

บทที่ 2

บทบัญญัติกฎหมายอิสลามเกี่ยวกับมะฮัร

2.1 การสมรส

การสมรสเป็นรูปแบบที่อัลลอฮ์ I ทรงกำหนดเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตคู่ เพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ ที่ถูกต้องภายในกรอบที่อิสลามได้กำหนดไว้ การสมรสในอิสลามถือเป็นความเคารพภักดี (อิบาดะฮ์) ลักษณะหนึ่ง ซึ่งเมื่อผู้ใดปฏิบัติแล้ว จะได้รับความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ I พระองค์ทรงสร้างมนุษย์อย่างมีเกียรติไม่ประสงค้ำให้มนุษย์เหมือนกับสัตว์อื่นที่ใช้ชีวิตอย่างอิสระไร้กฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนใด ๆ เพื่อเป็นการปกป้องเกียรติและศักดิ์ศรีอันประเสริฐของมนุษย์ อัลลอฮ์ I จึงได้วางกฎเกณฑ์ที่สอดคล้องเหมาะสมกับเกียรติและศักดิ์ศรีดังกล่าวแก่มนุษย์ แม้กระทั่งความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง ได้ถูกกำหนดแนวอย่างมีเกียรติและตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ต้องยินยอมซึ่งกันและกัน โดยวิธีการระหว่างคู่บ่าวสาวซึ่งเปรียบเสมือนสลัฏลักษณะแห่งความยินยอมที่มีระหว่างกัน พร้อมกับความยอมรับของบรรดาพยานที่มีส่วนรู้เห็น ว่าคู่บ่าวสาวทั้งสองได้มีความผูกพันต่อกันและกันอย่างถูกต้องแล้ว

การสมรสคือแนวทางแห่งธรรมชาติที่จะนำมาซึ่งการแพร่เผ่าพันธุ์ที่โปร่งใสบริสุทธิ์ ทั้งเป็นเป้าหมายที่ใสสะอาดและเป็นการปกป้องจากความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องระหว่างชายหญิง จึงจำเป็นจะต้องขจัดความเลวร้ายดังกล่าวด้วยวิธีการสมรส เพื่อชีวิตของมนุษย์จะได้ดำเนินไปตามธรรมชาติปลอดจากความชั่วร้ายทั้งหลาย และการมีความพร้อมด้านทรัพย์สินเป็นสัญลักษณ์แรกที่เป็นหนทางซึ่งจะนำไปสู่การสร้างที่พักพิงทางจิตใจและการปกป้องรักษาชีวิตอิสลามเป็นระบบที่สมบูรณ์แบบ คือไม่มีการหักห้ามในสิ่งต่าง ๆ เว้นแต่จะต้องมีเหตุผล และให้ความสะดวกเท่าเทียมกันระหว่างปัจเจกชน ดังนั้นจะไม่มีใครตกอยู่ในความชั่วร้ายเว้นแต่ผู้มีเจตนาที่จะไม่เดินตามแนวทางอันบริสุทธิ์ และเรียบง่าย (Qutb, 1972 : 2/515)

การสมรสเป็นการป้องกันตัวเองและคู่สมรสจากการกระทำความชั่วทางเพศ และเป็นการป้องกันจากการสาบสูญของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ดำรงไว้ซึ่งลูกหลานและเป็นการรักษาวงศ์ตระกูล การสร้างครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการสมบูรณ์ในการจัดระเบียบสังคมและเกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นการสมรสเป็นการร่วมกันในการแบกรับภาระครอบครัวในการดำเนินชีวิต เป็นสัญญาแห่งความรักความห่วงใย และเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (al Zubayli , 1989 : 7/31)

การสมรสในอิสลามนั้นไม่เพียงแต่เป็นธรรมเนียมทางสังคมที่มีกฎหมายรองรับเท่านั้น แต่อิสลามยังได้กำหนดมาตรการสนับสนุนด้วยในบางกรณี นอกจากนั้นกฎหมายอิสลามยังได้กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ด้วย เช่น องค์ประกอบของการทำสัญญาสมรสพร้อมทั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ของแต่ละองค์ประกอบ อย่างละเอียดและรัดกุม ทั้งนี้ เพราะการสมรสมีความสำคัญยิ่งที่ควรได้รับการกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดให้มีวิลี (ผู้ปกครอง) ในการทำการสมรสทุกครั้งอันเป็นองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการถ่วงถ่วงพิจารณาเลือกชายคู่สมรสที่เหมาะสมจากฝ่ายหญิงด้วย (อิสมาแอ อาลี, 2545 : 22)

ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของสังคม ซึ่งมีการเริ่มต้นจากการที่ชายและหญิงมีการตกลงปลงใจเพื่อที่จะใช้ชีวิตร่วมกันด้วยการสมรส อิสลามให้ความสำคัญเรื่องการสมรสโดยการกำหนดกฎเกณฑ์และเงื่อนไขต่าง ๆ อย่างรัดกุม เพราะการสมรสตามทัศนะอิสลามนั้นไม่ใช่เป็นเพียงการสนองความต้องการทางเพศเท่านั้น แต่การสมรสครอบคลุมไปถึงการรวมญาติทั้งสองฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยกัน เป็นการจัดระเบียบสังคมในการเป็นแบบอย่างของชนรุ่นหลัง เป็นการให้เกียรติและเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และเพื่อรักษาศีลธรรมและจริยธรรมของมนุษย์ เพื่อจัดความเลวร้ายและการเอารัดเอาเปรียบของสังคม และเพื่อให้การสืบตระกูลของมนุษย์เป็นไปอย่างมีกฎระเบียบและมีศีลธรรม ดำรงไว้ซึ่งความเป็นศิริมงคลของมวลมนุษย์

2.2 การหมั้น

การหมั้น เป็นประเพณีที่มีการปฏิบัติมาแต่โบราณ เพื่อเป็นการยืนยันเจตนารมณ์ก่อนการใช้ชีวิตคู่ของคู่หมั้นเพื่อทั้งสองจะได้เรียนรู้ถึงนิสัยใจคอของกันและกันโดยไม่เป็นที่ติฉินนินทาของชาวบ้านในระยะเวลาที่ทั้งสองเป็นคู่หมั้นกัน หากชายหรือหญิงคู่หมั้นพบว่า อีกฝ่ายมีความประพฤติหรือนิสัยใจคอไม่ดีงาม ก็สามารถที่จะบอกเลิกการหมั้นได้ โดยความเสื่อมเสียจะเกิดขึ้นน้อยกว่าการที่ตัดสินใจสมรสทันทีโดยไม่มีหมั้น แล้วมีการเลิกราทีหลัง อันทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา ในปัจจุบันแม้ว่าหนุ่มสาวมีความสะดวกด้านการสื่อสาร มีโอกาสพบปะเทียวหาสมาคมง่ายกว่าสมัยก่อนก็ตาม การหมั้นก็ยังคงมีความสำคัญในแง่ เมื่อมีการหมั้นแล้วฝ่ายชายและฝ่ายหญิงมีโอกาสที่จะได้เตรียมเนื้อเตรียมตัวสำหรับอนาคตของตนเอง เพื่อความสุขในภายภาคหน้าต่อไป

การหมั้นที่มีการปฏิบัติมาช้านาน และกฎหมายรองรับมาจวบจนปัจจุบัน การหมั้นเป็นคำมั่นสัญญาว่าชายและหญิงตกลงกันว่า จะสมรสกัน คู่หมั้นจะต้องมีเพศต่างกัน หากคู่หมั้นมีเพศเดียวกัน การหมั้นนั้นย่อมเป็นโมฆะ คือไม่มีผลใด ๆ ทางกฎหมาย นอกจากนั้น การ

หมั้นยังต้องมีขึ้นโดยความยินยอมของชายและหญิง ทั้งยังต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายด้วย (ภาคภูมิ วิริยะวงศา, 2540 : 72)

การที่จารีตประเพณีท้องถิ่นและค่านิยมแห่งสังคมเข้ามาเป็นตัวกำหนดว่า การที่ชายหญิงจะอยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยาควรต้องทำตามแบบแผนพิธีการอย่างไรจึงจะงามนึ่งเอง ทำให้เกิดประเพณีการหมั้น การสมรสขึ้น ซึ่งแต่ละชาติ ศาสนา ก็มีพิธีการของตนละเอียดพิสดารแตกต่างกันไป ล้วนแล้วแต่ชี้ให้เห็นว่า พิธีนี้เป็นพิธีที่สำคัญทั้งสิ้น (เถลิงศักดิ์ คำสุระ, 2534 : 76)

2.2.1 ความหมายของการหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การหมั้น หมายถึง สัญญาซึ่งฝ่ายชายทำกับฝ่ายหญิงโดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อชายและหญิงจะได้สมรสกัน (บุญเลิศ ศรีเนตรสัมพันธ์, 2537 : 36)

2.2.2 เงื่อนไขการหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

คู่หมั้นทั้งสองฝ่ายจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 17 ปีบริบูรณ์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1435 หากหมั้นกันโดยที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอายุไม่ถึง 17 ปี การหมั้นจะกลายเป็นโมฆะ ไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย เสมือนหนึ่งไม่ได้หมั้นกัน ของหมั้นที่มอบให้กันไปแล้วก็ต้องส่งคืน

อย่างไรก็ตาม มีบุคคลหลายประเภทที่ถึงแม้อายุครบ 17 ปีแล้วก็หมั้นกันไม่ได้ บุคคลประเภทนี้ได้แก่

2.2.2.1 คนวิกลจริต คนบ้า หรือคนที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

2.2.2.2 บุพการี (พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด) จะหมั้นกับผู้สืบสันดาน (ลูก หลาน เหลน ลื่อ) ไม่ได้

2.2.2.3 บุคคลที่เป็นพี่น้อง พ่อเดียวแม่เดียวกัน หรือพี่น้องพ่อเดียวกันหรือแม่เดียวกัน

2.2.2.4 บุคคลที่มีคู่สมรสอยู่แล้ว (นีก สุนทรชัย, 2545 : 46)

2.2.3 การผิดสัญญาหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

สำหรับการผิดสัญญาหมั้นทำให้มีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากกันได้ 3 กรณีด้วยกัน ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 1438 และ 1439

2.2.3.1 กรณีผิดสัญญาหมั้น ฝ่ายที่ผิดสัญญาหมั้นจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าทดแทนให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง

2.2.3.2 กรณีชายหรือหญิงคู่หมั้นบอกเลิกสัญญาหมั้นเพราะคู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่งทำชั่วอย่างร้ายแรง เช่น มีพฤติการณ์รักร่วมเพศหรือฆ่าคนตาย คู่หมั้นผู้ทำชั่วอย่างร้ายแรงนั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าทดแทนให้แก่คู่หมั้นผู้ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้น

2.2.3.3 กรณีชายคู่หมั้นเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้นทั้งที่รู้หรือควรรู้ว่าหญิงนั้นได้หมั้นกับชายคู่หมั้นแล้ว โดยหญิงคู่หมั้นยินยอมร่วมประเวณีกับชายอื่นนั้น และชายคู่หมั้นได้ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นแล้ว หรือกรณีชายคู่หมั้นเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ข่มขืนกระทำชำเราหรือพยายามข่มขืนกระทำชำเราหญิงคู่หมั้น ทั้งที่รู้หรือควรรู้ว่าหญิงนั้นได้หมั้นกับชายคู่หมั้นแล้ว ทั้งนี้โดยชายคู่หมั้นไม่จำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาหมั้น

2.2.4 การสิ้นสุดสัญญาหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์สัญญาหมั้นจะสิ้นสุดลงอันเนื่อง เกิดจากเหตุ 4 ประการ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 1442 ถึง 1446

2.2.4.1 สองฝ่ายตกลงเลิกสัญญาหมั้น

2.2.4.2 เมื่อมีการบอกสัญญาหมั้นซึ่งเป็นโมฆียะ เช่น สัญญาหมั้นซึ่งผู้เยาว์ทำโดยไม่ได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

2.2.4.3 คู่หมั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย

2.2.4.4 เมื่อคู่หมั้นฝ่ายหนึ่งใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาตามกฎหมายในกรณีดังนี้

1) เมื่อมีเหตุสำคัญเกิดกับคู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น หญิงคู่หมั้นวิกลจริตหรือชายคู่หมั้นเลี้ยงคูหาหญิงอื่น เช่น ภรรยา

2) เมื่อหญิงคู่หมั้นไปร่วมประเวณีกับชายอื่น

3) เมื่อคู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่งกระทำชั่วอย่างร้ายแรง(ภาคภูมิ วิริยะวงศา,2540: 76-77)

2.2.5 การหมั้นในอิสลาม

การหมั้นเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณในเกือบทุกสังคมของมนุษย์ เมื่อชายหญิงต้องการจะสมรสเป็นสามีภรรยาด้วยกัน ฝ่ายชายจะทำการสู่ขอฝ่ายหญิงก่อน เมื่อทั้งสองฝ่ายเห็นชอบกันแล้วก็จะจัดพิธีเบื้องต้นเพื่อประกาศให้เป็นที่ทราบทั่วกันว่าทั้งสองฝ่ายได้ตกลงเป็นมั่นเหมาะแล้วว่าจะสมรสเป็นสามีภริยากันในอนาคต พิธีดังกล่าวเรียกว่าการหมั้น ซึ่งวิธีการและรูปแบบในการหมั้นของแต่ละสังคมนั้นจะมีความแตกต่างกัน แม้แต่สังคมเดียวกันก็อาจจะมีวิธีการและรูปแบบที่แตกต่างกันตามกาลสมัย การหมั้นเป็นประเพณีที่ดำรงมาอย่างหนึ่งที่มีการปฏิบัติก่อน

อิสลามและอิสลามก็ได้รับไว้ เพราะการหมั้นนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ชายหญิงได้ศึกษาความคิด พฤติกรรม บุคลิกภาพและลักษณะต่าง ๆ ของอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อได้สมรสกันแล้วก็จะสามารถอยู่ร่วมกันโดยที่ต่างฝ่ายต่างก็เข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถปรับให้เข้ากันได้

ในการหมั้นนั้นผู้หมั้นจะต้องเป็นชายที่จะสมรสเอง หรือผู้ทำหน้าที่แทนโดยได้รับมอบหมายหรือโดยอำนาจโดยไม่จำเป็นจะต้องขอหมั้นจากหญิงที่ถูกหมั้นเอง แต่อาจจะขอหมั้นจากบิดามารดาหรือผู้เป็นวะลีย์ของฝ่ายหญิงก็ได้ สำหรับวิธีการนั้นกฎหมายอิสลามมิได้กำหนดรูปแบบที่แน่นอนแต่ได้ปล่อยไว้ให้เป็นเรื่องของประเพณีของแต่ละสังคมในแต่ละยุคสมัย จะกำหนดขึ้น ดังนั้น การกระทำใด ๆ ก็ตามที่สังคมยอมรับว่าเป็นการหมั้นและเป็นการกระทำที่ไม่ขัดกับหลักการอิสลามก็ให้ถือว่าเป็นการหมั้นที่ถูกต้องตามกฎหมายอิสลามด้วย (อิสมาแอ อาลี, 2545 : 8-9)

ดังนั้นการหมั้นก็เปรียบเสมือนบันไดขั้นหนึ่งที่จะนำไปสู่การสมรส เพื่อเป็นแนวทางที่จะให้ทั้งสองฝ่ายมีการรู้จักซึ่งกันและกัน เพราะการหมั้นจะเป็นหนทางให้ทั้งสองฝ่ายได้ศึกษาเรียนรู้มารยาท นิสัยซึ่งกันและกันตามขอบเขตที่ศาสนากำหนด เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความเห็นตรงกันในการเริ่มต้นชีวิตด้วยการสมรสซึ่งเป็นการผูกมัดที่มั่นคงในการดำเนินชีวิต และเป็นความมั่นใจของทั้งสองฝ่ายว่าการใช้ชีวิตคู่ของเขานั้นจะมีความสุข ความมั่นคง และเกิดความรักความห่วงใยซึ่งกันและกัน

2.2.6 ความหมายของการหมั้นในอิสลาม

อัครราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของการหมั้นว่า การที่ชายผู้หมั้นสู่ขอจากฝ่ายหญิงเพื่อการสมรส (al Sharbini, 1975 :3/135)

2.2.7 เงื่อนไขการหมั้นในอิสลาม

2.2.7.1 คู่หมั้นจะต้องไม่เป็นหญิงที่ต้องห้ามสมรสกับผู้หมั้น ดังนั้น ไม่อนุมัติให้ชายหมั้นกับหญิงที่ต้องห้ามสมรสทั้งที่เป็นการห้ามอย่างถาวร เช่น พี่น้องสายเลือดเดียวกัน หรือผู้ที่คัมมร่วมกัน เพราะการหมั้น คือ การเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การสมรส ดังนั้น เมื่อสมรสกันไม่ได้ การหมั้นก็ย่อมทำไม่ได้เช่นเดียวกัน หรือเป็นการห้ามแบบชั่วคราว เช่น การหมั้นกับหญิงที่มีสามีแล้วจนกว่าจะขาดการสมรสกับสามีและพ้นอิดคอะฮ์ (ช่วงระยะเวลาที่ผู้หญิงห้ามสมรสกับชายอื่นภายหลังที่ขาดการสมรสจากสามี)

2.2.7.2 คู่หมั้นจะต้องไม่เป็นคู่หมั้นของคนอื่น ซึ่งเป็นมติเอกฉันท์ของนักกฎหมายอิสลามห้ามไม่ให้หมั้นกับหญิงที่เป็นคู่หมั้นของคนอื่น (Ibn Hazm, n.d. : 15/197)

2.2.8 การผิดสัญญาหมั้นและการเรียกค่าทดแทน

การผิดสัญญาหมั้น โดยไม่ยอมสมรสแม้จะทำให้อีกฝ่ายต้องได้รับความเสียหาย แต่ก็ไม่อาจเรียกค่าทดแทนความเสียหายทั้งหมดได้ ทั้งนี้จะต้องดูลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นกรณี ๆ ไป

สำหรับความเสียหายทางจิตใจนั้นไม่อาจเรียกร้องและตีเป็นราคาได้

สำหรับความเสียหายทางกายและชื่อเสียงที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ไม่อนุวัติตามหลักการของอิสลามในช่วงที่เป็นคู่หมั้น เช่น ทั้งสองได้ไปเที่ยวด้วยกัน ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำเช่นนี้ก็ไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้เช่นเดียวกัน

สำหรับความเสียหายทางทรัพย์สินที่ฝ่ายชายผิดสัญญาหมั้นมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องได้เช่นกัน แต่ความเสียหายทางด้านทรัพย์สินที่เกิดโดยฝ่ายที่ผิดสัญญาหมั้นมีส่วนจูงใจให้อีกฝ่ายกระทำ เช่นฝ่ายชายเรียกร้องให้ฝ่ายหญิงจัดเตรียมสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือให้ลาออกจากงานหรือฝ่ายหญิงเรียกร้องให้ฝ่ายชายจัดเตรียมบ้าน หลังจากที่ได้ดำเนินการแล้วก็ได้มีการบอกเลิกสัญญาหมั้น ซึ่งทำให้อีกฝ่ายได้รับความเสียหายเช่นนี้ควรได้รับการชดเชยโดยอาศัยหะดีษซึ่งเป็นหลักทั่วไปที่ว่า

(لا ضرر ولا ضرار)

((ابن ماجه ، : 2341))

ความว่า “ไม่มีการกระทำใด ๆ ที่ทำให้ตัวเองต้องได้รับความเสียหาย และไม่มีการกระทำใด ๆ ที่ทำให้คนอื่นต้องได้รับความเสียหาย” (Ibn Majah : 2341)

สำหรับของหมั้น ซึ่งโดยปกติฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายมอบให้แก่ฝ่ายหญิง แต่ในทางปฏิบัติของสังคมมุสลิมในประเทศไทย ฝ่ายหญิงก็มอบของขวัญด้วยเป็นการตอบแทน ซึ่งหลักกฎหมายอิสลาม ให้ถือว่าเป็นของหมั้นด้วยนั้น ทั้งได้กำหนดไว้ว่าในเมื่อมีการเลิกสัญญาหมั้นแล้วให้ต่างฝ่ายคืนของหมั้นที่ได้รับให้แก่กัน

ในเรื่องนี้นักกฎหมายอิสลามมีหลายทัศนะด้วยกัน แต่ทัศนะหนึ่งที่น่าสนใจคือทัศนะของนักกฎหมายมัชฮับมาลิกีย์ที่มีความเห็นว่า

2.2.8.1 หากฝ่ายชายผิดสัญญาหมั้น โดยไม่มีเหตุผลที่ฟังได้ เขาไม่มีสิทธิเรียกของหมั้นคืนได้ แต่หากฝ่ายหญิงผิดสัญญาหมั้น ฝ่ายชายสามารถเรียกคืนของหมั้นได้หากยังคงสภาพเดิมอยู่ และเรียกคืนโดยกำหนดราคาหากของหมั้นนั้นหมดสภาพไปแล้ว

2.2.8.2 หากมีเงื่อนไขหรือประเพณีที่ถือปฏิบัติเป็นอย่างอื่นก็ให้ถือปฏิบัติตามนั้น

ทัศนคติของมัชฌิมาลิกีในเรื่องนี้ บางส่วนมีความคล้ายคลึงกับทัศนคติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 มาตรา 1439 ซึ่งบัญญัติว่า

“เมื่อมีการหมั้นแล้ว ถ้าฝ่ายใดผิดสัญญาหมั้นอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกให้รับผิดชอบ ค่าทดแทน ในกรณีที่ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายผิดสัญญาหมั้นให้คืนของหมั้นแก่ฝ่ายชายด้วย” (อิสมาแอล อาลี, 2545 : 19-21)

2.3 สิ้นสุด

ประเพณีที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่งของขั้นตอนการสมรส นั่นคือ การที่ผู้ชายยอมรับสิทธิของผู้หญิงด้วยการต้องจ่ายเงินสินสอดในโอกาสที่มีการสมรส ให้แก่ผู้ปกครองของฝ่ายหญิง เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิงที่มีบทบาทแตกต่างกัน ซึ่งเป็นบทบาทที่ถูกกำหนดมาให้แก่บุคคลทั้งสอง โดยกฎแห่งการสร้างสรรค์ สินสอดนั้นก่อให้เกิดความเมตตา กรุณา และความสุภาพอ่อนโยนในจิตใจของฝ่ายชายที่มอบให้ด้วยความเต็มใจ ซึ่งไม่ใช่มาจากจิตใจที่แข็งกระด้างหรือการเข้าครอบครองหรือแสดงอำนาจ ยิ่งกว่านั้นหลังการสมรสแล้วผู้ชายจะต้องเป็นหัวหน้าครอบครัวในการอุปการะเลี้ยงดู รับผิดชอบแก่ภรรยาและลูก ๆ ต่อไป

ความมหัสจรรย์อย่างหนึ่งที่มีอยู่ในสภาพสตรีนั้นคือ ความมีเสน่ห์ ความอ่อนโยน ความเป็นเอกลักษณ์ของผู้หญิง โดยเฉพาะ ยากที่จะหาสิ่งเทียบได้ จนทำให้ผู้ชายให้เพศตรงข้าม ผู้มีความเพียบพร้อมในทุกอย่าง แข็งแกร่ง อำนาจ ความเป็นผู้นำ แต่ในความเพียบพร้อมของชายนั้นก็หาได้ทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุขไม่ หากการดำเนินชีวิตนั้นไร้คู่แข่งข้างที่คอยสนองความต้องการในทุกด้านของความเป็นผู้ชาย ตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ จนกระทั่งในเรื่องที่สำคัญ ๆ ของการดำเนินชีวิต ด้วยความสำคัญของการดำเนินชีวิตที่จะครอบครองความสุขได้ ชายจึงยอมสละสิ่งที่มีค่าคือสินสอด

2.3.1 ความหมายของสินสอด

ป พ. พ. มาตรา 1437 วรรค 3 ให้นิยามศัพท์สินสอดว่า สินสอดเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายมอบให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของฝ่ายหญิง เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส ถ้าไม่มีการสมรสโดยหญิงเป็นต้นเหตุชายเรียกคืนได้ ทรัพย์สินที่ใช้เป็นสินสอดนั้น จะเป็นทรัพย์สินที่มีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่างอันได้แก่สิทธิเรียกร้อง และอาจมีราคาเท่าใดก็ได้ กฎหมายไม่ถือว่าสินสอดเป็นสาระสำคัญของการหมั้น เพราะฉะนั้นในการหมั้นจะมีการให้สินสอดหรือไม่ก็ได้ ไม่มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของสัญญาหมั้น (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2546 : 53)

2.3.2 การเรียกร้อยสินสอดคืน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกรณีที่ฝ่ายชายจะเรียกของหมั้นคืนแล้วจะเห็นว่า กฎหมายจะบัญญัติไว้อย่างชัดเจน ดังเช่นในมาตรา 1439 เมื่อฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายผิดสัญญาหมั้นให้คืนของหมั้นแก่ฝ่ายชายด้วย มาตรา 1442 ชายบอกเลิกสัญญาหมั้นในกรณีมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิงทำให้ชายไม่สมควรสมรสกับหญิงนั้น หญิงต้องคืนของหมั้นหรือกรณีของมาตรา 1443 เมื่อหญิงบอกเลิกสัญญาหมั้นในกรณีมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่ชายคู่หมั้นทำให้หญิงไม่สมควรสมรสกับชายคู่หมั้น ก็มีต้องคืนของหมั้นแก่ชาย จะเห็นว่าในเรื่องการผิดสัญญาและการบอกเลิกสัญญาหมั้นมีการระบุไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการคืนหรือไม่คืนของหมั้น ส่วนการเรียกร้อยสินสอดคืนนั้นที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนมีอยู่สองมาตรา คือ มาตรา 1437 และมาตรา 1441 ในที่นี้จะขอกล่าวถึง มาตรา 1441 ก่อน

มาตรา 1441 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าคู่หมั้นฝ่ายหนึ่งตายก่อนสมรส อีกฝ่ายหนึ่งจะเรียกร้อยค่าทดแทนมิได้ ส่วนของหมั้นหรือสินสอดคืน ไม่ว่าชายหรือหญิงตาย หญิงหรือฝ่ายหญิงไม่ต้องคืนให้แก่ฝ่ายชาย ” จะเห็นว่ามาตรานี้ได้บัญญัติให้ทั้งของหมั้นและสินสอดตกอยู่ในหลักการเดียวกัน คืน ไม่ต้องคืนแก่ฝ่ายชายโดยมีเหตุผลว่า แม้จะไม่มีสมรสเนื่องจากหญิงคู่หมั้นตายก่อน แต่ก็ทำให้ความผิดของตัวหญิงไม่ (แม้หญิงจะฆ่าตัวตายก็ตาม) ของหมั้นนั้นหากหญิงตายก่อนกฎหมายก็ยังไม่ให้ตกทอดเป็นมรดกแก่ญาติพี่น้องซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมของหญิงสินสอดเป็นทรัพย์สินที่ให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของหญิง เมื่อหญิงตายก็ควรจะให้สินสอดนั้นตกแก่บิดามารดาหญิงต่อไปด้วย แม้อาจจะมิข้อโต้แย้งได้ว่า สินสอดให้เพื่อเป็นการตอบแทนที่หญิงยอมสมรส เมื่อไม่มีการสมรสโดยหญิงตาย ฝ่ายหญิง ก็น่าจะคืนสินสอดก็ตาม ก็ยังเห็นว่าการยินยอมสมรสกับการไม่มีการสมรสเป็นคนละเรื่องกัน นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ไม่มีสมรสโดยหญิงไม่ผิดหญิงไม่ต้องคืนสินสอด ดังนั้นจึงไม่น่าจะเอาเรื่องยินยอมสมรสของหญิงมาเป็นเงื่อนไขผูกมัดให้หมายความไปถึงว่าจะต้องมีการสมรสด้วย มาตรา 1437 วรรคสามบัญญัติไว้ว่า “สินสอดเป็นทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง แล้วแต่กรณีเพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส ถ้าไม่มีการสมรสโดยมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิง หรือโดยมีพฤติการณ์ซึ่งฝ่ายหญิงต้องรับผิดชอบ ทำให้ชายไม่สมควรหรือไม่อาจสมรสกับหญิงนั้น ฝ่ายชายเรียกร้อยสินสอดคืนได้

จากบทบัญญัติข้างต้นสามารถวางหลักการได้ว่า ฝ่ายชายจะเรียกร้อยสินสอดคืนได้ ต่อเมื่อไม่มีการสมรส ที่เกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ

2.3.2.1 มีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิง ทำให้ชายไม่สมควรหรือไม่อาจสมรสกับหญิงนั้น เป็นเหตุสำคัญที่เกิดแก่หญิงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1442 และชายบอกเลิกสัญญาหมั้น ทำให้ไม่มีการสมรสโดยมีเหตุสำคัญอันเกิดจากตัวหญิง

2.3.2.2 มีพฤติการณ์ซึ่งฝ่ายหญิงต้องรับผิดชอบ กรณีนี้ไม่ได้จำกัดว่าพฤติการณ์ดังกล่าว ตัวหญิงคู่หมั้นจะต้องรับผิดชอบแต่กฎหมายใช้คำว่า ฝ่ายหญิง ดังนั้น หากบิดามารดาหรือผู้ปกครองของหญิงคู่หมั้นก่อพฤติการณ์ทำให้ไม่มีการสมรส ชายเรียกสินสอดคืนได้ เช่น บิดามารดาเป็นฝ่ายขัดขวางหรือไม่ยอมให้หญิงไปจดทะเบียนสมรสเป็นต้น สำหรับกรณีที่หญิงต้องรับผิดชอบ เช่น ตัวหญิงหนีตามแฟนเก่าไป หรือหญิงไม่ยอมสมรสโดยไม่มีเหตุอันจะอ้างได้ตามกฎหมายคือผิดสัญญาหมั้น เป็นต้น (ไซโรจน์ กัมพูศิริ, 2546 : 55-56)

2.4 มะฮัร

อิสลามกำหนดกฎเกณฑ์ รูปแบบและวิธีการปฏิบัติต่อบทบัญญัติด้านต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มะฮัรเป็นส่วนหนึ่งของบทบัญญัติอิสลามที่มีกฎเกณฑ์รูปแบบวิธีการและรายละเอียดที่แตกต่างจากสินสอด ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่อิสลามได้กำหนดไว้ มะฮัรจึงเป็นสิ่งหนึ่งในเรื่องราวทั้งหลายแห่งบทบัญญัติอิสลาม อันเป็นกฎเกณฑ์แห่งการปฏิบัติในด้านการสมรส พื้นฐานของมะฮัรจึงถูกสถาปนาไว้อย่างมั่นคงและมีความสร้างสรรค์ในตัวของมันเอง

2.4.1 ความหมายของมะฮัรในเชิงภาษาศาสตร์

คำว่า (مهر) “มะฮัร” เป็นคำภาษาอาหรับมาจากรากศัพท์ของประโยคว่า (وقد مهر المرأة) ะก้อด มะฮะรอ อัลมัรออะตะ มีความหมายว่า (และแท้จริงเขาได้มอบมะฮัรให้แก่สตรี)

มะฮัร คือ สอด้าก แปลว่า ค่าสมรส สำหรับพหูพจน์ของมะฮัร คือ (مهور) มุฮูร การอ่านและการสะกดกริยาของมะฮัร (مَهْر) อ่านด้วยสระฟัดหะฮุ (สะกดข้างบน) อักษรมีม อักษรฮายูและอักษรรอ (مَهْرٌ يَمْرُ) มะฮะรอ ยัมฮะรุ (مَهْرٌ يَمْرُ) มะฮะรอ ยัมฮุรุ และคำว่า أمهرها อัมฮะรอฮา หมายถึง เขาได้จ่ายมะฮัรให้สตรี (Ibn Manzur, 1995 : 13/207)

2.4.2 ความหมายของมะฮัรในเชิงวิชาการ

มะฮัรหมายถึง สิ่งที่วาญิบ (จำเป็น) ด้วยสาเหตุของการสมรสหรือการเสพเมถุน เนรโทย(การร่วมประเวณีโดยสำคัญผิดตัว)หรือการมีเพศสัมพันธ์โดยบังคับ (al-Rafi'i 1997 : 8/229)

อันนะวะวีย์ให้ความหมายของคำว่ามะฮัรว่า ทรัพย์สินที่ชายจำเป็นต้องจ่ายให้แก่หญิงด้วยสาเหตุมาจากการสมรสหรือการร่วมประเวณี (al-Nawawi, 1991 : 7/249)

ดุศุกีย์ให้ความหมายของคำว่ามะฮัรว่า ทรัพย์สินที่ชายจำเป็นต้องมอบให้แก่ภรรยาเพื่อเป็นการตอบแทนจากการเสพสุขอวัยวะเพศของนาง(al-Dusuqi, 1998 : 2/293)

จากความหมายของมะฮัร ตามที่ได้กล่าวมานั้นแม้จะมีสำนวนที่แตกต่างกันแต่ความหมายโดยรวมแล้วมุ่งไปที่ประเด็นเดียวกันคือทรัพย์สินที่ชายจำเป็นต้องมอบให้แก่หญิงอันเนื่องจากการสมรสเพื่อเป็นการตอบแทนแก่นาง

2.4.3 ความแตกต่างระหว่างของหมั้น สิ้นสุด และมะฮัร

การหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับการหมั้นตามกฎหมายอิสลามนั้นมีหลักการที่ค่อนข้างจะเหมือนกัน แตกต่างกันเพียงข้อปลีกย่อยเท่านั้น ผิดกับสิ้นสุดและมะฮัร ซึ่งทั้งสองมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

2.4.4 ความแตกต่างระหว่างเงื่อนไขการหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับการหมั้นตาม กฎหมายอิสลาม

2.4.4.1 การหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์คู่หมั้นทั้งสองฝ่ายจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 17 ปีบริบูรณ์ หากหมั้นกันโดยที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอายุไม่ถึง 17 ปี การหมั้นจะกลายเป็นโมฆะ แต่การหมั้นตามกฎหมายอิสลามไม่ได้กำหนดอายุของคู่หมั้นทั้งสองฝ่าย

2.4.4.2 การหมั้นตามกฎหมายอิสลามไม่อนุญาติให้หมั้นกับหญิงที่มีสามีแล้ว จนกว่าจะพ้นอิคตะฮ์ (ช่วงระยะเวลาที่ผู้หญิงห้ามสมรสกับชายอื่นภายหลังที่ขาดการสมรสกับสามี) แต่การหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้ระบุเงื่อนไขดังกล่าว

2.4.4.3 การหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต้องมีของหมั้นเสมอ แต่การหมั้นในอิสลามมิได้กำหนดเช่นนั้น

2.4.5 ความแตกต่างระหว่างสิ้นสุดกับมะฮัร

สิ้นสุดคือสิ่งที่ชายต้องมอบให้แก่พ่อแม่ของฝ่ายหญิงเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณค่าเลี้ยงดู โดยสิ้นสุดทั้งหมดเป็นกรรมสิทธิ์ของพ่อแม่ ภรรยาไม่มีสิทธิ์ในสิ้นสุดแต่อย่างใด แต่มะฮัรคือสิ่งที่ชายจำเป็นต้องมอบให้กับภรรยา โดยนางมีสิทธิ์ในมะฮัรทั้งหมด โดยนางจะจัดการกับมะฮัรอย่างไรก็ได้ ซึ่งพ่อแม่ไม่มีสิทธิ์ในมะฮัรหากไม่ได้รับการอนุมัติจากนาง

2.4.6 สินสอดมีความแตกต่างจากของหมั้นตาม ป พ พ. 3 ประการดังต่อไปนี้

2.4.6.1 สินสอดจะต้องเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายมอบให้แก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายหญิง หากให้บุคคลอื่นไม่ถือเป็นสินสอด หรือหากให้แก่หญิงโดยตรงก็ไม่ใช่สินสอดแต่เป็นของหมั้น

2.4.6.2 สินสอดนั้นไม่จำเป็นต้องให้ขณะทำการหมั้น จะตกลงให้สินสอดหลังสมรสก็ได้ แต่จะต้องมีการตกลงกันเรื่องสินสอดก่อนสมรส หากการตกลงเรื่องการให้ทรัพย์สินแก่ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเกิดขึ้นหลังการสมรส เช่นนี้เป็นการให้โดยเสน่หาไม่ใช่สินสอด

2.4.6.3 สินสอดนั้นต้องให้เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส ไม่ใช่เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสเหมือนของหมั้นหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น เพื่อขอขมา ถ้าไม่มีการสมรสโดยมิสาเหตุมาจากหญิง เช่น หญิงคู่หมั้นเป็นโรคร้ายแรงหรือหญิงคู่หมั้นทิ้งชายไปต่างประเทศไม่ยอมกลับมาอีก ฝ่ายชายเรียกสินสอดคืนได้ แต่ถ้าชายบิดพลิ้วไม่ยอมสมรส หรือชายหญิงต่างละเลยไม่ไปจดทะเบียนสมรส ฝ่ายหญิงไม่ต้องคืนสินสอด (ภาคภูมิ วิริยะวงศา, 2540 :74-75)

2.4.7 คำที่ใช้เรียกมะฮัรมีทั้งหมดสิบคำด้วยกัน

2.4.7.1 คำที่หนึ่ง เรียกว่า เสาะดาก (صدق) สำหรับคำนี้อ่านได้หลายสำเนียงด้วยกัน

1) صدق อ่านว่า เสาะดาก อักษรแรก (สอด) อ่านด้วยสระสะกดข้างบน (ฟิตฮฺ) และอักษรตัวที่สอง (ดาก) อ่านด้วยสระสะกดด้านบนเช่นเดียวกัน

2) صدق อ่านว่า สีดาก อักษรแรก (สอด) อ่านด้วยสระสะกดข้างใต้ (กัศร) และอักษรตัวที่สอง (ดาก) อ่านด้วยสระสะกดข้างบน

3) صدق อ่านว่า เสาะดุก อักษรแรก (สอด) อ่านด้วยสระสะกดข้างบน (ฟิตฮฺ) และอักษรตัวที่สอง (ดาก) อ่านด้วยสระสะกดข้างหน้า (ดุมม) สำหรับพหูพจน์ของคำนี้คือ صدقات อ่านว่า เสาะดุกอด สำเนียงนี้เป็นสำเนียงของชาวอิยาซ

4) صدقة อ่านว่า ศุดเกาะฮฺ สำหรับพหูพจน์ของคำนี้คือ صدقات อ่านว่า เสาะดุกอด เป็นสำเนียงของชาวบะนูตะมีม (al-Nawawi, 1996 : 18/5)

อัลลอฮ์ I ตรัสว่า

(النساء : من أية 4)

ความว่า “และจงให้แก่บรรดาหญิงซึ่งมะฮัรของนางด้วยความเต็มใจ” (อันนิสาอ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ ที่ : 4)

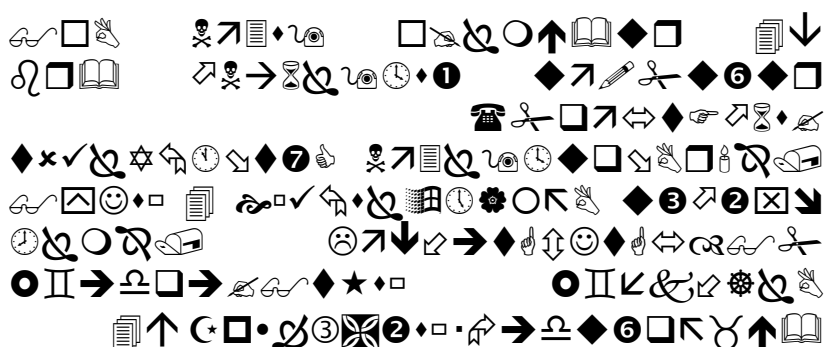
2.4.7.2 คำที่สอง (نَحْلَةً) อ่านว่า นิหฺละฮฺ อัลลอฮ์ I ตรัส ว่า

(النساء : من أية 19)

ความว่า “และจงให้แก่บรรดาหญิงซึ่งมะฮัรของพวกนางด้วยความเต็มใจ” (อันนิสาอ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ ที่ : 4)

2.4.7.3 คำที่สาม (أَوْجُر) อ่านว่า อูญฺร อัลลอฮ์ I ตรัสว่า

(النساء : من أية 24)

ความว่า “และได้ถูกอนุมัติให้แก่พวกเจ้าบุคคลนอกเหนือจากนั้นในการที่พวกเจ้า จะแสวงหามาด้วยทรัพย์ของพวกเจ้าในฐานะเป็นผู้สมรส มิใช่ในฐานะผู้ล่วงประเวณี ดังนั้นหญิงใด ที่พวกท่านเสพสุขด้วยนางจากบรรดาหญิงเหล่านั้น ก็จงให้แก่พวกนาง ซึ่งสินตอบแทนแก่พวกนาง ตามที่ถูกกำหนด” (อันนิสาอ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ ที่ : 24)

2.4.7.4 คำที่สี่ (مهر) อ่านว่า มะฮัร คำนี้ท่านเราะสูล ρ กล่าวว่า

(فمن دخل بها فلها المهر بما استحل من فرجه)

((الترمذي : 1015))

ความว่า “ตั้งนั้นใครก็ตามที่ได้ร่วมประเวณีกับนาง นางย่อมมีสิทธิได้รับมะฮัร ด้วยสิ่งที่เขาทำให้อวัยวะเพศของนางเป็นที่อนุมัติ” (al- Tirmizi : 1015)

2.4.7.5 คำที่ห้า (علائق) อ่านว่า อะลาอิก คำนี้ท่านเราะสูล ρ กล่าวว่า

(أدوا العلائق قيل يا رسول الله قال ما تراضي به الأهلون)

((دار القطني، : 10))

ความว่า “ท่านทั้งหลายจงให้ อัลอะลาอิกเกิด มีคนหนึ่งถามท่านเราะสูล ρ ว่า อัลอะลาอิกหมายถึงอะไร ? ท่านเราะสูล ρ กล่าวว่า สิ่งที่ทางครอบครัวมีความเห็นชอบ” (Dar al-Qutniy, n. d. : 10)

2.4.7.6 คำที่หก (عقد) อ่านว่า อักคุด

2.4.7.7 คำที่เจ็ด (عقر) อ่านว่า อักกูร สำหรับคำนี้ท่านอุมัร อิบน์ คอฏฏอบ

กล่าวว่า

لها عقر نساءها

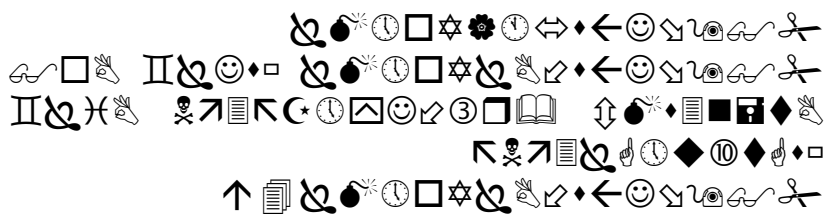
ความว่า “นางมีสิทธิได้รับมะฮัรเท่าเทียมกันกับสตรีอื่น ๆ ที่เป็นญาติสนิทของนาง”

2.4.7.8 คำที่แปด (حباء) อ่านว่า ฮีบอาอู

2.4.7.9 คำที่เก้า (طول) อ่านว่า ญาลู สำหรับคำนี้ อัลลอฮฺ I ตรัสในอัล

กุรอานว่า

(النساء : من أية 25)

ความว่า “และผู้ใดในหมู่พวกเจ้าไม่สามารถมีปัจจัยที่จะสมรสกับบรรดาหญิงอิสระที่มีศรัทธาได้ถึงสมรสกับสาว(ทาส)ที่พวกเจ้าที่เป็นผู้ศรัทธาซึ่งพวกเจ้าครอบครองอยู่” (อันนิสาอฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ ที่ : 25)

2.4.7.10 คำที่สิบ (نکاح) อ่านว่า นิกาคฺ (al Sharbini, 1975 : 3/366)

อัลลอฮฺ I ตรัสว่า

(النور : من أية 33)

ความว่า “และบรรดาผู้ที่ยังไม่มีโอกาสสมรส ก็จงให้เขาข่มความใคร่ จนกว่าอัลลอฮฺ I จะทรงให้พวกเขาสำเร็จขึ้นมาจากความโปรดปรานของพระองค์” (อันนูร ส่วนหนึ่งของ อายะฮฺ ที่ : 33)

2.5 เหตุผลในการบัญญัติมะฮัร

อัลลอฮฺ I ได้บัญญัติการสมรส ทั้งได้วางระเบียบการเพื่อเป็นองค์ประกอบและได้กำหนดเงื่อนไขเพื่อรับรองการสมรส นักกฎหมายอิสลามได้ให้การสมรสเริ่มต้นด้วยจำนวนที่เฉพาะแล้วตามด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของการสมรส ส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์เหล่านั้นคือมะฮัร อัลลอฮฺ I ได้กำหนดให้มะฮัรเป็นหน้าที่ของผู้ชายในการแสวงหาความสุขจากการมีเพศสัมพันธ์กับภริยา ทั้งมีการบัญญัติให้ชายต้องจ่ายมะฮัรให้กับหญิงทั้งในอัลกุรอานและอัลหะดีษ และมีการห้ามผู้ปกครองยึดเอามะฮัรของบุตรสาวมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง เพราะบุตรสาวนั้นไม่ใช่สินค้าที่จะมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน แต่ทว่านางคือผู้สูงส่งและมีเกียรติยิ่ง ซึ่งนางเปรียบเสมือนของฝาก(อะ

มานะฮ)ที่สามีจะต้องปกป้องรักษาไว้เป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อผู้ชายต้องการแสวงหาความสุขด้วยการมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิง และแสวงผลประโยชน์จากนางในการใช้ชีวิตร่วมกัน อิสลามได้บัญญัติให้ผู้ชายมอบมะฮัรให้กับหญิงที่ตนได้สมรส เพื่อเป็นการแสดงถึงความจริงใจในความต้องการของชายที่มีต่อหญิง ดังอัลลอฮฺ I ได้กำหนดมะฮัรกับท่านนบีอะดัมขณะที่ท่านต้องการเข้าใกล้นางหะววา โดยมะลาอิกะฮฺได้กล่าวกับนบีอะดัมว่า “โอ้อะดัมท่านจงออกห่างจากนางจนกว่าจะได้มอบมะฮัรให้แก่นาง” แบบอย่างดังกล่าวบ่งบอกว่า ภริยาคือผู้เป็นเจ้าของมะฮัรอย่างสมศักดิ์ศรี และเป็น การให้เกียรติซึ่งกันและกันในทุกยุคทุกสมัย (al- Sharbini, 1975 : 3/366)

ในบทบัญญัติของอิสลามย่อมมีเหตุผลเสมอ ไม่ว่าอิสลามจะมีการบัญญัติเรื่องใดก็ตาม มะฮัรก็เช่นเดียวกัน อี้ซฮุหฺยัลยักกล่าวว่ เหตุผลในการบัญญัติมะฮัรนั้นเป็นการเปิดเผยความต้องการอย่างจริงใจของฝ่ายชายในการสมรสและการใช้ชีวิตนั้ที่สามิภริยา เป็นการยกย่องและให้เกียรติแก่หญิง เป็นจุดเริ่มต้นของรากฐานแห่งการดำเนินชีวิตคู่อย่างสมเกียรติ เพื่อให้ความตั้งใจในการดำเนินชีวิตคู่ นั้นสมบูรณ์และมีความมั่นคง และเพื่อฝ่ายหญิงจะได้เตรียมตัวในสิ่งที่จำเป็นเช่น เครื่องแต่งกายและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการสมรส (al- Zuhayli , 1989: 7/253)

มะฮัรเป็นบทบัญญัติที่อิสลามกำหนดขึ้นเพื่อลบล้างระบบแห่งความมมงาย การกดขี่ข่มเหงของสามีในยุคสมัยก่อนอิสลามที่เห็นผู้หญิงไร้ค่าไม่มีความสำคัญและไม่มีสิทธิ์ครอบครองทรัพย์สินอะไรเลย เป็นการวางหลักประกันให้กับนางเพื่อไม่ให้ผู้ชายมั่งงายมองนางเป็นแค่ทางผ่านเพื่อสนองอารมณ์เพียงชั่วครู่ ด้วยการกำหนดมะฮัรทำให้ชายได้นึกถึงทรัพย์สินที่เขาได้สละไป มีความเสียดายต่อทรัพย์สินโดยไม่คิดเปลี่ยนคู่ครองด้วยเหตุผลเพียงเล็กน้อย อัลลิดลานียฺ กล่าวว่ กฎหมายอิสลามได้บัญญัติให้สามีต้องจ่ายมะฮัรให้แก่ภริยา เพื่อเป็นการปลอบใจนาง ยอมรับศักดิ์ศรีของนาง และเพื่อเป็นการลบล้างสภาพความมมงายของชนสมัยก่อนที่เคยเอารัดเอาเปรียบนาง กักตุนนาง แหยียดหยามนาง และเอาทรัพย์สินสมบัติของนาง ซึ่งมันคือสิทธิส่วนตัวของนาง และเป็นกรรมสิทธิ์ของนาง ไม่มีญาติคนใดเป็นหุ้นส่วนในกรรมสิทธิ์นั้นเลย ดังนั้น นางมีสิทธิที่จะให้มะฮัรซึ่งเป็นสิทธิของนางกับใครหรือให้ใครยืมมะฮัรของนาง หรือเอามะฮัรไปบริจาคทาน และการใช้จ่ายอื่น ๆ ที่อิสลามอนุญาต (al-Sidlan, 1416 : 12-13)

ดังนั้น มะฮัรจึงเป็นบันไดขั้นแรกของการสมรสที่บ่งบอกถึงความเสียดายของผู้ที่เป็นสามีที่จะต้องมอบให้กับภริยา เพื่อแสดงถึงความรักและความจริงใจที่พร้อมจะให้แก่นาง เพื่อเป็นหลักประกันให้กับตัวนาง ทั้งได้รับรู้ถึงความจริงใจอย่างแท้จริงในการที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันตลอดไป และมะฮัรถูกกำหนดเป็นหน้าที่ของชาย เพราะชายคือผู้นำครอบครัวและด้วยรูปลักษณ์และพลังตามสรีระที่พระเจ้าให้กับชายเหนือกว่าหญิงเป็นผู้สืบตระกูลและผู้รับผิดชอบค่าอุปการะเลี้ยงดู อรรอฟิอีย์ ได้กล่าวว่ การบัญญัติมะฮัรเพื่อให้เกิดความรักความห่วงใยระหว่างสามิภริยา

และมะฮัรเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชายเพราะผู้ชายนั้นแข็งแรง และผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัวและวงศ์ตระกูล (al-Rafi'i, 1997 : 8/230)

อิสลามได้บัญญัติมะฮัรไม่ใช่เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างตัวผู้เป็นภริยากับสิ่งมีค่าของสามี แต่มะฮัรคือเกียรติแห่งความดีที่สูงส่งของหญิง ท่านบูรฮานุดดีน ได้กล่าวว่า อิสลามได้บัญญัติมะฮัรเพื่อให้เกิดความมีเกียรติแห่งการสมรสไม่ใช่บัญญัติมะฮัรเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเสมือนกับราคาสินค้าจากการซื้อขายหรือเป็นค่าจ้างจากการว่าจ้างเพราะหากเป็นเช่นนั้นแล้วจำเป็นจะต้องระบุมะฮัรก่อนสัญญาสมรสแต่สัญญาสมรสนั้นใช้ได้โดยไม่ต้องระบุมะฮัรในขณะที่ทำสัญญาสมรส (Burhan al-Din, 1315 : 2/434-435)

สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกที่อัลลอฮ์ทรงสร้างมาล้วนแต่มีความสำคัญและมีค่าในตัวของมันเอง ไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีความแข็งแรงหรือมีความอ่อนโยน ผู้ชายและผู้หญิงก็เช่นเดียวกัน ทั้งสองมีความสำคัญและมีค่าที่แตกต่างกัน ถ้ามองถึงสภาพทั่วไปแล้ว ชายน่าจะใช้กำลังและความแข็งแรงที่มีอยู่ บังคับและขู่เข็ญเพื่อให้ได้นางมาครอบครอง แต่ด้วยความอ่อนโยนความมีค่าในตัวของผู้หญิง จึงทำให้ชายจำยอมที่จะสรรหาและสละในสิ่งที่มีค่าเพื่อแลกกับตัวนาง สิ่งนั้นคือมะฮัรที่อิสลามได้กำหนดให้ชายต้องมอบให้กับหญิงที่เขาสมรส อิสลามได้กำหนดมะฮัรตามสภาพที่เป็นจริงและถูกต้อง ซึ่งเป็นที่ยอมรับของมนุษย์ทั้งโลก เป็นการให้ความเป็นธรรมและรักษาปกป้องสิทธิซึ่งกันและกัน

2.6 หุกมหรือบทบัญญัติของมะฮัร

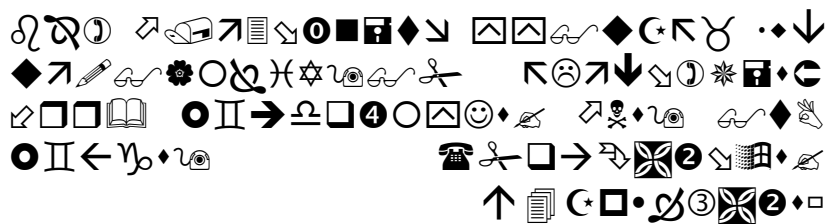
มะฮัรเป็นสิ่งวาญิบ ต้องจ่ายให้สตรี เป็นมคเอกันท์ของนักกฎหมายอิสลาม โดยไม่มีผู้ใดคัดค้าน (al-Nawawi, 1996 : 18/4)

มะฮัรเป็นสิ่งวาญิบที่ชายต้องจ่ายให้ภริยา (al-Zuhayli, 1989 : 7/251)

นักกฎหมายอิสลามมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า มะฮัรเป็นสิ่งที่มีอิสลามกำหนดให้สามีต้องจ่ายแก่ภริยาในการสมรส แต่การระบุมะฮัรในขณะที่ทำสัญญาสมรสนั้นไม่ได้เป็นเงื่อนไขที่จำเป็น (al-Asimi, 1397 : 2/135)

อิบน์กุฎตามะฮ์ กล่าวว่าอิสลามได้กำหนดมะฮัรเป็นสิ่งวาญิบในทุกครั้งที่ การทำสัญญาสมรส โดยสามีต้องจ่ายให้แก่ภริยา แต่ว่าการระบุมะฮัรในขณะที่ทำสัญญาสมรสนั้นไม่ได้เป็นเงื่อนไขในอันที่จะทำให้สัญญาสมรสนั้นถูกต้องใช้ได้ ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ I ในซูเราะฮ์อัลบาคอเราะฮ์ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 236 ว่า

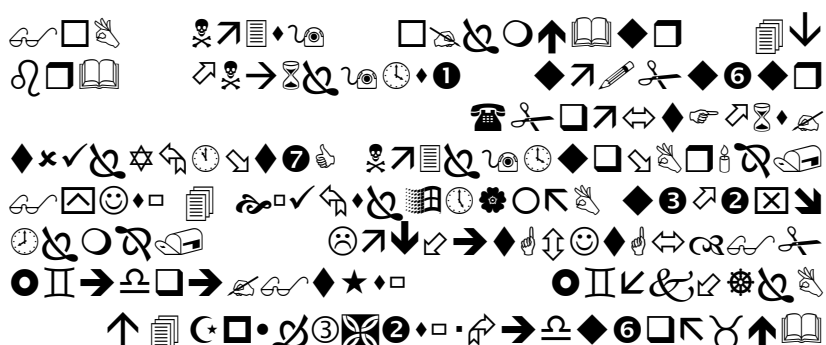

(البقرة : من أية : 236)

ความว่า “ไม่มีบาปใด ๆ แก่พวกเจ้า ถ้าหากเจ้าหย่าหญิง โดยที่พวกเจ้ายังมีได้และต้องพวกนางหรือได้กำหนดมะฮัรใด ๆ แก่พวกนาง” (อัลบะเกาะเราะฮฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ : 236)

อัลลอฮฺ I ได้ยกบาปของการหย่าในการสมรสที่ไม่ได้ระบุมะฮัร การหย่านั้นจะไม่เกิดขึ้นเว้นแต่ในกรณีที่สัญญาสมรสมีความถูกต้องสมบูรณ์เท่านั้น ดังนั้นการสมรสโดยไม่ระบุมะฮัรถือว่าใช้ได้ แต่ตามที่กล่าวมาแล้วว่า มะฮัรเป็นสิ่งที่สามีจำเป็นต้องจ่ายให้แก่ภริยาอันเป็นผลของสัญญาสมรส แม้จะไม่ได้ระบุมะฮัรในสัญญาสมรสก็ตาม ก็เป็นหน้าที่ของสามีที่ต้องจ่ายมะฮัร เพราะการสมรสจะไม่มีมะฮัรไม่ได้ ดังคำตรัสของอัลลอฮฺ I ว่า

(النساء : من أية 24)

ความว่า “และได้ถูกอนุมัติให้แก่พวกเจ้าที่นอกเหนือจากนั้นในการที่พวกเจ้าจะแสวงหามาด้วยทรัพย์ของพวกเจ้าในฐานะเป็นผู้สมรส มิใช่ในฐานะผู้ล่วงประเวณี ดังนั้นหญิงใดที่พวกท่านเสพสุขกับนางจากบรรดาหญิงเหล่านั้น ก็จงให้แก่พวกนางซึ่งสินตอบแทนแก่พวกนาง” (อันนิสาอฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ : 24)

ดังนั้นมะฮัรเป็นสิ่งจำเป็นในการสมรส แต่ทว่าบางครั้งได้มีการตกลงอัตรามะฮัรในสัญญาสมรสมาแล้ว ซึ่งจำเป็นต้องจ่ายมะฮัรตามอัตราที่ได้ตกลงกันไว้ และบางครั้งไม่ได้มีการตกลงกัน จึงไม่ได้ระบุมะฮัรในขณะที่ทำสัญญาสมรส ดังนั้นสามีจำเป็นต้องจ่ายมะฮัรมิฮิล (Ibn Qudamah, 1367 :6/712)

อิบนุญญาซีร ได้กล่าวว่า “แท้จริงในซูเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ 236 ที่กล่าวมานั้นได้บ่งบอกว่าเป็นการยินยอมในการทำสัญญาสมรสโดยไม่ต้องระบุมะฮัร”และท่านได้ยืนยันในหะดีษจาก อุกบะฮ์ อิบนุ อามิร เล่าว่า

(أن النبي صلى الله عليه وسلم قال لرجل أترضى أن أزوجك فلا نة قال نعم وقال للمرأة أترضين أن أزوجك فلا نا قالت نعم فزوج أحدهما صاحبه فدخل بها الرجل ولم يفرض لها صداقا ولم يعطها شيئا وكان ممن شهد الحديبية له سهم بخير فلما حضرته الوفاة قال إن رسول الله صلى الله عليه وسلم زوجني فلا نة ولم أفرض لها صداقا ولم أعطها شيئا وإني أشهدكم أني أعطيتها من صداقها سهمي بخير فأخذت سهمها فباعته بمئة ألف)

((أبو داود، : 2117))

ความว่า “ท่านนบี μ ได้กล่าวแก่ชายผู้หนึ่งว่า ท่านยินยอมให้ฉันสมรสท่านกับหญิงคนนั้นไหม ? ชายคนนั้นตอบว่า ครีบ หลังจากนั้นท่านนบี μ ก็ได้ถามหญิงคนนั้นว่า เธอยินยอมให้ฉันสมรสเธอกับชายคนนั้นไหม ? หญิงคนนั้นตอบว่า ค่ะ ดังนั้นท่านนบี μ ก็ได้จัดการสมรสบุคคลทั้งสอง ทั้งสองที่อยู่ร่วมกันโดยไม่ได้กำหนดมะฮัรใด ๆ และเขาไม่ได้ให้สิ่งใดแก่นางเลย และเขาเป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์หุคัยบียะฮ์ เขาจะได้รับส่วนแบ่งจากคอยบัร และเมื่อเขาใกล้เสียชีวิต เขาได้กล่าวว่า ท่านนบี μ ได้สมรสฉันกับภริยา ซึ่งฉันไม่ได้กำหนดค่ามะฮัรแก่นางเลย และฉันไม่ได้ให้อะไรสักอย่างแก่นางเลย ฉันขอให้ท่านทั้งหลายเป็นพยานว่า ฉันได้ให้ส่วนแบ่งของฉันจากสงครามคอยบัรเป็นมะฮัรแก่นาง แล้วนางได้เอาส่วนแบ่งไปขายได้เงินมาหนึ่งแสน” (Abu Dawud : 2117)

ทั้งทัศนะของนักวิชาการส่วนใหญ่ที่ว่า หากสามีภริยามีการตกลงสมรสโดยไม่ต้องระบุมะฮัร การสมรสนั้นถูกต้อง แต่จำเป็นที่สามีต้องจ่ายมะฮัรมิยิล (Ibn Jauzi, n.d. : 279)

2.6.1 หลักฐานที่ถือมะฮัรเป็นสิ่งวาญิบจากอัลกุรอาน

2.6.1.1 อัลลอฮ์ I ตรัสว่า

(النساء : من أية 4)

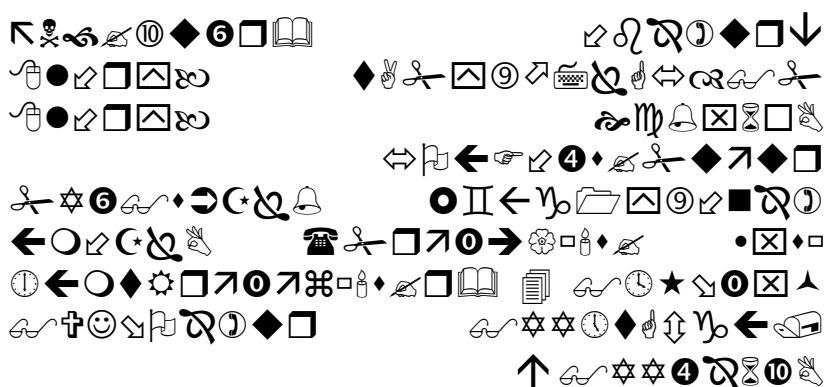
ความว่า “และจงให้แก่บรรดาหญิงซึ่งมะฮัรของนางด้วยความเต็มใจ” (อันนิสาอ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ : 4)

สำหรับอายะฮ์นี้นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นแตกต่างกันว่า คำตรัสของอัลลอฮ์ I เจาะจงแก่ใครโดยมี 2 ทักษะดังนี้

ทักษะที่หนึ่ง อัลลอฮ์ I ได้เจาะจงคำตรัสต่อสามีทั้งหลาย เพื่อให้บรรดาสามีจ่าย มะฮัรให้แก่บรรดาภริยาเพื่อเป็นการปลอบใจนาง

ทักษะที่สอง อัลลอฮ์ I ได้เจาะจงคำตรัสต่อบรรดาคะลีฟ (ผู้ปกครองฝ่ายหญิง) เพราะในสมัยญะฮิลียะฮ์เมื่อบรรดาคะลีฟได้ทำการสมรสบรรดาสตรีที่อยู่ในการปกครองของพวกเขา บรรดาคะลีฟจะยึดมะฮัรของสตรีไว้ และไม่แบ่งมะฮัรให้กับนางเลย อัลลอฮ์ I ได้ห้ามการกระทำดังกล่าวและใช้ให้บรรดาคะลีฟมอบมะฮัรของพวกนางให้กับพวกนาง (al-Qurtubi, 1988 : 5/17)

2.6.1.2 อัลลอฮ์ I ตรัสว่า

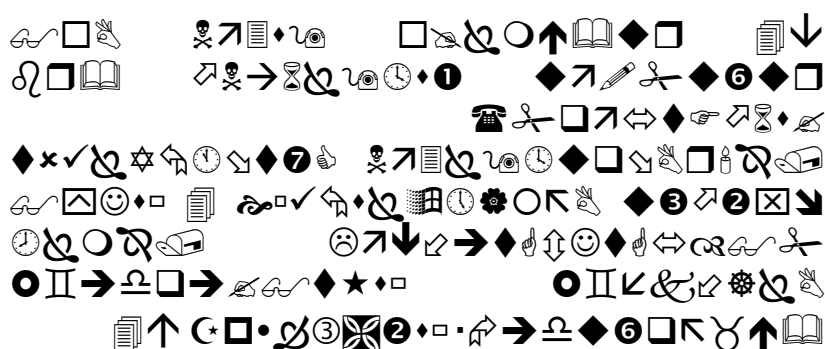

(النساء : 20)

ความว่า “และหากพวกเจ้าต้องการเปลี่ยนคู่ครองคนหนึ่งแทนที่คู่ครองอีกคนหนึ่ง และพวกเจ้าได้ให้แก่นางหนึ่งในหมู่นางเหล่านั้น ซึ่งทรัพย์อันมากมายก็ตาม ก็จงอย่าได้เอาสิ่งใดจากทรัพย์นั้นคืน พวกเจ้าจะเอามั่นคั้นด้วยการอุปโลกน์ความเท็จและการกระทำบาปอย่างชัดเจน กระนั้นหรือ” (อันนิสาอ อายะฮ์ที่ : 20)

อายะฮฺนี้ให้ความหมายว่า โฉศรัทธาชนทั้งหลาย หากท่านต้องการที่จะสมรสกับสตรีคนใหม่แทนสตรีคนเก่าที่ท่านได้หย่านางแล้ว และท่านเคยมอบมะฮฺรให้กับนาง ท่านอย่าเรียกมะฮฺรคืนจากนางแม้ว่ามะฮฺรนั้นมีค่ามากมายก็ตาม (Ibn Kathir, 1365 : 1/508)

2.6.1.3 อัลลอฮฺ I ตรัสในซูเราะฮฺ อันนิซาอ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ 24 ว่า

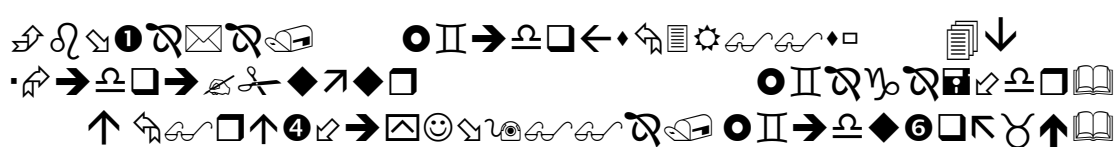

(النساء : من أية 24)

ความว่า “และได้ถูกอนุมัติให้แก่พวกเจ้าที่นอกเหนือจากนั้นในการที่พวกเจ้าแสวงหามาด้วยทรัพย์สินของพวกเจ้า ในฐานะเป็นผู้สมรส มิใช่ในฐานะผู้ล่วงประเวณี ดังนั้นหญิงใดที่พวกท่านเสพสุขกับนางจากบรรดาหญิงเหล่านั้น ก็จงให้แก่พวกนาง ซึ่งสินตอบแทนตามที่ถูกบัญญัติไว้” (อันนิสาอ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ : 24)

คำว่า อัลอิสติมตาอ (الاستمتاع) หมายถึง เสพสุข ความสนุกสนาน คำว่า อัลอูจूर (الاحور) หมายถึง มะฮฺร เพราะมะฮฺรเป็นการตอบแทนที่สามีได้เสพสุขอวัยวะเพศกริยาเมื่อสามีได้มีการร่วมประเวณีกับภริยาเพียงครั้งเดียวก็วาญิบที่สามีต้องจ่ายมะฮฺรให้แก่ภริยาเต็มจำนวน หากมีการกำหนดมะฮฺรเวลาทำสัญญาสมรส หากไม่ได้กำหนดมะฮฺรและไม่ได้ระบุมะฮฺรเวลาทำสัญญาสมรสก็วาญิบที่สามีต้องจ่ายมะฮฺรมิยิล (al- Zuhayli, 1989 : 7/12)

2.6.1.4 อัลลอฮฺ I ตรัสในซูเราะฮฺ อันนิซาอ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ 25 ว่า

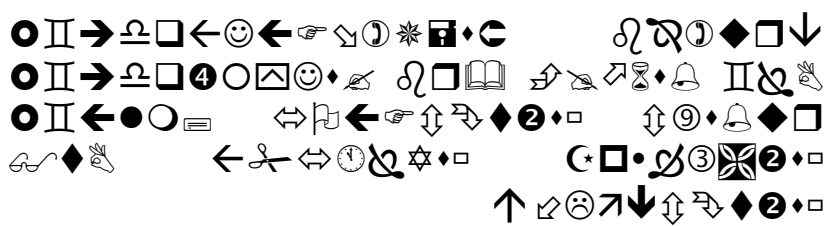

(النساء : من أية 25)

ความว่า “ดังนั้นพวกเจ้าจงสมรสกับพวกนางด้วยการอนุมัติจากผู้เป็นนายของพวกนาง และจงให้แก่พวกนางซึ่งสินตอบแทนของพวกนางโดยชอบธรรม” (อันนิสาอฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ : 25)

โองการนี้มีความหมายว่า เมื่อบรรดาชายต้องการที่จะสมรสกับบรรดาสตรีที่เป็นทาส จำเป็นจะต้องได้รับการอนุญาตและความยินยอมจากผู้ที่เป็นนายของพวกนางก่อน เพราะพวกนางอยู่ในการครอบครองของผู้เป็นนาย และต้องจ่ายมะฮัรให้แก่นางโดยชอบธรรม อัลลอฮฺได้อนุมัติและยินยอมให้ท่านทั้งหลายสมรสกับบรรดาสตรีที่เป็นทาสและต้องจ่ายมะฮัรให้กับพวกนางด้วย(al-Tobari, 1993 : 4/12)

2.6.1.5 อัลลอฮฺ I ตรัสในซูเราะฮฺ อัลบะเกาะเราะฮฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ 237 ว่า

(البقرة : من أية : 237)

ความว่า “และถ้าหากพวกเจ้าหย่าพวกนางก่อนที่พวกเจ้าจะสัมผัสพวกนาง โดยที่พวกเจ้าได้กำหนดมะฮัรแก่พวกนางแล้ว ก็จงให้แก่นางครึ่งหนึ่งจากสิ่งที่พวกเจ้ากำหนดไว้” (อัลบะเกาะเราะฮฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ : 237)

อายะฮฺนี้มีความหมายว่า อัลลอฮฺ I ได้กำหนดให้บรรดาสามีที่ได้ทำการหย่าร้างภริยาก่อนมีการร่วมประเวณีจ่ายมะฮัรเพียงครึ่งหนึ่งจากจำนวนมะฮัรที่ได้กำหนดไว้ทั้งหมดในการทำสัญญาสมรส (al-Qurtubi, 1988 : 5/130)

2.6.2 หลักฐานหะดีษที่ถือมะฮัรเป็นสิ่งวาญิบ

2.6.2.1 หะดีษจากสะฮุล อิบน์ สะอูด เล่าว่า

(جاءت امرأة إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت إني قد وهبت من نفسي فقامت طويلاً فقال رجل زوجنيها إن لم تكن لك بها حاجة فقما

ل هل عندك من شيء تصدقها قال ما عندي إلا إزاري فقال إن أعطيتها
إياه جلست لا إزار لك فالتمس شيئاً فقال ما أجد شيئاً فقال التمس
ولو خاتماً من حديد فلم يجد فقال أمعك من القرآن شيء قال نعم سورة
كذا وسورة كذا لسور سماها فقال قد زوجناكها بما معك من القرآن)

((البخاري، : 5135))

ความว่า “มีผู้หญิงคนหนึ่งได้มาหาท่านนบี ρ แล้วกล่าวว่า โอ้เราะสุลุดลอฮ ρ ฉัน
ขอมอบตัวดิฉัน แล้วนางก็ยืนอยู่เป็นเวลานาน แล้วชายคนหนึ่งก็กล่าวว่า ขอท่านได้โปรดสมรส
นางให้แก่ฉันเถิด หากท่านไม่ต้องการนาง ท่านเราะสุลุดลอฮ ρ กล่าวว่า ท่านมีอะไรบ้างใหม่ที่
จะมอบให้แก่ฉัน ? ชายคนนั้นกล่าวว่า ฉันไม่มีอะไรนอกจากผ้าถุงผืนนี้ของฉัน ท่านเราะสุล ρ
กล่าวว่า หากท่านให้ผ้าถุงของท่านแก่ฉัน ท่านก็จะนั่งอยู่โดยไม่มีผ้าถุง จงแสวงหาอะไรสัก
อย่าง ชายผู้นั้นตอบว่า ฉันไม่มีสิ่งของอะไรเลย ท่านเราะสุล ρ กล่าวว่า จงแสวงหาให้นางแม่
จะเป็นเพียงแหวนเหล็กก็ตาม ชายคนนั้นก็ยังไม่ มี ท่านเราะสุล ρ กล่าวว่าท่านจำอัลกุรอานบ้าง
ไหม ชายผู้นั้นตอบว่า ครับ ชูเราะฮุนั้น ชูเราะฮุนั้น จากชื่อชูเราะฮุต่าง ๆ ท่านเราะสุล ρ กล่าวว่า
ฉันสมรสท่านกับนางด้วยสิ่งที่คุณมีอยู่จากอัลกุรอาน” (al-Bukhari, n.d. : 5135)

หะดีษนี้บ่งชี้ว่า ทุก ๆ สิ่งที่มีค่าสามารถนำมาเป็นมะฮัรได้ ถึงแม้ว่าค่าของสิ่งนั้นจะ
มากหรือน้อยก็ตาม เมื่อคู่สมรสได้มีการตกลงยินยอมด้วยกัน เพราะว่าแหวนเหล็กมีค่าน้อยมาก
ทัศนะนั้นเป็นทัศนะมัซฮับชาฟีอี และเป็นทัศนะส่วนใหญ่ของนักกฎหมายอิสลามทั้งรุ่นก่อนและ
รุ่นหลัง (al-Asqalani, 1989 : 9/262)

2.6.2.2 หะดีษจากอนัส อิบน์ มาลิก เล่าว่า

(أن النبي صل الله عليه وسلم راي علي عبد الرحمن بن عوف أثر صغرة
فقال ما هذا قال يارسول الله إني تزوجت امرأة علي وزن نواة من ذهب
قال فبارك أو لم ولو بشاة)

((مسلم : 3475))

ความว่า “ท่านนบี ρ เห็นรอยน้ำหอมสีเหลืองติดอยู่ที่อับคูเราะหุมาน บิน อาวฟ
ท่านนบี ρ กล่าวว่า นี่อะไร ? เขาตอบว่า โอ้เราะสุลุดลอฮ ρ ฉันได้สมรสกับหญิงคนหนึ่งด้วยทอง

หนักเท่าเมล็ดอินทผลัม ท่านนบี ρ กล่าวว่าขออัลลอฮ์ I ได้โปรดประทานความจำเริญให้ กับท่านด้วยเถิด ท่านจงจัดงานฉลองเถิด แม้จะด้วยแกะตัวเดียวก็ตาม” (Muslim : 3475)

หะดีษนี้บ่งชี้ว่า เป็นสิ่งที่สมควรที่สุด (สุนัต) เรียกมะฮัรน้อยเพราะอับดุลเราะหฺมาน บิน อวฟุ เป็นบุคคลหนึ่งที่มีฐานะร่ำรวย และท่านนบียอมรับการกระทำของเขาโดยที่เขาได้จ่ายมะฮัรให้ภรรยาของเขาเพียงน้อยนิดคือให้มะฮัรด้วยน้ำหนักทองเท่าเมล็ดอินทผลัม

ตามทัศนะมัซฮับฮาฟีอีด้วยน้ำหนักทองเท่าเมล็ดอินทผลัมนั้นมีค่าเท่ากับ 1/4 ของนัซซและนัซซมีค่าเท่ากับ 1/2 ของอูกิยะฮฺ หนึ่งอูกิยะฮฺมีค่าเท่ากับ 40 ดิรฮัม¹ ตามทัศนะมัซฮับฮาฟีอี คำว่า “ด้วยน้ำหนักเมล็ดอินทผลัมเป็นทองคำมีค่าเท่ากับ 5 ดิรฮัม² (al-Asqalani, 1989 : 9/292)

2.6.3 หลักฐานอิจญฺมาอ์³ ที่ถือมะฮัรเป็นสิ่งวาญิบ

นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นเป็นเอกฉันท์โดยไม่มีใครคัดค้านว่า มะฮัรถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่ของสามีที่จะต้องจ่ายแก่ภรรยา เมื่อมีการสมรส (Ibn Qudamah, 1367 : 6/597) (al-Zuhayli, 1989 : 7/253)

มีมติเป็นเอกฉันท์ของนักกฎหมายอิสลามว่ามะฮัรเป็นสิ่งที่สามีจำเป็นต้องจ่ายให้แก่ภรรยา (al-Mawardi, 1994 : 9/392)

2.7 ผู้มีสิทธิในค่ามะฮัร

มะฮัรเป็นสิทธิของสตรีผู้เป็นภรรยาเท่านั้น ฉะนั้นไม่มีใครมีสิทธิร่วมกับนาง นางจึงมีสิทธิครองค่ามะฮัรแต่เพียงผู้เดียว (al-Sharbini, 1975 : 3/226)

มะฮัรเป็นสิทธิของภริยาคนเดียว โดยไม่มีใครมีสิทธิในมะฮัรนั้น มะฮัรเป็นสิ่งที่นางจะเอาไปใช้ในสิ่งที่เป็นความต้องการของนาง (Zaydan, 1993 : 7/52)

อัลลอฮ์ I ตรัสในซูเราะฮฺอันนิสาอฺส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ 4 ว่า

¹ อังแล้วก่อนหน้า

² เงิน 1 ดิรฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 5 ดิรฮัม มีน้ำหนักเท่ากับ 14.78 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 476 บาท

³ อิจญฺมาอ์คือ ความเห็นที่สอดคล้องกันของบรรดามุคฺญ์ตะฮิดของประชาชาติมุฮัมมัดภายหลังจากการเสียชีวิตของท่านในช่วงใดช่วงหนึ่ง ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (อิสมาแอ ฮาลี, 2543 : 78)

(النساء : من أية 4)

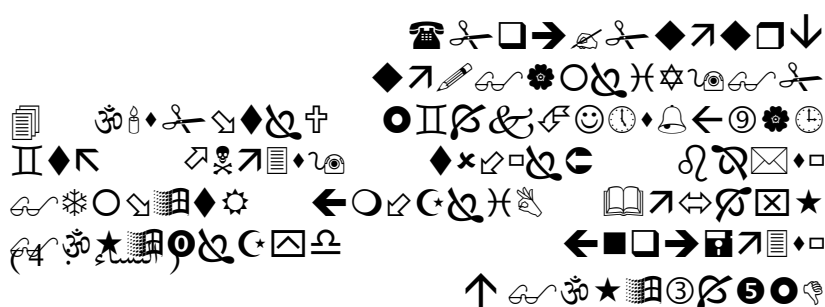
ความว่า “และจงมอบแก่บรรดาหญิงซึ่งมะฮัรของพวกนางด้วยความเต็มใจ” (อันนินสาอู ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ : 4)

อิบนุอับบาส ได้กล่าวว่า อัลลอฮฺ I ได้เจาะจงคำตรัส(โองการนี้)ต่อบรรดาสามี เพื่อให้บรรดาสามีจ่ายมะฮัรให้แก่บรรดาภริยาของพวกเขาเพื่อเป็นการปลอบใจนาง ทักษะนี้เป็นทักษะส่วนใหญ่ของนักกฎหมายอิสลามและเป็นทักษะที่ถูกต้องที่สุด

อะบูซอลิฮฺได้กล่าวว่า อัลลอฮฺ I ได้เจาะจงคำตรัสต่อบรรดาอะลิยะ(ผู้ปกครองฝ่ายหญิง)เพราะในสมัยญาอิลียะฮฺเมื่อบรรดาอะลิยะได้ทำการสมรสบรรดาสตรีที่อยู่ในการปกครองของพวกเขา บรรดาอะลิยะจะครอบครองมะฮัรของสตรี และไม่แบ่งมะฮัรให้กับนางเลย อัลลอฮฺ I ได้ห้ามการกระทำดังกล่าวและใช้ให้บรรดาอะลิยะมอบมะฮัรของนางให้กับนาง (al-Qurtubi, 1988 : 5/17)

ซึ่งทั้งสองทักษะเป็นการบ่งบอกว่า มะฮัรเป็นกรรมสิทธิ์ของภริยาแต่เพียงผู้เดียว โดยไม่มีใครเข้ามาเป็นหุ้นส่วนถึงแม้ว่าจะเป็นพ่อแม่ของนางก็ตาม และนางมีสิทธิ์ที่จะนำมะฮัรไปให้ใครหรือทำอะไรก็ได้ที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม และหากนางจะมอบมะฮัรให้กับผู้ที่เป็นสามีของนางเองด้วยความเต็มใจก็เป็นสิ่งที่ศาสนานูมัตติคังคำตรัสของอัลลอฮฺ I ใน

อัลกุรอาน ชูเราะฮฺ อันนินสาอู อายะฮฺที่ 4 ว่า

ความว่า “และจงใส่ใจแก่บรรดาหญิงซึ่งมะฮัรของนางด้วยความเต็มใจ แต่ถ้านางเห็นชอบที่จะให้สิ่งหนึ่งแก่พวกเจ้าจากมะฮัรนั้นแล้ว ก็จงบริโภคลิสิ่งนั้นด้วยความเอร็ดอร่อยและโอชา” (อันนินสาอู อายะฮฺที่ : 4)

ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อนำชูเราะฮฺ อันนินสาอู อายะฮฺที่ 4 มาพิจารณาพอที่จะสรุปได้ว่า อัลลอฮฺ I ใช้ให้บรรดาสามีทั้งหลายมอบมะฮัรให้กับบรรดาภริยาของพวกเขา ซึ่งเป็นการบ่งบอกว่า

มะฮัรเป็นสิทธิของภริยาแต่เพียงผู้เดียว โดยนางมีสิทธิที่จะนำไปใช้อะไรก็ได้ที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาและอัลลอฮ์ I กล่าวอีกว่าหากนางมอบมะฮัรให้กับสามี สามีมีสิทธิรับมะฮัรที่ภริยามอบให้ โดยไม่ผิดหลักศาสนาแต่อย่างใด ซึ่งพอสรุปได้ว่าการที่จะมอบให้กับสามีนั้นก็เป็นสิทธิของภริยาแต่เพียงผู้เดียว

2.7.1 ผู้กำหนดมะฮัร

เมื่อมะฮัรเป็นสิ่งที่กฎหมายอิสลามกำหนดในการสมรส ดังนั้นใครคือผู้ที่มีสิทธิในการกำหนดมะฮัร ในเรื่องนี้พอที่จะสรุปได้ 2 ประการดังนี้

2.7.1.1 ช่วงเวลาทำสัญญาสมรส

มะฮัรเป็นสิทธิแห่งอัลลอฮ์ I ที่พาดพิงไปถึงหญิงและผู้ปกครอง สำหรับการกำหนดมะฮัรเป็นสิทธิแห่งอัลลอฮ์ I นั้นมีความชัดเจน บางครั้งกำหนดโดยการระบุมะฮัรในการทำสัญญาสมรส บางครั้งโดยการกำหนดจำนวนมะฮัรมิยิล หากไม่ได้ระบุมะฮัรในสัญญาสมรส สามีภริยาจะตกลงกันปฏิเสธมะฮัร ถือว่าไม่อนุมุติ จึงเป็นสิ่งที่ชี้ชัดว่า มะฮัรเป็นสิทธิแห่งอัลลอฮ์ I และอีกอย่างคือบรรดานักกฎหมายอิสลามได้มีข้อกำหนดจำนวนน้อยสุดของมะฮัร การกำหนดจำนวนมะฮัรเป็นข้อกำหนดของกฎหมายอิสลาม และกฎหมายอิสลามก็ไม่ยินยอมให้ระบุจำนวนมะฮัรน้อยกว่าที่กฎหมายอิสลามได้กำหนดไว้ ดังนั้นเมื่อระบุจำนวนมะฮัรน้อยกว่าจำนวนน้อยสุดที่กฎหมายอิสลามกำหนดไว้ จำเป็นจะต้องเพิ่มให้ได้ตามจำนวนน้อยสุดที่กฎหมายอิสลามระบุไว้ ตามทัศนะมัซฮับหะนะฟี¹ได้กำหนดจำนวนน้อยสุดของมะฮัรไว้ 10 ดิรฮัม¹ เมื่อมีการตกลงสมรสในมะฮัรที่น้อยกว่า 10 ดิรฮัม จะต้องเพิ่มให้ครบ 10 ดิรฮัม ด้วยเหตุผลที่ว่า นั่นคือจำนวนที่กฎหมายอิสลามได้กำหนดไว้ (Burhan al-Din , 1315 :2/434-435)

2.7.1.2 เมื่อสิ้นสุดสัญญาสมรส

เมื่อสัญญาการสมรสเสร็จสิ้นสมบูรณ์ มะฮัรที่ได้ระบุก็เป็นสิทธิของภริยาคนเดียว โดยไม่มีใครมีสิทธิในมะฮัรนั้น มะฮัรเป็นสิ่งที่นางสามารถเอาไปใช้ในสิ่งที่นางมีความต้องการ (Zaydan ,1993 :7/52)

2.8 การกำหนดอัตรามะฮัร

¹ เงิน 1 ดิรฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 10 ดิรฮัม มีน้ำหนักเท่ากับ 29.75 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 952 บาท

การกำหนดอัตรามะฮัรในสัญญาสมรส การกำหนดอัตราสูงสุดและอัตราต่ำสุดของมะฮัร บรรดานักกฎหมายอิสลามมีทัศนะแตกต่างกัน พอที่จะสรุปได้ดังนี้

2.8.1 อัตราต่ำสุดของมะฮัร

นักกฎหมายอิสลามมีทัศนะเกี่ยวกับอัตราต่ำสุดของมะฮัร 5 ทัศนะดังนี้

2.8.1.1 ทัศนะมัชฮับหะนะฟีเห็นว่า มะฮัรน้อยที่สุดคือ 10 Dirham (al-Kasani, 1327 : 2/436)

2.8.1.2 ทัศนะมัชฮับมาลิกีย์เห็นว่า มะฮัรน้อยที่สุดคือ 3 Dirham¹ หรือ 1/4 Dirham² จากสิ่งที่มีราคา หรือทุกสิ่งที่มีราคาไม่เป็นสิ่งที่ไม่มียกตามกฎหมายอิสลาม หรือสังหาริมทรัพย์สังหาริมทรัพย์ที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่เครื่องดนตรี หรือเป็นสิ่งที่สามารถที่จะรับมอบให้กับภริยาได้ มีลักษณะ ชนิด และจำนวนที่ชัดเจน (Dardir, 1392: 2/28)

2.8.1.3 ทัศนะมัชฮับซาฟิอี และหัมบะลีเห็นว่า ทุกสิ่งที่ถูกเรียกว่าทรัพย์สิน หรือทุกสิ่งที่สามารถตีราคาได้ถือว่าเป็นมะฮัรได้ โดยทั้งสองฝ่ายมีความพึงพอใจ (al-Nawawi ,1996: 18/482) (Ibn Qudamah, 1367 : 6/675)

2.8.1.4 ท่านอิบนุฮิซาม กล่าวว่า ทุกอย่างที่เป็นสิ่งของใช้เป็นมะฮัรได้แม้จะเป็นเมล็ดงาก็ตาม (Ibn Hazm , n.d. : 15/387)

2.8.1.5 ทุกๆสิ่งที่มีราคาใช้เป็นมะฮัรได้ ไม่ว่าจะมียกด้วยตัวของมันเองหรือสิ่งมีราคาที่มีลักษณะเดียวกัน (ibn Qayyim ,1950 :178)

2.8.2 หลักฐานอัตราต่ำสุดของมะฮัร

¹ เงิน 1 Dirham มีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 3 Dirham มีน้ำหนักเท่ากับ 8.92 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 286.60 บาท

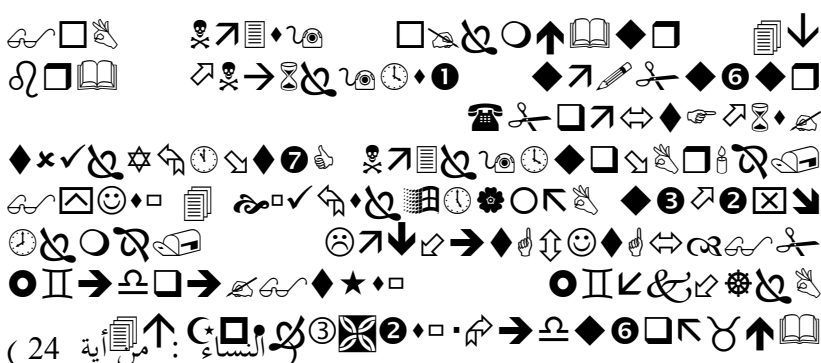
² Dirham มาจากคำภาษากรีกลาติน (دينار) คืออัตราหนึ่งของเหรียญทองในหลาย ๆ อัตราที่มีการแลกเปลี่ยนในอิสลามและอัตราหนึ่ง Dirham เท่ากับ 425 กรัม (Yusof Alqardawi ,1405 :259) อัตราทองคำ 1 Dirham เมื่อเทียบเป็นกรัมเท่ากับ 4.25 กรัม ทองคำ 1 กรัม มีค่าเป็นเงินไทยเท่ากับ 713.81 บาท ทองคำน้ำหนัก 1 บาท มีน้ำหนักเท่ากับ 15.2 กรัม ซึ่งมีค่าเป็นเงินไทยเท่ากับ 10850 บาท ดังนั้นทองคำหนัก 1/4 Dirham มีน้ำหนักเท่ากับ 1.56 กรัม มีค่าเป็นเงินไทยเท่ากับ 178.45 บาท

สำหรับหลักฐานและเหตุผลของแต่ละทัศนะมีดังต่อไปนี้

2.8.2.1 ทัศนะมัชฮับหะนะฟีย์ เห็นว่า มะฮัรน้อยที่สุดนั้นคือ 10 ดิรฮัม มีหลักฐานดังนี้

1) หลักฐานจากอัลกุรอาน

อัลลอฮ์ I ทรงตรัสในซูเราะฮ์ อันนิสาอ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 24 ว่า

ความว่า “และได้ถูกอนุมัติให้แก่พวกเจ้าที่นอกเหนือจากนั้นในการที่พวกเจ้า แสวงหามาด้วยทรัพย์ของพวกเจ้า ในฐานะเป็นผู้สมรส มิใช่ในฐานะผู้ล่วงประเวณี ดังนั้นหญิงใดที่ พวกท่านเสพสุขด้วยนางจากบรรดาหญิงเหล่านั้น ก็จงให้แก่พวกนาง ซึ่งสินตอบแทนแก่พวกนาง ตามที่ถูกกำหนด” (อันนิสาอ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ : 24)

ทรัพย์สินที่มีค่าเล็กน้อย เช่น เมล็ดผลไม้หรือทรัพย์สินอื่นที่มีค่าเล็กน้อย สิ่งเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินตามทัศนะมัชฮับหะนะฟีย์ เมื่อไม่ถือว่าเป็นทรัพย์ก็ไม่สามารถนำมา เป็นมะฮัรได้ สำหรับคำตรัสของพระองค์อัลลอฮ์ (أن تبتغوا بأموالكم) ความว่า “ในการที่พวกเจ้า แสวงหามาด้วยทรัพย์ของพวกเจ้า” ในอายะฮ์นี้มีความหมายว่า ในการที่พวกเจ้าแสวงหามาด้วย ทรัพย์ของพวกเจ้า วาญิบต้องกำหนดทรัพย์นั้นเป็นจำนวนที่แน่นอน สำหรับจำนวนทรัพย์ที่ แน่นอนนั้นหะดีษเล่าจากอุมัร อิบนุ คอฎฎอบ ได้ชี้แจงไว้แล้วคือ 10 ดิรฮัม เพราะว่าทรัพย์สิน ทุกอย่างที่กฎหมายอิสลามกำหนดไว้นั้น วาญิบต้องชี้แจงและกำหนดให้ละเอียดว่า เป็นจำนวน เท่าไร ? เช่นการกำหนดอัตราทรัพย์สินที่ต้องจ่ายชะกาตต้องกำหนดจำนวนที่แน่นอนว่าเป็น จำนวนเท่าไร? เช่นเดียวกันเมื่อกฎหมายอิสลามได้บัญญัติอัตราต่ำสุดของมะฮัรแล้วจำเป็นต้อง กำหนดให้ชัดเจนว่า อัตราต่ำสุดของมะฮัรนั้นจำนวนเท่าไร? การกำหนดอัตราต่ำสุดของมะฮัรคือ 10 ดิรฮัม เพื่อแสดงถึงความทรงเกียรติของสตรีและเป็นการเปรียบเทียบกับอัตราของการขโมย ทรัพย์สินที่มีโทษตัดมือ ตามทัศนะมัชฮับนี้คือต้องมีการขโมยที่มีจำนวน 10 ดิรฮัม (al Shaukani,n.d.: 6/167)

2) หะดีษเล่าจาก อุมัร อิบน์ กอฏฏอบ

(أدين ما يستحل به الفرج عشر دراهم)

((البيهقي ، : 14385))

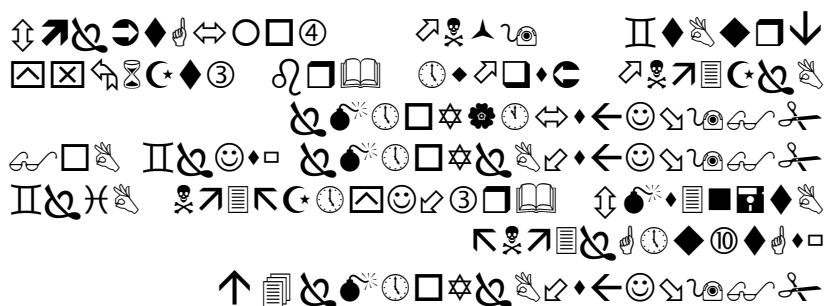
ความว่า “สิ่งที่มีค่าน้อยที่สุดที่ทำให้อวัยวะเพศเป็นที่อนุมัตินั้นคือ 10 ดิรฮัม”

(al- Bayhaqi : 14385)

อัลกาซานีกกล่าวว่า แท้จริงกฎหมายอิสลามได้กำหนดโทษให้ตัดมือเนื่องจากความคิดที่มีการโหมยทรัพย์สินโดยกำหนดอัตราน้อยสุดของทรัพย์สินที่โหมยในการกำหนดโทษนั้นจำนวน 10 ดิรฮัม ดังนั้นการกำหนดในอวัยวะเพศก็เช่นเดียวกัน(al- Kasani, 1327 : 2/436)

2.8.2.2 ทักษนะมัซฮับมาลิกีย์เห็นว่า มะฮัรที่น้อยที่สุดคือ 3 ดิรฮัม หรือ 1/4 ดินาร หรือสิ่งที่มีค่าเสมือนทั้งสองจากสิ่งที่สามารถตีราคาได้จากสิ่งของต่างๆ หรือทุกสิ่งทีสะอาดไม่เป็นนะยิส ในด้านกฎหมายถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่าจากสิ่งของต่างๆ สंहาริมทรัพย์หรือสंहาริมทรัพย์ที่กฎหมายถือว่าใช้ประโยชน์ได้ ไม่ใช่เครื่องดนตรี และเป็นสิ่งที่สามารถรับมอบให้กับภรรยาได้ มีลักษณะ ชนิดและจำนวนที่ชัดเจน โดยมีหลักฐานดังนี้ (Dardir, 1392: 2/28)

1) อัลเลาะฮฺ I ทรงตรัสว่า

(النساء : من أية 25)

ความว่า “และผู้ใดในหมู่พวกเจ้าไม่สามารถมีปัจจัยที่จะสมรสกับบรรดาหญิงอิสระที่มีศรัทธาได้ ก็จงสมรสกับหญิงสาว (ทาส) ของพวกเจ้าที่เป็นผู้ศรัทธาซึ่งพวกเจ้าครอบครอง” (อันนิสาอ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ : 25)

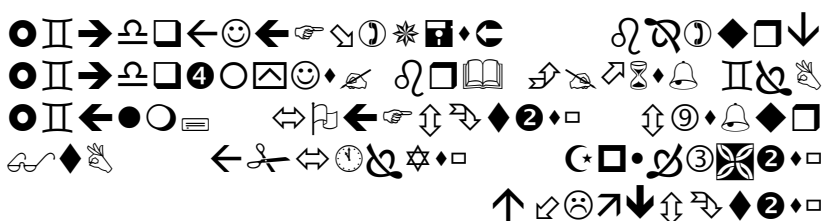
นัยที่ใช้เป็นหลักฐาน

อัลลอฮ์ I ได้กำหนดกฎเกณฑ์ว่ายินยอมให้มีการสมรสหญิงที่เป็นทาสโดยไม่จำเป็นต้องมีปัจจัย จึงเป็นที่เข้าใจกันว่าปัจจัยนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นกับมนุษย์ทุกคน แต่สำหรับหญิงอิสระนั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยเป็นมะฮัรในสัญญาสมรส และเป็นที่เข้าใจกันว่าปัจจัยในที่นี้คือ ทรัพย์สิน และจะไม่ถูกเรียกว่าปัจจัยจากสิ่งที่มีค่าน้อยกว่า 3 ดิรฮัม ดังนั้นสิ่งที่นำมาเป็นมะฮัรในการสมรสนั้นจะต้องมีค่าไม่น้อยกว่า 3 ดิรฮัม (Ibn Rush, n.d. : 2/357-358)

2.8.2.3 ทศนะมัซฮับชาฟีอีและหัมบะลีเห็น ว่า ทุกสิ่งที่เรียกว่าทรัพย์สิน หรือทุกสิ่งที่สามารถตราคาดด้วยทรัพย์สินได้นั้น อนุมัติใช้เป็นมะฮัรได้ เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความพึงพอใจ

อิหม่ามชาฟีอีกล่าวว่า อัตรามะฮัรต่ำสุดนั้นคือ สิ่งที่ชุมชนทั่วไปยึดถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่าถึงแม้ว่าเป็นสิ่งที่มีค่าน้อยนักก็ตาม ทุก ๆ สิ่งที่มีค่าหรือทุก ๆ สิ่งที่สามารถนำมาซื้อขายกันได้หรือสามารถนำมาเช่าได้ สิ่งเหล่านั้นสามารถนำมาเป็นมะฮัรได้ ทศนะนี้เป็นทศนะอุมัร อิบนุคอดฎออบ อับดุลลอฮ์ อิบนุอนัส (al- Shafi'i, 1973 : 5/58)

1) อัลลอฮ์ I ตรัสว่า

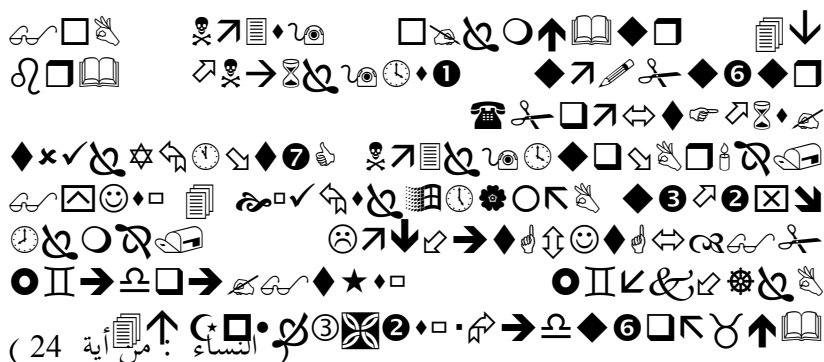
(البقرة : من أية : 237)

ความว่า “และถ้าหากพวกเจ้าหย่าพวกนางก่อนที่พวกเจ้าจะสัมผัสพวกนาง โดยที่พวกเจ้าได้กำหนดมะฮัรแก่พวกนางแล้ว ก็จงให้แก่นางครึ่งหนึ่งจากสิ่งที่พวกเจ้ากำหนดไว้” (อัลบะเกาะเราะฮ์ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ : 237)

สำหรับคำตรัส (فنصف ما فرضتم) ความว่า “ก็จงให้แก่นางครึ่งหนึ่งจากสิ่งที่พวกเจ้ากำหนดไว้” สำหรับครึ่งหนึ่งของทรัพย์สินที่ได้กำหนดไว้ นั้น ไม่ได้กำหนดเป็นที่แน่นอน

ว่าทรัพย์สินนั้นมีจำนวนเท่าไร มีค่ามากหรือน้อยเพียงใด เมื่อสามีได้ร่วมประเวณีกับภริยา สมมุติว่าสามีได้กำหนดมะฮัรให้แก่ภริยา 500 ดิรฮัม¹ สามีต้องจ่ายให้แก่ภริยาครึ่งหนึ่งของ 500 ดิรฮัม คือ 250 ดิรฮัม² (Ibn Qudamah, 1367 : 6/675)

2) อัลลอฮ์ I ตรัสว่า

ความว่า “และได้ถูกอนุมัติให้แก่พวกเจ้าที่นอกเหนือจากนั้นในการที่พวกเจ้า แสวงหามาด้วยทรัพย์สินของพวกเจ้า ในฐานะเป็นผู้สมรส มิใช่ในฐานะผู้ล่วงประเวณี ดังนั้นหญิงใดที่ พวกท่านเสพสุขด้วยนางจากบรรดาหญิงเหล่านั้น ก็จงให้แก่พวกนาง ซึ่งสินตอบแทนแก่พวกนาง ตามที่ถูกรกำหนด” (อันนิสาอู ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ : 24)

สำหรับคำตรัส (بأموالكم) ความว่า “ด้วยทรัพย์สินของพวกเจ้า” อายะฮ์นี้บ่งชี้ว่า อัลลอฮ์ I ไม่ได้ระบุและกำหนดเป็นที่แน่นอนว่า ทรัพย์สินที่ใช้เป็นมะฮัรนั้นมีจำนวนเท่าไร มาก น้อยเพียงใด(al -Qurtubi, 1988 : 5/85)

สำหรับคำตรัส (بأموالكم) ความว่า “ด้วยทรัพย์สินของพวกเจ้า” อายะฮ์นี้บ่งชี้ว่า ไม่มีการจำกัด ดังนั้นมันครอบคลุมไปถึงความมากและความน้อย (ibn Qudamah, 1367 : 6/675)

3) หะดีษเล่าจากยะหฺยา อิบน์ อับดุลเราะหฺมาน

¹ เงิน 1 ดิรฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 500 ดิรฮัม มีน้ำหนักเท่ากับ 1487.50 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 47,600 บาท
² เงิน 1 ดิรฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 250 ดิรฮัม มีน้ำหนักเท่ากับ 743.75 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 23,800 บาท

من استحل بدرهم فقد استحل

((البيهقي ، : 14372))

ความว่า “ใครก็ตามที่ใช้หนึ่งดิรฮัมในการอนุมัติ แท้จริงเขาได้รับอนุมัติ”

(al-Bayhaqi, : 14372)

4) หะดีษจากสะฮุล อิบนุ สะฮุด เล่าว่า

التمس ولو خاتما من حديد

((البخاري ، : 4753))

ความว่า “จงแสวงหาให้นางแม้จะเป็นเพียงแหวนเหล็กก็ตาม” (al- Bukhari :

4753)

นัยที่ใช้เป็นหลักฐาน

แท้จริงท่านเราะสูล p ยินยอมให้ชายผู้นี้มอบแหวนเหล็กเป็นมะฮัร ดังนั้นเป็นการบ่งบอกว่า ทุกสิ่งๆที่เรียกว่าทรัพย์สินนั้นใช้เป็นมะฮัรได้ (Ibn Hazm, n.d. : 15/104-105)

และหะดีษนี้สามารถเป็นหลักฐานบ่งชี้ว่า ทรัพย์สินที่มีค่าสามารถใช้เป็นมะฮัรได้ถึงแม้ว่าค่าของทรัพย์สินนั้นมีมากหรือน้อยก็ตามหากสามีมิกรียายินยอม เพราะแหวนเหล็กนั้นเป็นทรัพย์สินที่มีค่าน้อยที่สุด แต่ก็อนุมัติเป็นมะฮัรได้เมื่อสามีมิกรียาพึงพอใจ และหะดีษนี้สามารถบ่งชี้อีกว่า ไม่มีจำนวนจำกัดในอัตราต่ำสุดของมะฮัร (al- Nawawi , 1996: 18/482)

5) หะดีษจากอับดุลลอฮฺ อิบนุ อามิรเล่าว่า

(إن امرأة من بني فزارة تزوجت علي بن علي فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أرضيت من نفسك وما لك بنعليين قالت نعم فأجازها)

(عليه وسلم أرضيت من نفسك وما لك بنعليين قالت نعم فأجازها)

((الترمذي ، : 1113))

ความว่า “มีผู้หญิงจากเผ่าฟาซาเราะฮ์ได้สมรสโดยได้รับมะฮัรรองเท่าคู่หนึ่ง ท่านเราะฮ์ลุล ρ ได้ถามนางว่า เธอยินยอมตัวของเธอและทรัพย์สินของเธอด้วยรองเท่าเพียงคู่เดียวหรือ ? นางตอบว่า ค่ะ แล้วท่านก็อนุญาต” (al- Tirmizi : 1113)

6) หะดีษจาก ญาบิรเล่าว่า

(كنا علي عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم نستمتع با لقبضة من الطعام)

((أبو داود ، : 2110))

ความว่า “พวกเราในสมัยเราะฮ์ลุล ρ ได้สมรสด้วยอาหารหนึ่งกำมือ” (Abu Dawud : 2110)

2.8.2.4 ทักสนะท่านอิบनुสิฆามกล่าวว่าทุกอย่างที่เป็นสิ่งของใช้เป็นมะฮัรได้ถึงแม้จะเป็นเมล็ดงาก็ตาม

1) หะดีษจากสะฮุล อิบनु สะฮูด เล่าว่า

(جاءت امرأة إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت إني قد وهبت من نفسي فقامت طويلا ، فقال: رجل زوجنيها إن لم تكن لك بما حاجة فقال هل عندك من شيء تصدقها قال ما عندي إلا إزارى فقال إن أعطيتها إياه جلست لا إزار لك فالتمس شيئا فقال ما أجد شيئا فقال التمس ولو ك خاتما من حديد فلم يجد فقال أمعك من القرآن شيء قال نعم سورة كذا وسورة كذا لسو سماها فقال قد زوجناكها بما معك من القرآن)

((البخاري ، : 5135))

ความว่า “มีผู้หญิงคนหนึ่งได้มาหาท่านนบี ρ แล้วกล่าวว่า โอ้เราะฮ์ลุลลอฮ์ ρ ฉันขอมอบตัวฉัน แล้วนางก็ยืนอยู่เป็นเวลานาน แล้วชายคนหนึ่งก็กล่าวว่า ขอท่านได้โปรด

สมรสนางให้แก่ฉันเถิด หากท่านไม่ต้องการนาง ท่านเราะฮ์ลุลลอฮฺ P กล่าวว่า ท่านมีอะไรบ้าง ไหมที่จะมอบให้แก่นาง? ชายคนนั้นกล่าวว่า ฉันไม่มีอะไรนอกจากผ้าถุงผืนนี้ของฉัน ท่านเราะฮ์ลุลลอฮฺ P กล่าวว่า หากท่านให้ผ้าถุงของท่านแก่นาง ท่านก็จะนั่งอยู่โดยไม่มีผ้าถุง จงแสวงหาอะไรสักอย่าง ชายผู้นั้นตอบว่า ฉันไม่มีสิ่งของอะไรเลย ท่านเราะฮ์ลุลลอฮฺ P กล่าวว่า จงแสวงหาให้นางแม้จะเป็นเพียงแหวนเหล็กก็ตาม ชายคนนั้นก็ยังไม่มี ท่านเราะฮ์ลุลลอฮฺ P กล่าวว่า ท่านจำอัลกุรอานบ้าง ไหม ชายผู้นั้นตอบว่า ครับ ซูเราะฮ์นั้น ซูเราะฮ์นั้น จากชื่อซูเราะฮ์ต่าง ๆ ท่านเราะฮ์ลุลลอฮฺ P กล่าวว่า ฉันสมรสท่านกับนางด้วยสิ่งที่ท่านมีอยู่จากอัลกุรอาน” (al-Bukhari : 5135)

นัยที่ใช้เป็นหลักฐาน

จากการกล่าวของท่านบี P ว่า “จงให้สิ่งของอะไรก็ได้ให้กับนาง” ได้ครอบคลุมถึงทุกสิ่งที่ถูกเรียกว่าสิ่งของ ถึงแม้ว่าสิ่งของนั้นเป็นเมล็ดงาก็ตาม (Ibn Hazm, n.d. : 15/97)

2.8.2.5 ทักษนะที่กล่าวว่า ทุกๆ สิ่งที่มีราคาใช้เป็นมะฮัรได้ไม่ว่าจะมีราคาด้วยตัวของมันเองหรือสิ่งที่มีราคาที่มีลักษณะเดียวกัน

เป็นกลุ่มที่ใช้หลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดและสอดคล้องกับความหมายของมะฮัรที่ถูกบัญญัติขึ้น เพราะความหมายของมะฮัรนั้นไม่ใช่การทดแทนด้วยทรัพย์สินเพียงอย่างเดียว ดังนั้นมะฮัรนั้นคือ สัญญาแห่งความชอบและความตั้งใจที่แน่วแน่ในการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นส่วนใหญ่จึงเป็นทรัพย์สินและทุกสิ่งที่มีราคาที่มีลักษณะเดียวกันตราบใดที่ผู้หญิงมีความพึงพอใจ

1) หะดีษ จากอนัส เล่าว่า

(خطب أبو طلحة أم سليم فقالت والله ما مثلك يا أبا طلحة يرد
ولكنك رجل كافر وأنا امرأة مسلمة ولا يحل لي أن أتزوجك فإن تسلم
فذاك مهري وما أسأ لك غيره فأسلم فكان ذلك مهرها قال ثابت فما
سمعت بإمرأة قط كانت أكرم مهرا من أم سليم فدخل بها فولدت له)

((النسائي ، 1406 : 3341))

ความว่า “อาบูฏอลหะฮฺได้สู่ขออุมมุสลัยมฺ โดยนางกล่าวว่า ขอสาบานต่ออัลลอฮฺ I โอ้อาบูฏอลหะฮฺ คนอย่างท่านนั้นจะไม่ถูกปฏิเสธหรือยกเว้นแต่ท่านยังเป็นกาฟิร ฉันเป็นหญิงมุสลิมะฮฺ จึงไม่อนุญาตให้ฉันสมรสกับท่าน ถ้าหากท่านเข้ารับอิสลาม นั่นถือเป็นมะฮฺรสำหรับฉันและฉันจะไม่ขออะไรท่านมากไปกว่านั้น อาบูฏอลหะฮฺก็เข้ารับอิสลาม แล้วดังกล่าวนั้นถือเป็นมะฮฺรให้แก่ นาง ท่านษาบิตกล่าวว่า ฉันไม่เคยได้ยินหญิงคนไหนเลยที่มะฮฺรของเขามีเกียรติไปกว่ามะฮฺรของ อุมมุสลัยมฺ ดังนั้นเขาก็ได้อยู่ร่วมกับนาง และนางก็ได้มีลูกให้กับเขา” (al-Nasa’I : 3341)

นัยของบรรดาหะดีษที่อ้างมาแล้วมีความว่า

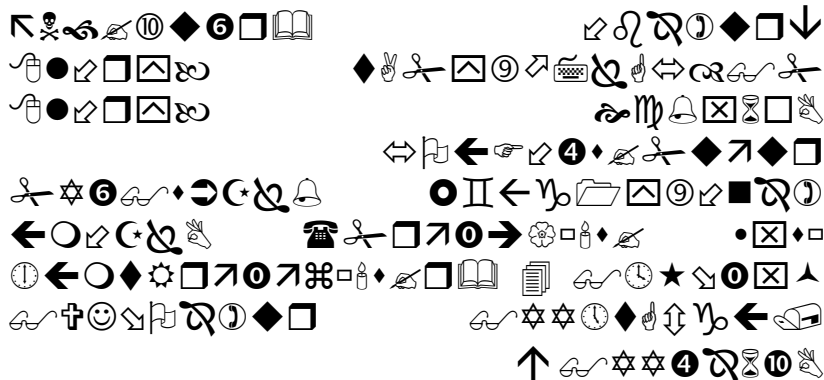
แท้จริงมะฮฺรนั้นไม่มีการกำหนดจำนวนที่น้อยที่สุด ดังนั้นส่วนหนึ่งจากแปด แหวนเหล็กและรองเท้า ใช้เป็นมะฮฺรได้ เป็นการให้คู่บ่าวสาวสมรสกันได้ ได้รวมไปถึงความรู้ของ ฝ่ายชายในเมื่อผู้หญิงยินยอม การท่องจำกุรอานทั้งเล่มหรือส่วนหนึ่งก็ยินยอมให้เป็นมะฮฺรได้ สิ่ง ที่นางได้รับจากผลประโยชน์ของอัลกุรอานและวิชาความรู้นั้นก็คือมะฮฺรเสมือนกับทาสที่ได้รับการ ปลดปล่อยจากนายนั้นก็คือมะฮฺรและเสมือนกับทาสที่ได้รับผลประโยชน์จากการปลดปล่อย อิสรภาพกับนางและการปกครองนางเพื่อปลดปล่อยให้นางเป็นอิสระภาพ นั่นคือมะฮฺร เช่นนี้คือสิ่ง ที่อุมมุสลัยมฺได้เลือกจากอาบูฏอลหะฮฺคือผลประโยชน์จากการเข้ารับอิสลามของเขา และได้มอบตัว ของนางให้กับเขาถ้าเขาเข้ารับอิสลาม และนี่คือสิ่งที่นางต้องการจากทรัพย์สินที่ผู้เป็นสามีต้อง จ่าย เพราะแท้จริงมะฮฺรนั้นถูกกำหนดมาตั้งแต่ดั้งเดิมว่ามันคือสิทธิของผู้หญิงที่จะเอา ผลประโยชน์จากสิ่งนั้น

ดังนั้น ในเมื่อนางยินยอมด้วยวิชาความรู้ ศาสนา และการรับอิสลามของชายและ การอ่านอัลกุรอาน นี่ก็คือมะฮฺรที่มีเกียรติเป็นประโยชน์และสูงส่งที่สุด ดังนั้นสัญญาสมรสจะต้องมี มะฮฺร และจะเอากฎเกณฑ์อะไรมาตัดสินว่ามะฮฺรนั้นคือ 3 ดิรฮัม หรือ 10 ดิรฮัม จากหลักฐานต่างๆ ดังนั้นจึงเปรียบเทียบการตัดสินเกี่ยวกับมะฮฺรที่ถูกต้องจากสิ่งที่ได้กล่าวมาทั้งด้านหลักฐานและการ เปรียบเทียบ (Ibn Qayyim, 1950 : 178-179)

2.8.3 การกำหนดอัตราสูงสุดของมะฮฺร

นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นแตกต่างกันในการกำหนดอัตราค่าสูงสุดของมะฮฺร แต่ ไม่มีความขัดแย้งกันในการกำหนดอัตราสูงสุดของมะฮฺร ดังนั้นอัตรามะฮฺรสูงสุดของมะฮฺรมี จำนวนเท่าไรก็ได้ที่คู่สามีภริยามีความพึงพอใจ อิบน์ญุดามะฮฺกล่าวว่า สำหรับอัตราสูงสุดของ มะฮฺรนั้นไม่มีการกำหนดโดยมติเอกฉันท์ของนักกฎหมายอิสลาม (Ibn Qudamah, 1367 : 6/681)

อันนะวาวียกกล่าวว่า นักกฎหมายอิสลามมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า มะฮัร ไม่มีการกำหนดอัตราสูงสุด เพราะกฎหมายอิสลามไม่ได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งนี้ไว้ ดังคำตรัสของอัลลอฮฺ I ว่า

(النساء : 20)

ความว่า “และหากพวกเจ้าต้องการเปลี่ยนคู่ครองคนหนึ่งแทนที่คู่ครองอีกคนหนึ่ง โดยพวกเจ้าได้ให้แก่างหนึ่งในหมู่นางเหล่านั้น ซึ่งทรัพย์สินอันมากมายก็ตาม ก็จงอย่าได้เอาสิ่งใดจากทรัพย์สินนั้นคืน พวกเจ้าจะเอามันคืนด้วยการอุปโลกความเท็จและการกระทำบาปอย่างชัดเจน กระนั้นหรือ” (อันนิสาอฺ อายะฮฺที่ : 20)

การให้ทรัพย์สินจำนวนมากมา ในอายะฮฺดังกล่าว ไม่ใช่เป็นเป้าหมายในการกำหนดอัตรามะฮัร แต่เป็นการเปรียบเปรยถึงความมาก ซึ่งถ้าหากว่าสิ่งที่กล่าวมานั้น เป็นการอธิบายถึงความจำกัดของความมากในเรื่องมะฮัร แน่นอนอัลลอฮฺ I ก็จะห้ามประชาชาติทั้งหลายไม่ให้เพิ่มอัตรามะฮัรมากกว่าจำนวนนั้น (al- Nawawi, 1996 : 18/482)

นักกฎหมายอิสลามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคำว่ากินฎูอร (قنطرة) ซึ่งมีความหมายว่า “ทรัพย์สินอันมากมาย” ตามทัศนะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ทัศนะที่หนึ่ง กล่าวว่า กินฎูอร เป็นทรัพย์สินที่มีค่าเท่ากับ 1,200 อูกียะฮฺ¹ ทัศนะของมูอาซ บินญะบัล และ อะบูนุรริยะเราะฮฺ

ทัศนะที่สอง กล่าวว่า กินฎูอร เป็นทรัพย์สินที่มีค่าเท่ากับ 1,200 ดีนาร² ทัศนะของหะสันและฎอฮา

¹ จำนวน 1 อูกียะฮฺมีค่าเท่ากับ 40 คริฮัม ดังนั้น 1,200 อูกียะฮฺ มีค่าเท่ากับ 48,000 คริฮัม และเงิน 1 คริฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 48,000 คริฮัม มีน้ำหนักเท่ากับ 142,800 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 4,569,600 บาท
² ทองคำ 1 ดีนาร เมื่อเทียบเป็นกรัมเท่ากับ 4.25 กรัม ทองคำน้ำหนัก 1,200 ดีนาร มีน้ำหนักเท่ากับ 5,100 กรัม ซึ่งมีค่าเทียบเงินไทยเท่ากับ 3,640,431 บาท

ทัศนะที่สาม กล่าวว่า กินญูร เป็นทรัพย์สินที่มีค่าเท่ากับ 12,000 ดิรฮัม¹ ทัศนะของอิบน์อับบาส

ทัศนะที่สี่ กล่าวว่า กินญูร เป็นทรัพย์สินมีค่าเท่ากับ 80,000 ดิรฮัม² ทัศนะของสะอีด บิน มุสัยิบและ กอตาอะฮ์

ทัศนะที่ห้า กล่าวว่า กินญูร เป็นทรัพย์สินมีค่าเท่ากับ 70,000 ดิรฮัม³ ทัศนะของอิบน์อุมร์และมูญาฮิด

ทัศนะที่หก กล่าวว่า กินญูร เป็นทรัพย์สินมีค่าเท่ากับภูเขาเขารที่เต็มไปด้วยทองคำ ทัศนะของอะบนุญเราะฮ์

ทัศนะที่เจ็ด กล่าวว่า กินญูร คือทรัพย์สินที่มากมาย ทัศนะของรอเบียอะอ์ (al-Mawardi, 1994 : 9/391)

ท่านกอลหะฮ์บุตรอับดุลลอฮ์ได้สมรสกับอุมมุกัลญุมบุตรสาวของอาบูบักร์ ท่านมอบมะฮัรให้แก่นาง 100,000 ดิรฮัม⁴

ท่านมัศอับบุตรซุบัยรได้สมรสกับอาอีละฮ์บุตรสาวของกอลหะฮ์ ท่านมอบมะฮัรให้แก่นาง 1,000 ดิรฮัม⁴ และหลังจากนั้นอาอีละฮ์บุตรสาวของกอลหะฮ์ได้สมรสกับอุมร์บุตรอับดุลลอฮ์ ท่านมอบมะฮัรให้แก่นาง 100,000 ดินาร์⁵

ท่านอุมร์บุตรซุบัยรได้รายงานจากยะหฺยาว่า แท้จริงมัศอับบุตรซุบัยรได้สมรสกับสะกีนะฮ์บุตรสาวของอัลหุสَيْن ท่านมอบมะฮัรให้แก่นาง 1,000,000 ดิรฮัม⁶ (al- Mawardi, 1994 : 9/397)

2.8.4 อัตราชั้นสูงของมะฮัร

เมื่อพิจารณาบรรดาหะดีษเกี่ยวกับการกำหนดมะฮัรภรรยาของท่านนบี ρ และจากมะฮัรของบรรดาซอหาบะฮ์ในสมัยท่านเราะฮ์ลุล ρ นักกฎหมายอิสลามกล่าวว่าไม่ควรเรียกมะฮัร

¹ เงิน 1 ดิรฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 1,200 ดิรฮัม มีน้ำหนักเท่ากับ 3,570 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 114,240 บาท

² เงิน 1 ดิรฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 80,000 ดิรฮัม มีน้ำหนักเท่ากับ 238,000 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 7,616,000 บาท

³ เงิน 1 ดิรฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 70,000 ดิรฮัม มีน้ำหนักเท่ากับ 208,250 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 6,664,000 บาท

⁴ เงิน 1 ดิรฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 100,000 ดิรฮัม มีน้ำหนักเท่ากับ 297,500 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 9,520,000 บาท

⁵ เงิน 1 ดิรฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 1,000 ดิรฮัม มีน้ำหนักเท่ากับ 2,975 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 95,200 บาท

⁶ เงิน 1 ดิรฮัมมีน้ำหนักเท่ากับ 2.97 กรัม ดังนั้นเงิน 1,000,000 ดิรฮัม มีน้ำหนักเท่ากับ 2,975,000 กรัม มีค่าเท่ากับเงินไทย 95,200,000 บาท

มากกว่าอัตราที่ได้ระบุจากสายรายงานต่าง ๆ คือ 500 คิรฮัม และถูกดำเนินผู้ที่เรียกกะฮัมมากกว่า 500 คิรฮัม (Zaydan, 1993 : 7/483)

มีชัยห้ามบะลีย์เห็นว่า ไม่ควรเรียกกะฮัมมากกว่า 500 คิรฮัม ซึ่งเป็นอัตราที่ได้ กำหนดจากกะฮัมของบรรดาภริยาของท่านเราะฮูล ρ โดยเหตุผลที่ว่า เมื่อมีการเรียกกะฮัมสูงเพราะ ความจำเป็น บางครั้งจะก่อให้เกิดโทษทั้งในโลกนี้และโลกหน้า (ibn Qudamah, 1367 : 6/681)

มีชัยซาฟิอีย์เห็นว่า ไม่ควรเรียกกะฮัมมากกว่า 500 คิรฮัม ซึ่งเป็นอัตรากะฮัมของ ภริยาท่านเราะฮูล ρ และลูกสาวของท่าน(al- Nawawi, 1996 : 18/483)

มีชัยมาลิกีย์เห็นว่า การเรียกกะฮัมสูงเป็นการนำเกลียด เพราะวิถีชีวิตของมนุษย์ มีความแตกต่างกัน บางคนเป็นผู้มีฐานะร่ำรวยและบางคนเป็นผู้มีฐานะยากจน จึงไม่มีการกำหนด อัตราสูงสุดของกะฮัมเพื่อเปิดโอกาสให้ขึ้นไปตามความสามารถและฐานะของพวกเขา (al- Dardir, 1392 : 2/309)

2.8.5 สาเหตุที่ทำให้เรียกกะฮัมสูง

มนุษย์มีการดำรงชีวิตที่ไม่เหมือนกันและมีความต้องการที่แตกต่างกัน ความ ต้องการกะฮัมของบางสังคมในปัจจุบันเกินความสมควรระหว่างฐานะของสามีและภริยา จึง ก่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคม และส่วนหนึ่งจากสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเรียกกะฮัมสูง ดังนี้

2.8.5.1 การมีทรัพย์สินมาก จะไม่ปรากฏการเรียกกะฮัมสูงเว้นแต่ในขณะที่มนุษย์ มีเงินทองมั่งคั่ง และในเมืองที่มีความเจริญแบบสมัยใหม่ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนหน้านี้

2.8.5.2 สามีมีความต้องการแสดงความร่ำรวยที่มีอยู่ และต้องการให้ภริยาและ ญาติพี่น้องมีความพึงพอใจในจำนวนเงินที่นำเสนอ

2.8.5.3 ผู้ปกครองมีความละโมภ โดยที่เขาไม่มีความสามารถพอในเรื่องค่าใช้จ่าย เกี่ยวกับการสมรส ในฐานะที่เขาเป็นเจ้าของกิจการ โดยที่เขาต้องรับภาระค่าใช้จ่ายมากมาย ซึ่ง จำเป็นต้องเรียกกะฮัมสูงเพื่อไม่ให้เกิดข้อบกพร่องในการจัดงาน

2.8.5.4 การเลียนแบบผู้อื่นอย่างไร้เหตุผล และในสิ่งที่ผู้หนึ่งได้ปฏิบัตินั้นก็ จำเป็นต่ออีกผู้หนึ่งที่จะต้องปฏิบัติตาม ถ้าไม่เช่นนั้นแล้วถือว่าเป็นการบกพร่อง และจะถูกวิจารณ์ จากคนรอบข้าง

2.8.5.5 ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการกำหนดชะฮ์ร ความคิดเห็นของนางและความต้องการของนางถูกนำมาพิจารณาโดยไม่ได้แยกแยะว่าการกำหนดชะฮ์รนั้นเป็นหน้าที่ของใคร

2.8.5.6 การไอ้อวดในเรื่องการจัดการสมรสซึ่งนำไปให้ค่าชะฮ์รสูงและมีค่านิยมในการไอ้อวด (al-Yasin, 1408 : 70-72)

ผู้วิจัยเห็นว่า สังคมมุสลิมควรมีค่านิยมแบบอิสลาม ไม่ควรตามกระแสนิยมของต่างศาสนิก ควรจัดระเบียบสังคมเกี่ยวกับการเรียกชะฮ์รให้อยู่ในระดับที่มีความสมดุลทั้งสองฝ่าย โดยการเรียกชะฮ์รไม่น้อยและไม่มากเกินไป เพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคม

2.8.6 ผลที่เกิดจากรีกราค่าชะฮ์รสูง

เมื่อสังคมหนึ่งสังคมใดมีการเรียกชะฮ์รสูงจนกระทั่งไม่มีความสมดุลระหว่างฐานะของสามีภรรยา สิ่งที่จะตามมาภายหลังคือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับทั้งฝ่ายสามีและฝ่ายภรรยา และปัญหาต่าง ๆ ในสังคมนั้นพอสรุปได้ดังนี้

2.8.6.1 ทำให้หนุ่มสาวจำนวนมากเป็นโสด สำหรับชายหนุ่มที่ไม่มีทรัพย์สินหรือมีทรัพย์สินน้อย บางครั้งเขาต้องแบกรับภาระหนี้สินที่เขาไม่มีความสามารถที่จะชดใช้ และการเรียกชะฮ์รสูงทำให้เขาและภรรยาใช้ชีวิตหลังสมรสด้วยความยากลำบากและจะนำไปสู่ความล้มเหลวในการสมรส

2.8.6.2 เกิดความเสื่อมเสียในวงศ์ตระกูลกับการไม่ตกลงสมรส จึงจำเป็นต้องสรรหาผู้อื่นมาแทนที่

2.8.6.3 ทำให้เยาวชนส่วนมากไม่เคารพพ่อแม่ และพวกเขาฝ่าฝืนประเพณีที่ดี และฝ่าฝืนการปฏิบัติต่อสิ่งที่เป็นมรดกที่มีค่า

2.8.6.4 ผู้ปกครองหลอกลวงผู้อยู่ในโอวาทโดยการขยับยั้งการสมรสที่มีความเหมาะสมและถูกต้อง ด้วยสาเหตุฝ่ายชายไม่มีความสามารถที่จะจ่ายค่าชะฮ์รจำนวนมากได้ แต่กลับให้สมรสกับมีผู้ให้ชะฮ์รที่มากกว่า ถึงแม้ว่าเขาผู้นั้นเป็นคนที่ศาสนาไม่ยินยอมและเป็นผู้ที่มีมารยาทที่ขัดต่อหลักศาสนา และไม่ได้หวังว่าผู้หญิงจะมีความสุขหรือไม่เมื่อไปอยู่กับเขา

2.8.6.5 เป็นการบังคับเกินความสามารถของชาย ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างเขาและภรรยา เมื่อเกิดความยากลำบากแก่ชายในการแสวงหาทรัพย์สินเพื่อการสมรส (al-Musnad, n.d. : 57-58)

2.8.7 วิธีการให้มีความสมดุลในการเรียกชะฮ์ร

เมื่อการกำหนดอัตรามะฮัรจากผู้นำไม่ชอบด้วยบทบัญญัติอิสลาม ซึ่งความสมคูลนั้นจะต้องเป็นที่เห็นชอบจากบทบัญญัติอิสลาม แต่ว่าแน่นอนการกำหนดอัตรามะฮัรนั้นจะต้องมีความพึงพอใจทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงพร้อมทั้งผู้ปกครองฝ่ายหญิงจะอย่างไรให้ความถูกต้องนี้เกิดขึ้นในสังคม จึงจำเป็นสำหรับผู้นำและนักวิชาการที่จะต้องเผยแพร่หลักการอิสลามและเป้าหมายของการสมรสว่า ผู้ที่เป็นมุสลิมนั้นจำเป็นต้องใช้จ่ายในเรื่องการสมรสและในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสมรสที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของอิสลาม และจำเป็นต้องเผยแพร่ความเข้าใจเกี่ยวกับความสมคูลในการเรียกมะฮัรดังต่อไปนี้

2.8.7.1 ชี้แจงให้รู้ถึงเป้าหมายของการสมรส

เป้าหมายของการสมรสตามทัศนะของอิสลามคือ การสนองความต้องการของผู้ชายและผู้หญิงที่บริสุทธิ์ด้วยวิธีการที่ยินยอม (หะลาล) คือการสมรส และเป็นการปกป้องผู้ชายและผู้หญิงไม่ให้กระทำความผิด (ร่วมประเวณีโดยไม่ได้สมรส) และเป็นการสร้างครอบครัวมุสลิมที่มีความรักความห่วงใยซึ่งกันและกันและเพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูลเกิดลูกหลานเป็นผู้ที่ภักดีต่อพระเจ้าและเสียสละในหนทางของพระเจ้า ดังนั้นการสมรสเป็นแนวทางที่นำไปสู่เป้าหมายของบทบัญญัติอิสลามดังกล่าว ฉะนั้นเมื่อริบทำการสมรสก็ย่อมเกิดเป้าหมายบทบัญญัติดังกล่าวเร็วขึ้น จึงไม่สมควรเรียกมะฮัรสูงๆ จะเป็นอุปสรรคในการสมรส เพราะเป้าหมายของการสมรสคือ การเรียกมะฮัรที่มีความเหมาะสมกันระหว่างชายและหญิง

2.8.7.2 เรียกมะฮัรน้อยและให้รับสมรส

การที่อิสลามสนับสนุนให้รับสมรสก็เพื่อหวังที่จะปกป้องไม่ให้ตกไปอยู่ในภาวะล่อแหลมต่อความชั่วร้ายและไม่เป็นที่สงสัยว่าการเรียกมะฮัรน้อยนั้นเป็นความกล้าที่จะก้าวไปสู่การสมรสซึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์กับหญิงและผู้ปกครองหญิง

2.8.7.3 ผู้ปกครองขัดขวางการสมรสเพื่อเรียกค่ามะฮัรสูง

ชี้แจงผู้ปกครองฝ่ายหญิงว่า ศาสนาห้ามไม่ให้พวกเขาขัดขวางการสมรสเมื่อชายและหญิงมีความเหมาะสมเป็นคู่ครองกัน หรือผู้หญิงต้องการและยอมรับในความเหมาะสมนั้น

2.8.7.4 การสมรสไม่ใช่การซื้อ-ขาย

การสมรสไม่ใช่การซื้อและการขาย แต่เป็นการดำรงไว้ซึ่งแบบฉบับของอิสลามและเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชายและหญิงสร้างครอบครัวมุสลิมและหญิงมีความพึงพอใจที่ถูกกำหนดให้เป็นภริยาและแม่ และชายมีความพึงพอใจในการถูกกำหนดให้เป็นสามีและพ่อ ดังนั้นจำเป็นต้องส่งเสริมชายที่มีความเหมาะสมมาให้กับหญิง

2.8.7.5 ปฏิบัติตามผู้รู้จากบรรพบุรุษ

ผู้รู้ในอดีตได้เป็นตัวอย่างที่ดีในการเรียกมะฮัรน้อยและพวกเขาได้ส่งเสริมให้สมรสกับชายที่มีความเหมาะสมเป็นที่พอใจในศาสนาและกริยามารยาท ไม่ใช่กับผู้ที่สามารถจ่ายมะฮัรสูง ฉะนั้นสมควรที่เราจะต้องปฏิบัติอย่างเหมาะสมในเรื่องมะฮัรของหญิง (Zaydan, 1993 : 7/77-78)

2.9 สิ่งของที่อนุญาตให้นำมาเป็นมะฮัร

สำหรับสิ่งของที่มีค่า ที่สามารถนำมาเป็นมะฮัรนั้น นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับสิ่งของที่มีค่า ดังนี้

2.9.1 สิ่งนำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับชาฟีอี และทัศนะมัซฮับหัมบะลี

สำหรับสิ่งของที่อนุญาตให้นำมาเป็นมะฮัรตามทัศนะมัซฮับชาฟีอีและหัมบะลี คือทุก ๆ สิ่งที่สามารถนำมาซื้อขายได้ หรือทุก ๆ สิ่งที่มีค่าหรือเป็นค่าจ้างได้ ถึงแม้ว่าค่าของสิ่งนั้นจะมากหรือน้อยก็ตาม หรือเป็นหนี้สินที่ถึงกำหนดชำระหรือหนี้สินที่ค้างชำระ หรือสิทธิและผลประโยชน์ที่ได้กำหนดเวลาที่แน่นอน เช่นการเลี้ยงแพะที่มีการกำหนดเวลาที่แน่นอน หรือเย็บผ้าให้แก่นาง หรือทำงานให้แก่นางในระยะเวลาที่แน่นอน หรือสอนอัลกุรอาน บทโคลงกลอนหรือวรรณคดีที่อนุมัติ หรือสอนการเขียนหรือการประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาสามารถกำหนดเป็นมะฮัรได้ (al-Shafi'i, 1973 : 5/220 , al-Nawawi, 1996 : 18/17) (Ibn Qudamah, 1367 : 6/687)

ดังนั้นสิ่งที่มีความหมายตรงข้ามกับสิ่งที่กล่าวมาจึงเป็นสิ่งที่ไม่อนุญาตให้นำมาเป็นมะฮัรทัศนะมัซฮับชาฟีอีและหัมบะลี สำหรับสิ่งที่ไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินนั้นไม่อนุญาตให้นำมาเป็นมะฮัร เช่นสุรา สุกร หรือสิ่งที่ได้มาด้วยวิธีที่ไม่ชอบ หรือการนำสิ่งที่ไม่ทราบคุณลักษณะประเภทและปริมาณ ก็ไม่อนุญาตให้นำมาเป็นมะฮัรเช่นกัน เช่นบ้านที่ไม่ได้ระบุหรือกำหนดว่าเป็นบ้านหลังไหน มีคุณลักษณะอย่างไร หรือนำสัตว์มาเป็นมะฮัรโดยไม่ได้ระบุว่าเป็นสัตว์ชนิดไหน หรือนำสิ่งของมาเป็นมะฮัร โดยไม่ได้ระบุหรือกำหนดว่าเป็นสิ่งของประเภทไหน มีลักษณะอย่างไร หรือได้ระบุหรือกำหนดสิ่งของที่ไม่ทราบว่าเป็นสิ่งของอะไร เช่นได้กำหนดสิ่งของเครื่องใช้ในบ้านเป็นมะฮัรโดยไม่ได้ระบุว่าเป็นเครื่องใช้อะไร หรือได้กำหนดผลไม้เป็นมะฮัรทั้งที่ผลไม้ยังไม่ออกผล ถือว่าการนำสิ่งของดังกล่าวมาเป็นค่ามะฮัรนั้นไม่อนุมัติ หรือได้กำหนดสิ่งที่ไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์มาเป็นมะฮัร เช่น แมลง หรือได้กำหนดสิ่งที่ไม่สามารถนำมาส่งมอบให้ภริยาได้ เช่น นกที่บินในท้องฟ้าหรือปลาที่ว่ายอยู่ในน้ำ หรือได้กำหนดเปลือก หรือเมล็ด

ผลไม้เป็นมะฮัร สิ่งทีกล่าวมาไม่สามารถนำมาเป็นมะฮัรได้ทั้งสิ้น (al- Sharbini, 1975 : 3/376 ; Ibn Qudamah, 1367 : 6/687)

2.9.2 สิ่งทีนำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับหะนะฟี

สำหรับสิ่งทีสามารถนำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับหะนะฟีนั้นเหมือนกับทัศนะมัซฮับชาฟีอีและหัมบะลีทีได้กล่าวมา แต่แตกต่างกันทีประเด็น ของการสอนอัลกุรอานหรือสอนบทบัญญัติต่าง ๆ ทีเกี่ยวข้องกับศาสนา โดยนักกฎหมายอิสลามสังกัดมัซฮับหะนะฟีในยุคต้น ๆ ได้กล่าวว่ ไม่สามารถนำผลประโยชน์จากการสอนอัลกุรอานหรือการสอนบทบัญญัติต่าง ๆ ทีเกี่ยวข้องกับศาสนา มาเป็นมะฮัรได้ เพราะการสอนอัลกุรอานหรือสอนบทบัญญัติต่าง ๆ ทีเกี่ยวข้องกับศาสนาไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สิน เพราะว่สิ่งนี้เป็นการจงรักภักดี (อิบาดะฮ์) ต่ออัลลอฮ์ ในกรณีทีมีการสมรสโดยยึดถือผลประโยชน์จากการสอนอัลกุรอานหรือสอนบทบัญญัติต่าง ๆ ทีเกี่ยวข้องกับศาสนา มาเป็นมะฮัร การสมรสนั้นถูกต้องตามหลักกฎหมายอิสลาม แต่การกำหนดมะฮัรด้วยสิ่งเหล่านั้นถือเป็นโมฆะ และวาญิบทีสามีต้องจ่ายมะฮัรมิยิล เพราะสิ่งเหล่านั้นถือว่าเป็นผลประโยชน์ทีไม่สามารถแลกเปลี่ยนกับทรัพย์สินได้

และไม่อนุมัติให้นำมาเป็นมะฮัรจากการทีชายได้สมรสกับหญิงโดยการทีชายคนนั้นได้เอาการหย่ากริยาคนแรกมาเป็นค่ามะฮัร หรือเอาการสละสิทธิคือศ¹ ทีมีต่อนางเป็นค่ามะฮัร ใให้กับนาง เพราะการหย่าร้างและการสละสิทธิคือศนั้นถือว่าไม่ใช่ทรัพย์สิน (al-Kasani, 1327 : 2/253)

2.9.3 สิ่งทีนำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับมาลิกีย

สำหรับสิ่งทีสามารถนำมาเป็นมะฮัรได้ตามทัศนะมัซฮับมาลิกียนั้น เหมือนกับทัศนะมัซฮับหะนะฟี ทัศนะมัซฮับชาฟีอีและหัมบะลีทีได้กล่าวมา แต่ทัศนะมัซฮับมาลิกีย มีตัวอย่างเพิ่มเติม คือสำหรับสิ่งทีไม่มีค่าทีไม่อนุมัติให้นำมาใช้เป็นมะฮัร เช่นชายทีมีสิทธิคือศต่อสตรี ต่อมาชายได้สมรสกับสตรีโดยยึดถือการสละสิทธิการคือศสตรีผู้นั้นเป็นค่ามะฮัร เพราะการสละสิทธิการคือศไม่ถือว่าเป็นสิทธิทีสามารถแลกเปลี่ยนเป็นมะฮัรได้ กรณีทีชายได้สมรสกับสตรีโดยถือการสละสิทธิคือศเป็นค่ามะฮัร หากว่ทั้งสองยังไม่ได้ร่วมประเวณีกัน การสมรสถือ

¹ กิคือศ หมายถึง การทีได้กระทำกับฆาตกรเสมือนกับผู้ที่ถูกฆาตกรรม หากว่ฆาตกรได้ฆ่าผู้ที่ถูกฆาตกรรมถึงแก่ชีวิต ทายาทของผู้ที่ถูกฆาตกรรมมีสิทธิฆ่าฆาตกรถึงแก่ชีวิตเช่นกัน (al-Madkur, n.d. : 2/850)

เป็นโมฆะ และหากว่าทั้งสองร่วมประเวณีกัน การสมรสถือว่าไม่เป็นโมฆะแต่วาญิบที่สามีต้องจ่ายมะฮัรมิยิลให้แก่สตรีและวาญิบแก่สตรีต้องจ่ายอัลดิยะฮ์¹ ให้แก่สามี

สำหรับค่านายหน้าก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีความสำคัญ ไม่สามารถนำมาใช้เป็นค่ามะฮัรได้ เช่น ชายเป็นนายหน้าขายของสิ่งหนึ่งให้แก่สตรี ต่อมาชายได้สมรสกับสตรีคนนั้นโดยถือเอาค่านายหน้าเป็นมะฮัร (al-Dardir, 1392 : 2/429)

ผู้วิจัยเห็นว่าสิ่งที่นำมาเป็นมะฮัรได้ คือสิ่งที่มีค่าสามารถซื้อขายกันได้ ไม่ใช่สิ่งที่ศาสนาไม่อนุมัติให้ครอบครอง เช่น สุรา สุกร หรือสิ่งที่สกปรก เช่น มูลสัตว์ หรือสิ่งที่ไม่สามารถส่งมอบกันได้ เช่นนกที่บินอยู่ในท้องฟ้า หรือสิ่งที่ไม่ทราบคุณลักษณะ จำนวน ปริมาณ ประเภท และเช่นเดียวกันไม่สามารถนำมาเป็นค่ามะฮัรจากค่านายหน้าและการละสิทธิการกีดกัน

สำหรับสิทธิและผลประโยชน์ แม้ว่าทัศนนะมัซฮับชาฟีอีและทัศนนะมัซฮับหะนะฟีมีความเห็นแตกต่างกันในบางประเด็น เช่นผลประโยชน์จากการสอนอัลกุรอาน ซึ่งทัศนนะมัซฮับชาฟีอีมีความเห็นว่าอนุมัติให้ใช้เป็นมะฮัรได้ แต่ทัศนนะมัซฮับหะนะฟีมีความเห็นว่าไม่อนุมัติให้ใช้เป็นค่ามะฮัร ผู้วิจัยมีความเห็นตรงกับทัศนนะมัซฮับชาฟีอี เพราะยังมีสิทธิและผลประโยชน์อย่างอื่นที่ทัศนนะมัซฮับทั้งสองมีความเห็นสอดคล้องกันว่าอนุมัติให้ใช้เป็นค่ามะฮัรได้ เช่นผลประโยชน์จากค่าเช่าบ้าน ผลประโยชน์จากการเลี้ยงแกะ

อิสมาแอ อาลี ได้สรุปจากความหมายของมะฮัรตามหลักกฎหมายอิสลามมาตรา 129 ว่า สิ่งที่จะนำมาเป็นมะฮัรได้นั้นมีดังนี้

1. ทรัพย์สินทั้งหลาย เช่น บ้านเรือน สวน ไร่ นา เงิน ทอง เครื่องประดับ ฯลฯ
2. สิทธิและผลประโยชน์จากทรัพย์สิน เช่น สิทธิการอาศัยอยู่ในบ้าน สิทธิการเพาะปลูกในดิน หรือประโยชน์จากอย่างอื่นที่ได้จากทรัพย์สิน และสามารถตีราคาได้ (อิสมาแอ อาลี, 2540 :54)

2.10 ประเภทของมะฮัร

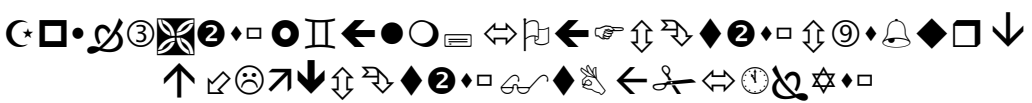
นักกฎหมายอิสลามได้แบ่งมะฮัรแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ มะฮัรมุสัมมา และมะฮัรมิยิล

2.10.1 ประเภทที่หนึ่ง มะฮัรมุสัมมา

¹ อัลดิยะฮ์ หมายถึง ทรัพย์สินที่วาญิบจะด้วยสาเหตุ การก่ออาชญากรรม ซึ่งจะจ่ายให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายถูกทำร้าย ผู้ปกครองหรือทายาทของเขา ซึ่งเราเรียกเป็นภาษาไทยว่า สินไหม (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 2525 : 4/229)

มะฮฺรมุสํมาหมายถึงทรัพย์สินที่ถูกกำหนดไว้ก่อนทำสัญญาสมรสหรือภายหลัง จากทำสัญญาสมรสด้วยข้อตกลงที่ชัดเจนของทั้งสองฝ่ายหรือโดยคำพิพากษาของศาล (al-Zuhayli, 1989 : 7/265)

อัครดิร ได้ให้ความหมายมะฮฺรมุสํมาว่าเป็นทรัพย์สินที่ถูกระบุในสัญญาสมรส หรือกำหนดให้แก่ภริยาภายหลังการสมรสด้วยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย หรือกำหนดโดยผู้ พิพากษา ดังอัลลอฮฺ I ตรัสไว้อย่างครอบคลุมในอัลกุรอาน ซูเราะฮฺอัลบะเกาะเราะฮฺ ส่วนหนึ่งของ อายะฮฺที่ 237 ว่า

(البقرة : من أية : 237)

ความว่า “โดยที่พวกเขาได้กำหนดมะฮฺรแก่พวกนางแล้ว ก็จงให้แก่นางครึ่งหนึ่ง ของสิ่งที่พวกเขากำหนดไว้” (อัลบะเกาะเราะฮฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ : 237)

มัซฮับมาลิกีชี้ระบุว่า สิ่งที่เป็นของกำนัลมอบให้สตรีก่อนทำสัญญาสมรส หรือ ขณะทำสัญญาสมรสถือว่าเป็นมะฮฺรมุสํมา ถึงแม้ว่าจะไม่มีการกำหนดเงื่อนไขก็ตาม และสิ่งที่ กำนัลให้แก่ผู้ปกครองของนางก็ถือว่าเป็นมะฮฺรเช่นกัน และหากหย่านางก่อนการร่วมประเวณีสามี มิสิทธิ์เอาของกำนัลคืนครึ่งหนึ่ง หนึ่งสิ่งที่กำนัลแก่ผู้ปกครองหลังจากการทำสัญญาสมรสถือเป็นการ ให้โดยเสนาหา ซึ่งสามีและภริยาไม่มีสิทธิ์ในสิ่งนั้น (al-Dardir , 1392 : 2/455)

2.10.2 มะฮฺรมุสํมาจะตกเป็นของภริยาในกรณีดังต่อไปนี้

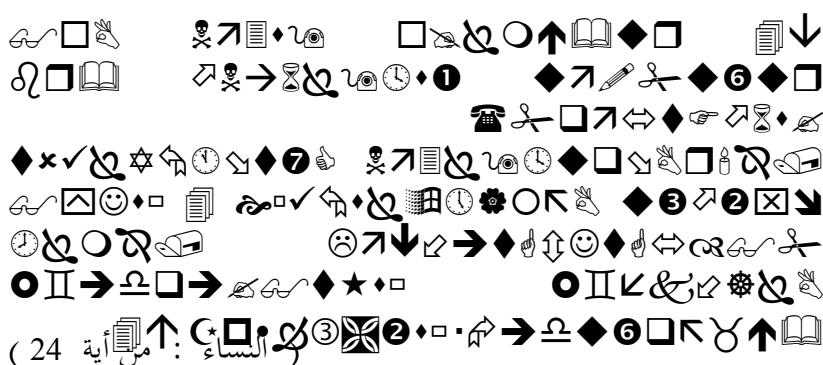
2.10.2.1 ได้มีการร่วมประเวณีระหว่างสามีกับภริยา

เป็นมติเอกฉันท์ของนักกฎหมายอิสลามว่า สามีจำเป็นต้องจ่ายมะฮฺรเต็มจำนวน ให้กับภริยาเมื่อทั้งสองได้ร่วมประเวณีกัน

การร่วมประเวณีหมายถึง ชายที่เป็นสามีได้ล่วงล้ำอวัยวะสืบพันธุ์ของเขาเข้าไปใน ช่องคลอดของสตรีที่เป็นภริยา โดยการล้ำอวัยวะสืบพันธุ์หรือเทียบเท่ากันในกรณีที่อวัยวะ สืบพันธุ์ถูกตัด (Zaydan, 1993: 7/88)

แม้ว่าสามีได้ร่วมประเวณีกับภริยาในลักษณะที่ศาสนาไม่อนุมัติ หรือร่วมประเวณีในช่วงที่ภริยามีประจำเดือนหรือหลังจากการคลอดบุตรหรือขณะถือศีลอด ก็ถือว่าสามีได้ร่วมประเวณีกับภริยาของตนแล้ว จึงจำเป็นที่สามีต้องจ่ายมะฮัรเต็มจำนวน เพราะถือว่าสามีได้รับสิทธิของตนตามสัญญาสมรส โดยได้ร่วมประเวณีกับภริยา ซึ่งจำเป็นที่สามีต้องจ่ายมะฮัรตามสัญญา (al-Nawawi, 1996 : 18/501)

อัลลอฮ์ I ตรัสในซูเราะฮ์ อันนิสาอู ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 24 ว่า

ความว่า “และได้ถูกอนุมัติให้แก่พวกเจ้าที่นอกเหนือจากนั้นในการที่พวกเจ้าแสวงหามาด้วยทรัพย์สินของพวกเจ้า ในฐานะเป็นผู้สมรส มิใช่ในฐานะผู้ล่วงประเวณี ดังนั้นหญิงใดที่พวกท่านเสพสุขด้วยนาง จากบรรดาหญิงเหล่านั้น ก็จงให้แก่พวกนาง ซึ่งสินตอบแทนแก่พวกนางตามที่ถูกกำหนด” (อันนิสาอู ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ : 24)

คำว่า อัลอิสติมตาอู (الاستمتاع) หมายถึง การเสพความสุข การได้รับความสนุกสนาน คำว่า อัลอูจูร (الاجور) หมายถึง มะฮัรเพราะมะฮัรเป็นค่าตอบแทนที่สามีได้เสพสุขอวัยวะเพศภริยา เมื่อสามีได้ร่วมประเวณีกับภริยาเพียงครั้งเดียวก็จำเป็นที่สามีต้องจ่ายมะฮัรให้แก่ภริยาเต็มจำนวนหากมีการกำหนดมะฮัรในขณะสัญญาสมรส แต่หากไม่ได้กำหนดมะฮัรและไม่ได้ระบุมะฮัรในขณะทำสัญญาสมรส สามีจำเป็นต้องจ่ายมะฮัรมิยิล (al - Zuhayli, 1989 : 7/273)

ท่านเราะฮ์สูล p กล่าวว่า

(أبما امرأة لم ينكحها الولي فنكاحها باطل فنكاحها باطل فنكاحها باطل
فإن أصابها فلها مهرها بما أصاب منها فرجها)

((ابن ماجه ، : 1536))

ความว่า “สตรีใดก็ตามที่ละทิ้งของนางไม่ได้จัดการสมรสนาง การสมรสของนางเป็นโมฆะ การสมรสของนางเป็นโมฆะ การสมรสของนางเป็นโมฆะ หากเขาได้ร่วมประเวณีกับนาง นางจะได้รับมะฮัรจากการที่เขาได้เสพสุขกับนาง” (Ibn Majah : 1536)

2.10.2.2 คู่สมรสคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต

ทั้งนี้ในกรณีที่ยังไม่ได้ร่วมประเวณีกัน หากสามีเสียชีวิตมะฮัรก็ตกเป็นของภริยา หรือภริยาเสียชีวิตมะฮัรก็เป็นส่วนหนึ่งของกองมรดกของภริยา หากได้ร่วมประเวณีกันมาแล้วก็เข้าข่ายกรณีแรก เพราะการเสียชีวิตนั้นถือว่าการสมรสได้สิ้นสุดด้วยความสมบูรณ์ ดังนั้นภริยาจึงมีสิทธิในมะฮัรอย่างสมบูรณ์แม้ในกรณีที่ภริยาได้สละสิทธิก่อนหรือขณะอัญญาและเกาะบูลก็ตาม ทั้งนี้รวมทั้งกรณีการสมรสที่มีได้ระบุจำนวนมะฮัรด้วย

สำหรับในกรณีที่ขาดจากการสมรสก่อนการร่วมประเวณี มะฮัรจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ครึ่งหนึ่งตกเป็นของภริยาและอีกครึ่งหนึ่งเป็นของสามี ทั้งนี้หากเป็นการขาดจากการสมรสด้วยการหย่า แต่ถ้าหากเป็นการขาดจากการสมรสโดยวิธีฟัสก (ฟ้องหย่า) ภริยาที่ไม่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งดังกล่าวแต่อย่างใด (อิสมาแอ อาลี, 2545 : 66)

เช่นเดียวกันกรณีที่คนอื่นได้ฆ่าคนหนึ่งคนใดจากสามีภริยา หรือสามีได้ฆ่าตัวตาย สำหรับกรณีที่ภริยาฆ่าตัวตาย สามีก็ต้องจ่ายมะฮัร ตามทัศนะมัซฮับหัมบะลี

มัซฮับซาฟีอี และฮะนะฟี เห็นว่า สามีไม่ต้องจ่ายมะฮัรให้กับนาง เพราะนางฆ่าตัวตายเอง นางจึงหมดสิทธิในการที่จะได้รับค่าตอบแทนจากสามี เสมือนกันกับการสิ้นสภาพจากการเป็นมุสลิมของนางก่อนการร่วมประเวณี (al-Nawawi, 1996 : 18/506 ; al-Kasani , 1327 : 2/588)

นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า เมื่อคนหนึ่งคนใดจากสามีภริยาได้เสียชีวิตก่อนการร่วมประเวณี โดยการสมรสที่ได้กำหนดมะฮัรในสัญญาสมรส ทั้งเป็นการสมรสที่ต้องตามหลักกฎหมายอิสลามว่า ภริยามีสิทธิได้รับมะฮัรเต็มจำนวนจากสามีเพราะการเสียชีวิตไม่ได้เป็นสาเหตุให้มะฮัรเป็นโมฆะ

ในกรณีที่มิได้กำหนดมะฮัรขณะทำสัญญาสมรส และเมื่อคนหนึ่งคนใดจากสามีภริยาได้เสียชีวิต นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 ทัศนะดังนี้

ทัศนะที่ 1 เป็นทัศนะมัซฮับมาลิกีย์เห็นว่า ในกรณีดังกล่าว สามีไม่ต้องจ่ายมะฮัร มิยิลให้แก่ภรรยาแต่นางมีสิทธิได้รับมรดก¹ มัซฮับมาลิกีย์ไม่ได้ยกหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษเพียงแต่ได้ศึกษา การเสียชีวิตกับการหย่าร้าง หากสามีมีการหย่าร้างก่อนการร่วมประเวณี และมีได้กำหนดมะฮัรในขณะที่ทำสัญญาสมรส สามีไม่ต้องจ่ายมะฮัรให้แก่ภรรยา การเสียชีวิตของคนหนึ่งคนใดของสามีภริยาก่อนการร่วมประเวณีก็เช่นเดียวกัน (al-Qurtubi, 1367 : 3/979)

ทัศนะที่ 2 เป็นทัศนะของนักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่ประกอบด้วยทัศนะมัซฮับฮาฟีอีห์หะนะฟีอีห์และหัมบะลีอีห์เห็นว่า จำเป็นที่สามีต้องจ่ายมะฮัรมิยิลให้แก่ภรรยา นางต้องอยู่ในอิดคะฮ์² และนางมีสิทธิได้รับมรดก (al- Nawawi, 1996 : 18/507) (ibn Qudamah, 1367 : 6/649) (al - Kasani , 1327 : 2/589)

หะดีษเล่าจากอับดุลลอฮ์บุตรมัศอูด

عن ابن مسعود أنه سئل عن رجل تزوج امرأة ولم يفرض لها صداقا ولم يدخل بها حتى مات فقال ابن مسعود لها مثل صداق نساءها لا وكس ولا شطط وعليها العدة ولها الميراث فقام معقل بن سنان الأشجعي فقال قضى رسول صلى الله عليه وسلم في بروع بنت واشق مثل الذي قضيت ففرح بها ابن مسعود

((ابن ماجه، 1145:))

ความว่า “เล่าจากอับนุมัศอูดว่า เขาถูกถามถึงผู้ชายคนหนึ่งที่ได้สมรสกับสตรีคนหนึ่งโดยที่เขายังมีได้กำหนดมะฮัรให้แก่นาง ทั้งยังมีได้ร่วมประเวณีกับนางอีกด้วย เขาได้เสียชีวิตไปเสียก่อน อับนุมัศอูดกล่าวว่า นางมีสิทธิได้รับมะฮัรที่ใกล้เคียงกับมะฮัรของสตรีที่เป็นญาติของนางโดยไม่น้อยและไม่มากกว่า และนางจะต้องอยู่ในอิดคะฮ์ และนางมีสิทธิได้รับมรดก มะอูเกิลบุตร สีนานอัลอัชชะอียี ลูกขึ้นยืนและกล่าวว่า ท่านเราะฮ์ลุส p ได้ตัดสินไว้ในกรณีของ บัรเราะฮ์

¹ มุดะฮ์ หมายถึง ทรัพย์สินที่สามีมีหน้าที่มอบให้กับภรรยาที่ขาดจากการสมรสในขณะที่มีชีวิตอยู่โดยการหย่าร้างหรือสิ่งที่มีลักษณะเดียวกัน (al-Sharbini, 1975 : 3/241)

² อิดคะฮ์ในเชิงภาษามาจากรากศัพท์คำว่า อัลอะคุด العدة หมายถึง จำนวนวัน และคำว่า อัลกุรอู หมายถึง (สะอาดจากเลือดประจำเดือนของสตรีตามทัศนะมัซฮับฮาฟีอีห์ และมาประจำเดือนตามทัศนะมัซฮับหะนะฟีอีห์) ที่สตรีต้องนับ ในเชิงวิชาการ หมายถึง ระยะเวลาที่สตรีต้องรอคอยและไม่สามารถจะสมรสได้ในช่วงระยะเวลาหลังจากสามีของนางได้เสียชีวิตหรือเกิดการหย่าร้าง (al-Saiyid sabiq, 1994 : 2/341)

บุตรี วาซิก เหมือนกับที่ท่านได้ตัดสินในคดีนี้ คำพูดดังกล่าวทำให้ อิบน์มุสอูด ดีใจมาก” (Ibn Majah : 1536)

หะดีษนี้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่า ต้องจ่ายมะฮัรด้วยสาเหตุจากการเสียชีวิต และภริยามีสิทธิรับมรดกอีกด้วย (al-Kasani, 1327 : 2/280)

อันนะวะวีย์กล่าวว่า ข้าพเจ้าเห็นว่าสิ่งที่ถูกต้องที่สุดคือจำเป็นที่สามีต้องจ่ายมะฮัร เนื่องจากสาเหตุการเสียชีวิตของคนหนึ่งคนใดจากสามีภริยา เพราะหะดีษที่เล่าจากอิบน์มุสอูดเป็น หะดีษศอหิษฺ (al-Nawawi, 1996 : 18/605)

2.10.2.3 การอยู่สองต่อสองในที่มิดชิด

การอยู่ร่วมห้องเดียวกันสองต่อสองหมายถึง สามีภริยาได้อยู่ร่วมกันสองต่อสอง ในสถานที่แห่งหนึ่งโดยไม่มีสิ่งใดเป็นอุปสรรคขัดขวางจากการร่วมประเวณีระหว่างทั้งสอง จากสิ่งต้องห้ามจากการร่วมประเวณีจริงๆ สิ่งต้องห้ามจากการร่วมประเวณีตามหลักศาสนา และสิ่งต้องห้ามจากการร่วมประเวณีตามหลักธรรมชาติ สำหรับสิ่งต้องห้ามจากการร่วมประเวณี มีความหมายดังต่อไปนี้ (al-Kasani, 1327 : 2/292)

1) สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการร่วมประเวณีจริงๆ คือการที่คนหนึ่งคนใดจากคู่สามีภริยาป่วยซึ่งอาการการป่วยนั้นไม่สามารถร่วมประเวณีได้ หรือผู้หญิงเป็นโรคเกี่ยวกับอวัยวะเพศที่ไม่สามารถร่วมประเวณีได้ แต่ไม่รวมถึงผู้ไม่มีความรู้สึทางเพศหรือผู้ที่ถูกตัดส่วนหนึ่งจากอวัยวะเพศเพราะว่าทั้งสองนั้นไม่ได้เป็นอุปสรรคจากการร่วมประเวณี

2) สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการร่วมประเวณีตามหลักศาสนา คือ คนหนึ่งคนใดจากสามีภริยาเป็นผู้ถือศีลอดซึ่งเป็นการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนหรือเป็นผู้ครองอิหม่ามอันเนื่องจากการประกอบพิธีฮัจญ์ ทั้งฟิฏญ์และสุนัต หรือประกอบพิธีอุมเราะฮฺ หรือผู้หญิงมีประจำเดือน หรือเพิ่งคลอดบุตร เพราะลักษณะดังกล่าวห้ามร่วมประเวณีตามหลักศาสนา และสำหรับการมีประจำเดือนและการคลอดบุตร เป็นสิ่งที่ห้ามร่วมประเวณีตามธรรมชาติ เพราะทั้งทั้งสองนั้นให้โทษ

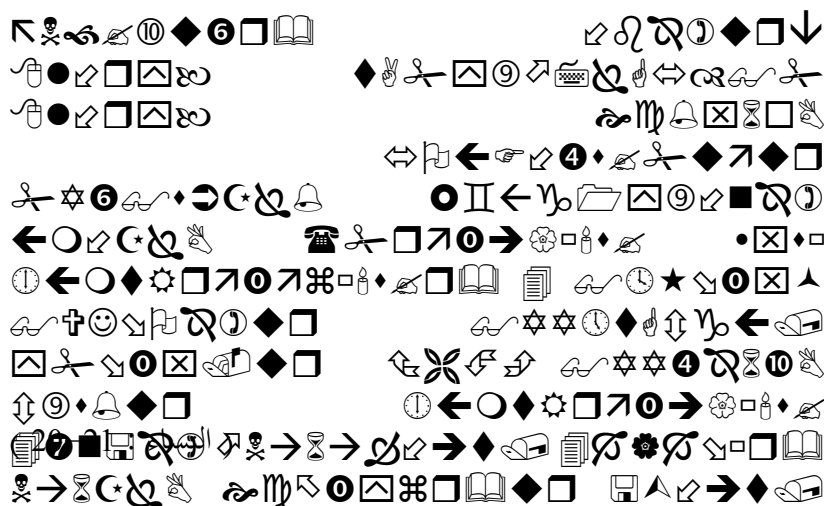
3) สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการร่วมประเวณีตามธรรมชาติ คือ การมีบุคคลที่สามอยู่ร่วมกับสามีภรรยาในห้องเดียวกัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการร่วมประเวณีของทั้งสองตามธรรมชาติของมนุษย์เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นไม่ต้องการให้บุคคลที่สามร่วมอยู่ด้วยในการร่วมประเวณี

ถึงแม้ว่าบุคคลที่สามนั้นเป็นคนที่มองเห็นหรือคนที่ตาบอด จะตื่นหรือหลับ เด็กหรือผู้ใหญ่ คนอื่นหรือญาติใกล้ชิดก็ตาม สำหรับเด็กที่ยังไร้เดียงสา คนบ้า คนหมดสติ ไม่มีผลกระทบใดๆต่อสามภริยาในการเป็นบุคคลที่สามที่อยู่ร่วมกับสามภริยาในห้องเดียวกัน (ibn Qudamah, 1367 : 6/724-727)

การอยู่ร่วมห้องเดียวกันสองต่อสองของสามภริยาจำเป็นที่สามต้องจ่ายมะฮัรให้แก่ภริยาหรือไม่? นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 ทักษะดังนี้

ทักษะที่ 1 ทักษะมัซฮับหะนะฟีและมัซฮับหัมบะลีเห็นว่า เมื่อสามภริยาอยู่ร่วมห้องเดียวกันสองต่อสองตามเงื่อนไขดังกล่าว สามจำเป็นต้องจ่ายมะฮัรสัมมาเต็มจำนวนให้แก่ภริยา หากสามมิได้หย่าร้างกับภริยาหลังจากได้ร่วมห้องเดียวกันถึงแม้ว่าทั้งสองไม่ได้ร่วมประเวณีก็ตาม โดยการสมรสที่ได้กำหนดมะฮัรขณะทำสัญญาสมรส และหากการสมรสที่ไม่ได้กำหนดมะฮัรขณะทำสัญญาสมรสหรือได้กำหนดมะฮัรขณะทำสัญญาสมรสด้วยสิ่งที่ศาสนาไม่อนุมัติ สามจำเป็นต้องจ่ายมะฮัรมิยิลแก่ภริยา (Ibn Qudamah, 1367 : 6/72 ; al Kasani, 1327 : 2/292)

หลักฐานจากอัลกุรอาน อัลลอฮ์ I ตรัสในซูเราะฮ์ อันนิสาฮ์ อายะฮ์ที่ 20-21 ว่า

ความว่า “และหากพวกเจ้าได้ให้แก่นางหนึ่งในหมู่พวกเหล่านั้น ซึ่งทรัพย์อันมากมายก็ตาม ก็จงอย่าได้เอาสิ่งใดจากทรัพย์นั้นคืน พวกเจ้าจะเอามันคืนด้วยการอุปโลกน์ความเท็จและการกระทำบาปอย่างชัดเจน กระนั้นหรือและพวกเจ้าจะเอาทรัพย์นั้นคืนได้อย่างไรทั้ง ๆ ที่บางคนของพวกเจ้าได้แนบกายกับอีกบางคนแล้ว และพวกนางก็ได้เอาคำมั่นสัญญาอันหนักแน่นจากพวกเจ้าแล้วด้วย” (อันนิสาฮ์ อายะฮ์ที่ : 20-21)

คำว่าอัลอิฟฎาอะอู (الافضاء) ในอายะฮ์นี้หมายถึงการที่สองสามีภรรยาได้อยู่ร่วมห้องเดียวกันสองต่อสอง เป็นหลักฐานว่าสามีต้องจ่ายมะฮัรสัมมาจำนวนเต็มให้แก่ภรรยาเมื่อทั้งสองได้อยู่ร่วมห้องเดียวกันสองต่อสอง

หลักฐานจากอัลหะดีษ เล่าจากอับดุลเราะหฺมาน บุคฺร เชาบานาว่า

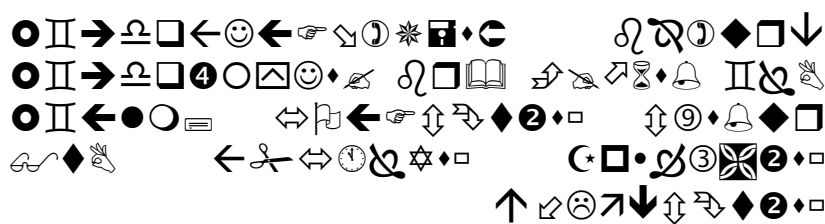
(من كشف حمار امرأة فقد وجب الصداق دخل بها أو لم يدخل)

((دار القطني، : 230))

ความว่า “ผู้ใดที่ได้เปิดผ้าคลุมหน้าของผู้หญิง จำเป็นแก่ผู้นั้นต้องจ่ายเสาะด้าก (มะฮัร) ไม่ว่าเขาได้ร่วมประเวณีกับนางหรือไม่ได้ร่วมประเวณีกับนางก็ตาม” (Dar al-Qutmi, n. d. : 230)

ทัศนะที่ 2 เป็นทัศนะของมัซฮับชาฟีอีและมาลิกีย์เห็นว่า เมื่อสามีภรรยาได้อยู่ร่วมห้องเดียวกันสองต่อสองไม่ถือว่าเป็นการร่วมประเวณี และสามีไม่จำเป็นต้องจ่ายมะฮัรเต็มจำนวนให้แก่ภรรยา แต่สามีต้องจ่ายครึ่งหนึ่งของจำนวนมะฮัรที่ได้กำหนดไว้ (al - Nawawi, 1996 : 18/607 ; al-Dusuqi, 1998 : 2/438)

หลักฐานจากอัลกุรอาน อัลลอฮ์ I ตรัสในอัลกุรอานว่า

(البقرة : من أية : 237)

ความว่า “และถ้าหากพวกเจ้าหย่าพวกนางก่อนที่พวกเจ้าสัมผัสพวกนาง โดยที่พวกเจ้าได้กำหนดมะฮัรแก่นางแล้ว ก็จงให้แก่นางครึ่งหนึ่งของสิ่งที่พวกเจ้ากำหนดไว้” (อัลบะเกาะเราะฮ์ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ : 237)

อายะฮุดังกล่าว เป็นหลักฐานแสดงว่าสามีจำเป็นต้องจ่ายมะฮัรให้แก่ภริยา
 ครั้งหนึ่งของมะฮัรที่ได้กำหนดไว้ หากเกิดการหย่าร้างก่อนการร่วมประเวณี คำว่า (المس) ในอา
 ยะฮุดนี้หมายถึง มีการร่วมประเวณีกัน แต่ในอายะฮุดนี้ไม่ได้ชี้แจงว่าร่วมห้องเดียวกันหรือไม่
 หลักฐานจากอัลหะดีษ เล่าจากอิบน์อับบาส

(في الرجل يتزوج المرأة يخلوها ولا يمسهَا ثم يطلقها ليس لها إلا نصف
 الصداق لأن الله يقول وإن طلقتموهن من قبل أن تمسوهن وقد فرضتم
 لهن فريضة فنصف ما فرضتم)

((البيهقي، : 14833))

ความว่า “ผู้ชายที่สมรสกับหญิง เขาได้อยู่ร่วมห้องเดียวกับนางสองต่อสอง และ
 เขาไม่ได้สัมผัสนาง หลังจากนั้นเขาก็ได้หย่าร้างนาง นางจะไม่ได้รับอะไรเว้นแต่ครึ่งหนึ่งจาก
 เศษดัก เพราะอัลลอฮ์ I ตรัสว่า“และถ้าหากพวกเขาหย่าร้างกันก่อนที่พวกเขาสัมผัสพวกนาง
 โดยที่พวกเขาได้กำหนดมะฮัรแก่นางแล้ว ก็จงให้แก่นางครึ่งหนึ่งของสิ่งที่พวกเขากำหนดไว้”
 (al- Bayhaqi, n. d. : 14833)

2.10.3 มะฮัรมุสัมมาจะตกเป็นของภริยาครึ่งหนึ่งโดยที่เหลืออีกครึ่งต้องคืนให้แก่สามี ใน
 กรณีดังต่อไปนี้

2.10.3.1 มีการหย่าร้างก่อนการร่วมประเวณี

คำตรัสของ อัลลอฮ์ I ในอัลกุรอาน ว่า

ความว่า “และถ้าหากพวกเจ้าหย่าพวกนางก่อนที่พวกเจ้าสัมผัสพวกนาง โดยที่พวกเจ้าได้กำหนดมะฮัรแก่นางแล้ว ก็จงให้แก่นางครึ่งหนึ่งของสิ่งที่พวกเจ้ากำหนดไว้ นอกจากนี้พวกนางจะยกให้หรือผู้ที่การตกลงสมรสอยู่ในมือของเขาจะยกให้ และการที่พวกเจ้าจะยกให้ นั้นเป็นสิ่งที่ใกล้แก่ความยำเกรงมากกว่า และพวกเจ้าอย่าลืมการทำคุณในระหว่างพวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์ I เป็นผู้ทรงเห็นในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำกัน” (อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ : 237)

มีการอธิบายบายอายะฮ์นี้ว่า แท้จริงสามีที่หย่าภริยาก่อนร่วมประเวณีและเขาได้จ่ายมะฮัรมุสัมาให้แก่นางแล้ว นางมีสิทธิในมะฮัรดังกล่าวเพียงครึ่งหนึ่งนี่คือทศนะของนักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่

สำหรับคำตรัสที่ว่า (*إلا أن يعفون*) ความว่า นอกจากพวกนางจะยกให้ คือบรรดาหญิงเมื่อพวกนางได้สละมะฮัรครึ่งหนึ่งที่เป็นส่วนของนางให้กับสามี หมายถึง ผู้หญิงทุกคนมีสิทธิในสิ่งที่ เป็นของนางจากครึ่งหนึ่งของมะฮัร อัลลอฮ์ I ได้ทรงอนุญาตให้พวกนางสละมะฮัรจำนวนครึ่งหนึ่งที่เป็นสิทธิของนางให้กับสามี ซึ่งมะฮัรที่พวกนางมอบให้กับสามีนั้นเป็นส่วนที่นางมีสิทธิโดยชอบธรรม และนางจะนำมะฮัรไปจัดการอย่างไรก็ได้หากนางเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพร้อมที่จะครอบครองทรัพย์สินตามกฎหมายอิสลาม

และคำตรัสที่ว่า (*أو يعفو الذي بيده عقد النكاح*) ความว่า หรือผู้ที่การตกลงสมรสอยู่ในมือของเขา นั่นคือสามี หมายถึง อนุญาตแก่สามีสละมะฮัรครึ่งหนึ่งที่เป็นสิทธิของสามีให้กับภริยา เพื่อให้ภริยาได้รับมะฮัรเต็มจำนวน ในกรณีที่สามีหย่าภริยาก่อนการร่วมประเวณีซึ่งภริยามีสิทธิในมะฮัรเพียงครึ่งเดียวในขณะนั้น และหากสามีหย่าภริยาหลังการร่วมประเวณีมะฮัรก็ตกเป็นของภริยาเพียงผู้เดียว ดังนั้นหากสามีสละมะฮัรจำนวนครึ่งหนึ่งที่เป็นสิทธิของสามีให้กับภริยา ภริยาที่จะได้รับมะฮัรเต็มจำนวน (al Razi, 1357 : 6/150)

และคำตรัสที่ว่า (*وأن تعفوا أقرب للتقوي*) เป็นการพาดพิงถึงทั้งผู้ชายและผู้หญิงคู่สมรส สำหรับผู้ซึ่งยินยอมสละให้ส่วนแบ่งของมะฮัรที่เป็นของตนนั้นคือ การเข้าใกล้การยำเกรงต่อพระเจ้า ดังนั้นผู้ที่สละสิทธิของตัวเอง แล้วกรุณาให้แก่ผู้อื่นเป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้เกิดผลบุญ เพราะการสละสิทธิของตัวเองเพื่อเป็นการเข้าใกล้พระเจ้าจะทำให้เขาห่างไกลจากการเบียดเบียนผู้อื่นโดยการเอาสิ่งที่ไม่ใช่เป็นของตัวเองและการห่างไกลจากการเบียดเบียนนั้นคือส่วนหนึ่งจากการศรัทธาที่แท้จริง (ibn Kathir, 1365 : 1/288)

สำหรับคำตรัสที่ว่า (*ولا تنسوا الفضل بينكم*) ความว่า และพวกเจ้าอย่าลืมการทำคุณในระหว่างพวกเจ้า ซึ่งครอบคลุมถึงหญิงและชายทั้งหลาย พวกเจ้าอย่าได้ละทิ้งความดีงามใน

หมูปวกเจ้า ความดีงามในที่นี้ คือการที่ชายสละสิทธิในส่วนแบ่งจากมะฮัรของเขาเพื่อสตรีที่เขาได้ทำการหย่าร้างก่อนการร่วมประเวณี หรือหญิงสละสิทธิครั้งหนึ่งจากมะฮัรของนางให้กับชาย นั่นคือสิ่งที่ดีงามสำหรับทั้งสอง (al- Qurtubi, 1367 : 3/204)

2.10.3.2 กรณีอื่นๆ ที่จำเป็นต้องจ่ายมะฮัรครั้งเดียว

ในอัลกุรอาน ซูเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 237 ได้บ่งบอกว่า เมื่อชายหย่าหญิงก่อนการร่วมประเวณี ชายจะต้องจ่ายมะฮัรมุสัมมาให้กับนางเพียงครั้งหนึ่งของมะฮัรไม่ใช่ทั้งหมด ดังนั้นการร่วมประเวณีเป็นการห้ามอีกครั้งหนึ่งของมะฮัร และการที่ได้อยู่ร่วมห้องเดียวกันสองต่อสองเสมือนกับการร่วมประเวณีในความจำเป็นที่จะต้องจ่ายมะฮัรและเป็นการห้ามอีกครั้งหนึ่งของมะฮัรเช่นกัน ดังนั้นชายจำเป็นต้องจ่ายมะฮัรมุสัมมาเพียงครั้งหนึ่งเมื่อเขาหย่าร้างกับภริยาก่อนการร่วมประเวณีหรือการอยู่ร่วมห้องเดียวกันสองต่อสอง แต่ทว่าการที่ผู้หญิงได้รับมะฮัรเพียงครั้งหนึ่งนั้น มิใช่เฉพาะกรณีหย่าร้างก่อนการร่วมประเวณี หรือก่อนการอยู่ร่วมห้องเดียวกันสองต่อสอง แท้จริงนางจะได้รับมะฮัรเพียงครั้งหนึ่งในทุกกรณีที่ขาดจากการสมรสก่อนการร่วมประเวณีหรือการอยู่ร่วมห้องเดียวกันสองต่อสอง เมื่อการขาดการสมรสนั้นมาจากฝ่ายชายหรือฝ่ายชายเป็นต้นเหตุ ดังนั้นผู้หญิงจะได้รับมะฮัรเพียงครั้งหนึ่งด้วยการหย่าร้างก่อนการร่วมประเวณีและก่อนมีการอยู่ร่วมห้องเดียวกันสองต่อสอง หรือชายไร้ความรู้สึกทางเพศหรือเขาสิ้นสภาพจากการเป็นมุสลิม โดยหลักฐานจากอัลกุรอานที่ผ่านมาว่า จำเป็นจะต้องจ่ายมะฮัรเพียงครั้งหนึ่งหากพวกเขาหย่าร้างนางก่อนการร่วมประเวณี ดังนั้นการจ่ายมะฮัรครั้งหนึ่งจากสาเหตุการหย่าร้างกัน ส่วนลักษณะอื่นๆ นั้นก็เปรียบเทียบกับกรการหย่าร้าง (al-Buhuti, 1982 : 3/88)

2.10.4 ประเภทที่สอง มะฮัรมิฆิล

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ในการทำสัญญาสมรสนั้นจำเป็นต้องมีมะฮัร ซึ่งหากมะฮัรถูกระบุในสัญญาสมรส มะฮัรนั้นตกเป็นของภริยาทันที และหากในสัญญาสมรสไม่มีการระบุมะฮัร การสมรสนั้นก็ถือว่าถูกต้อง แต่สามีต้องจ่ายมะฮัรมิฆิลให้กับภริยาในภายหลัง

2.10.5 ความหมายของมะฮัรมิฆิล

อันนะวะวีชี้ให้ความหมายมะฮัรมิฆิลว่า มะฮัรของสตรีที่เท่าเทียมกับภริยา โดยพิจารณาจากญาติใกล้ชิดของนาง (al- Nawawi, 1991 : 7/608)

อัคคีร์ให้ความหมายมะฮัรมิยิลว่า มะฮัรที่ถูกเรียกให้กับภริยาโดยต้องนำไปพิจารณากับสตรีที่เป็นญาติใกล้ชิดกับนางที่มีลักษณะใกล้เคียงที่สุดกับนาง (al- Dardir, 1392 : 2/136)

2.10.6 เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาญาติใกล้ชิดของภริยา

สำหรับญาติใกล้ชิดของภริยาที่นำมาเทียบเคียงกับภริยาในการกำหนดมะฮัรมิยิลนั้น นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นแตกต่างกันดังนี้

ทัศนะที่ 1 เป็นทัศนะส่วนใหญ่ของนักกฎหมายอิสลามประกอบด้วย มัชฮับหะนะฟียะ มัชฮับมาลิกีย์ มัชฮับชาฟีอียะ เห็นว่า ญาติใกล้ชิดของภริยาที่นำมาเทียบเคียงในการกำหนดมะฮัรมิยิลคือ สตรีจากตระกูลฝ่ายบิดาของภริยา ไม่ใช่สตรีจากตระกูลฝ่ายมารดาของภริยา

หลักฐานหะดีษจาก अबดุลลอฮฺ อิบน์มุสอูด กล่าวว่า

(لها مهر مثل نسائها لا وكس فيه ولا شطط) رواه ابن ماجه

((ابن ماجه، : 1145))

ความว่า “นางมีสิทธิ์ได้รับมะฮัรที่ใกล้เคียงกับมะฮัรของสตรีที่เป็นญาติของนาง โดยไม่น้อยและไม่มากกว่า” (Ibn Majah : 1536)

สตรีที่เป็นญาติของนางที่กล่าวในหะดีษ หมายถึง สตรีที่เป็นญาติใกล้ชิดฝ่ายบิดา เพราะการสืบเชื้อสายตระกูลนั้นนับจากฝ่ายบิดา (al- Nawawi, 1996 : 18/531)

ทัศนะที่ 2 เป็นทัศนะมัชฮับหัมบะลียะ เห็นว่า ญาติใกล้ชิดของภริยาที่นำมาเทียบเคียงในการกำหนดมะฮัรมิยิล คือสตรีจากตระกูลฝ่ายบิดาของนางหรือสตรีจากตระกูลฝ่ายมารดาของนางก็ได้ เช่นพี่สาวของนาง น้องสาวของนาง ลูกพี่ลูกน้องฝ่ายบิดาของนาง ลูกพี่ลูกน้องฝ่ายมารดาของนาง มารดาของนาง หรือคนอื่นๆ จากญาติใกล้ชิดของนาง

หะดีษ अबดุลลอฮฺ อิบน์มุสอูด ที่กล่าวมานั้น สตรีที่เป็นญาติใกล้ชิดกับนางในหะดีษดังกล่าว ไม่ได้กำหนดเจาะจงว่าเป็นญาติฝ่ายบิดา แต่เป็นการกำหนดทั่วไปไม่มีข้อแม้ใด ๆ ดังนั้นสตรีที่เป็นญาติใกล้ชิดกับนางจะเป็นญาติฝ่ายบิดาหรือฝ่ายมารดาก็ได้ (al- Buhuti, 1982 : 3/94)

2.10.7 เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาลำดับญาติใกล้ชิดของภริยา

เมื่อต้องจ่ายมะฮัรมิยิลให้กับภริยาโดยต้องพิจารณามะฮัรจากบรรดาญาติใกล้ชิดของนาง จำเป็นจะต้องพิจารณาจากญาติใกล้ชิดที่สุดของบรรดาญาติ ๆ นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นเกี่ยวกับลำดับญาติใกล้ชิดดังนี้

มัชฮับซาฟีอีเห็นว่ ญาติใกล้ชิดที่สุดในการพิจารณามะฮัรมิยิล คือ พี่สาวหรือน้องสาวร่วมบิดามารคากับนาง พี่สาวหรือน้องสาวร่วมบิดากับนาง หลานสาวร่วมบิดามารดา หลานสาวร่วมบิดา น้ำสาวร่วมบิดามารดา น้ำสาวร่วมบิดา ลูกพี่ลูกน้องร่วมบิดามารดา ลูกพี่ลูกน้องร่วมบิดา (al - Sharbini, 1975 : 3/323)

มัชฮับหัมบะลีเห็นว่ ญาติใกล้ชิดที่สุดในการพิจารณามะฮัรมิยิล คือ พี่สาวหรือน้องสาวของนาง น้ำสาวร่วมบิดามารดา ลูกพี่ลูกน้องร่วมบิดามารดา (Ibn Qudamah, 1367 : 6/722)

2.10.8 เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาในกรณีที่ไม่มีญาติใกล้ชิดของภริยา

เมื่อไม่มีญาติใกล้ชิดจากวงศ์ตระกูลฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดาที่จะนำมาเทียบเคียงการกำหนดมะฮัรมิยิลให้กับภริยา หลักการพิจารณาลำดับต่อไปนักกฎหมายอิสลามมีความเห็นดังต่อไปนี้

มัชฮับซาฟีอีเห็นว่ หากไม่มีญาติใกล้ชิดมาเทียบเคียงในการกำหนดมะฮัรมิยิลให้กับภริยา ให้พิจารณามะฮัรจากสตรีที่อยู่ในตำบลของนาง (al- Nawawi, 1996 : 18/531)

มัชฮับหะนะฟีเห็นว่ หากไม่มีญาติใกล้ชิดมาเทียบเคียงในการกำหนดมะฮัรมิยิลให้กับภริยา ให้พิจารณามะฮัรของสตรีตระกูลอื่นที่เทียบเท่ากับตระกูลของนาง (ibn al-Humam, 1389 : 2/471)

มัชฮับหัมบะลีเห็นว่ หากไม่มีญาติใกล้ชิดมาเทียบเคียงในการกำหนดมะฮัรมิยิลให้กับภริยา ให้พิจารณาจากมะฮัรของสตรีที่อยู่ในตำบลเดียวกับนาง หากไม่มีให้พิจารณาจากสตรีที่อยู่ในตำบลใกล้เคียงกับนาง (Ibn Qudamah, 1367 : 6/722)

2.10.9 เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาคุณลักษณะต่าง ๆ ของสตรีที่เทียบเคียงในการกำหนดมะฮัรมิยิล

สำหรับสตรีที่เป็นญาติใกล้ชิดกับนางที่ถูกเลือกมาเพื่อพิจารณามะฮัรมิยิลนั้น ต้องมีความเทียบเท่ากับนางในคุณลักษณะต่าง ๆ ของคุณสมบัติที่มีการคำนึงถึงในการสมรส ซึ่งส่งผลให้ค่ามะฮัรของนางสูงหรือต่ำคุณสมบัติดังกล่าวนักกฎหมายอิสลามมัชฮับหะนะฟี มัชฮับซาฟีอี

และมัซฮับหัมบะลีส์มีความเห็นตรงกันว่า พิจารณาทางด้าน อายุ ความสาว ความสวย ความ ร่ำรวย ความฉลาด ความเคร่งศาสนา วงศ์ตระกูล เพราะอัตรามะฮัรฺมีฮิลนั้นจะมีความแตกต่าง ตามความแตกต่างของคุณลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมา (al -Sharbini, 1975 : 3/232 ; Ibn al- Humam, 1389 : 2/471; Ibn Qudamah, 1367 : 6/722)

2.10.10 กรณีที่จะต้องจ่ายมะฮัรฺมีฮิล

มะฮัรฺมีฮิลจะต้องจ่ายให้แก่ภรรยาในกรณีต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.10.10.1 นิกาคุดฟวีฎ หมายถึงการมอบหมาย คือสัญญาสมรสที่ไม่ได้ระบุค่า มะฮัรฺ และเรียกสตรีที่สมรสว่า มุฟาวิฎะฮฺ (مفوضة) มีความหมายว่า สตรีที่มอบการกำหนด เรื่องค่ามะฮัรฺให้เป็นหน้าที่ของสามี การทำสัญญาสมรสเช่นนี้เรียกว่าสัญญาคุดฟวีฎ

มัซฮับซาฟีอี๊ ได้นิยามนิกาคุดฟวีฎว่า หากได้กล่าววาคุดฟวีฎ (تفويض) โดยไม่ จำกัดความใด ๆ หมายถึง คุดฟวีฎอัลบฎอ (تفويض البضع) หมายถึง บิดาบังคับบุตรของเขาให้ สมรสโดยไม่มีมะฮัรฺ หรือนางยินยอมให้วะลีสมรสนางโดยไม่มีมะฮัรฺถึงแม้ว่าวะลีไม่กล่าวถึง มะฮัรฺหรือวะลีมีเงื่อนไขว่าจะทำการสมรสโดยไม่มีมะฮัรฺ ภริยามีสិทธิในการเรียกร้องมะฮัรฺจาก สามีก่อนการร่วมประเวณี และมีเงื่อนไขว่านางจะต้องพึงพอใจในสิ่งที่สามีจ่าย หากสามีไม่ยอม จ่ายหรือมีความขัดแย้งกันในเรื่องมะฮัรฺตามที่ภริยาเรียกร้อง ผู้พิพากษาเป็นผู้ตัดสินการกำหนด มะฮัรฺมีฮิล (al-Shirazi, 1975 : 2/224)

2.10.10.2 การสมรสที่ได้ตกลงกันว่าไม่มีค่ามะฮัรฺ การสมรสที่ได้ตกลงระหว่าง สามีภริยาว่าจะทำการสมรสโดยไม่มีค่ามะฮัรฺ การสมรสที่มีการตกลงดังกล่าว สามีจำเป็นต้องจ่าย มะฮัรฺมีฮิลให้กับภริยา หากทั้งสองได้ร่วมประเวณีกันหรือเกิดการเสียชีวิตของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจาก สามีภริยาตามทัศนะส่วนใหญ่ของนักกฎหมายอิสลาม ประกอบด้วย มัซฮับหะนะฟี๊ มัซฮับซาฟีอี๊ และมัซฮับหัมบะลี๊ (Ibn al-Humam, 1389 : 2/440 ; al-Sharbini, 1975 : 3/224 ; Ibn Qudamah, 1367 : 6/714)

สำหรับมัซฮับมาลิกี๊เห็นว่า เมื่อคู่สามีภริยาตกลงว่า จะทำการสมรสโดยไม่มีค่า มะฮัรฺ การทำสัญญาสมรสดังกล่าวเป็นโมฆะ เพราะการกำหนดเงื่อนไขที่เป็นโมฆะจะส่งผลให้ การทำสัญญาสมรสเป็นโมฆะไปด้วย ในกรณีนี้หากสามีภริยาร่วมประเวณีกัน สามีจำเป็นต้องจ่าย มะฮัรฺมีฮิลให้แก่ภริยา และสามีไม่ต้องจ่ายค่าใด ๆ แก่ภริยาด้วยสาเหตุจากการหย่าหรือการเสียชีวิต ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจากสามีภริยาหากทั้งสองยังมีได้ร่วมประเวณีกัน (al-Dardir, 1392 : 2/313)

2.10.10.3 การสมรสที่ได้กำหนดมะฮัรที่เป็นโมฆะ การสมรสที่ได้กำหนดมะฮัรด้วยสิ่งที่ถูกกฎหมายอิสลามถือว่าเป็นทรัพย์สิน เช่น ซากสัตว์ หรือได้กำหนดมะฮัรจากสิ่งที่ไม่เป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ เช่น เมล็ดข้าวสาลีหนึ่งเม็ดหรือน้ำหนึ่งหยด หรือได้กำหนดมะฮัรจากสิ่งที่ไม่สามารถรับมอบได้ เช่น นกที่กำลังบินอยู่บนท้องฟ้า หรือกำหนดมะฮัรจากสิ่งที่สามารถถือโงงได้ เช่น แร่ธาตุที่อยู่ใต้ดิน หรือได้กำหนดมะฮัรจากสิ่งที่ไม่รู้คุณลักษณะ ประเภท หรือชนิด จากสิ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งได้ หากกำหนดสิ่งดังกล่าวเป็นมะฮัร วาญิบที่สามีต้องจ่ายมะฮัรมิยิล หากสามีภริยาร่วมประเวณีกันหรือเกิดการเสียชีวิตก่อนการร่วมประเวณี ตามทัศนะส่วนใหญ่ของนักกฎหมายอิสลาม ประกอบด้วย มัซฮับหะนะฟียะ มัซฮับชาฟีอียะ และมัซฮับหัมบะลียะ (al-Kasani , 1327 : 2/457 ; al - Sharbini, 1975 : 3/225 ; Ibn Qudamah, 1367 : 6/750)

มัซฮับมาลิกียะห์เห็นว่า เมื่อกำหนดมะฮัรจากสิ่งที่ถูกกฎหมายอิสลามไม่อนุมุติใช้เป็นมะฮัร การทำสัญญาสมรสนั้นเป็นโมฆะ และภริยาไม่มีสิทธิรับมะฮัรมิยิลนอกจากสามีภริยาร่วมประเวณีกัน และหากว่าสามีภริยาได้ขาดจากการสมรสก่อนร่วมประเวณีด้วยการหย่าร้างหรือการเสียชีวิตของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจากสามีภริยา ภริยาไม่มีสิทธิรับค่าใด ๆ จากสามี (al- Dardir , 1392 : 2/440-441)

2.11 มะฮัรที่เป็นการสอนอัลกุรอาน

ผลประโยชน์จากสิ่งที่เป็นที่อนุมุติสามารถนำมาใช้เป็นมะฮัรได้ตามบทบัญญัติของกฎหมายอิสลามโดยไม่มีข้อโต้แย้งแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามส่วนหนึ่งของผลประโยชน์คือการสอนอัลกุรอานให้กับภริยา แต่นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นเกี่ยวกับการสอนกุรอานเป็นมะฮัรดังนี้

มัซฮับชาฟีอียะห์เห็นว่า อนุมุติให้ทำการสมรสโดยการจ่ายค่ามะฮัรด้วยการสอนอัลกุรอาน หลักฐานหะดีษจาก สะฮุล อิบน์ สะอูด เล่าว่า

(أن امرأة عرضت نفسها على النبي صلى الله عليه وسلم فقال له رجل

يا رسول الله زوجنيها فقال ما عندك قال ما عندي شيء قال اذهب فا

لتمس ولو خاتما من حديد فذهب ثم رجع فقال لا والله ما وجدت شيئا ولا خاتما من حديد ولكن هذا إزارى ولها نصفه قال سهل وما له رداء فقال النبي صلى الله عليه وسلم وما تصنع يا زارك إن لبسته لم يكن عليها منه شيء وإن لبسته لم يكن عليك منه شيء فجلس الرجل حتى إذا طال مجلسه قام فرأه النبي صلى الله عليه وسلم فدعاه أو دعي له فقال له ما ذا معك من القرآن فقال له معي سورة كذا و سورة كذا لسور يعددها فقال النبي صلى الله عليه وسلم أملكناكها بما معك من القرآن

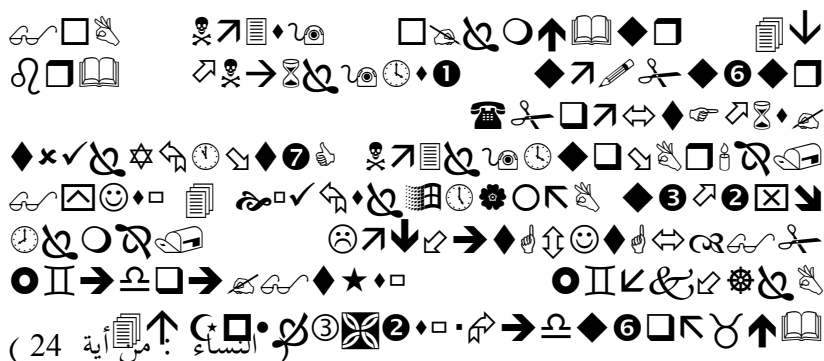
((البخاري، : 5121))

ความว่า “มีสตรีคนหนึ่งได้เสนอตัวเธอเอง (เพื่อสมรสกับท่านนบี ρ) มีชายคนหนึ่งกล่าวกับท่านนบี ρ ว่า โอ้ท่านเราะฮ์มุลลอฮ์ ρ สมรสเธอให้ฉันเถอะ ท่านนบี ρ จึงถามว่า ท่านมีอะไรบ้าง (ที่จะเป็นมะฮัร) ชายคนนั้นตอบว่าไม่มีอะไรเลย ท่านนบี ρ จึงกล่าวว่าจะไปเกิด (กลับบ้าน) ไปค้นหาอะไรมาก็ได้ แม้จะเป็นแหวนเหล็กวงหนึ่งก็ตาม ชายคนนั้นได้ไป แล้วกลับมา กล่าวว่า ไม่มีอะไรเลยแม้แต่แหวนเหล็ก แต่ฉันมีผ้าถุงของฉันที่จะมอบให้ครั้งหนึ่ง สะฮ์ลกล่าวว่า เขาไม่มีแม้ผ้าที่จะคลุมส่วนบน(ท่อนบนของร่างกาย) ท่านนบี ρ จึงกล่าวว่าหากท่านใช้ผ้าผืนนี้ เธอก็ไม่ได้ใช้ส่วนใดเลย แต่ถ้าเธอใช้ผ้าผืนนี้ ท่านก็จะไม่มีอะไรเลยที่จะสวมใส่เช่นกัน ชายคนนั้นจึงได้นั่งลงเป็นเวลานาน แล้วจึงยืนขึ้น(เดินออกไป) เมื่อท่านนบี ρ เห็นแล้ว จึงได้เรียกเขา/หรือเขา ถูกเรียก ให้กลับมาหาท่านนบี ρ ท่านนบี ρ ได้กล่าวกับเขาว่า ท่านจำอัลกุรอานไว้เท่าไร เขาตอบว่าซูเราะฮ์นั้น ซูเราะฮ์นั้น จากชื่อซูเราะฮ์ต่าง ๆ ท่านนบี ρ กล่าวว่า ฉันสมรสท่านกับนาง ด้วยสิ่งที่ท่านมีอยู่อัลกุรอาน” (al-Bukhari, n. d. : 5121)

อิบน์หะญัร อัลอัศกอลานีย์กล่าวว่า หะดีษนี้สามารถเป็นหลักฐานบ่งชี้ว่า ผลประโยชน์สามารถกำหนดเป็นค่ามะฮัรได้ ถึงแม้ว่าผลประโยชน์จากการสอนอัลกุรอานก็ตาม (al- Asqalani, 1989 : 9/262)

อันนะวะวีย์กล่าวว่า หะดีษนี้สามารถเป็นหลักฐานบ่งชี้ว่าผลประโยชน์จากการสอนอัลกุรอานนั้นสามารถกำหนดเป็นค่ามะฮัรได้และสามารถเอาค่าตอบแทนได้ (al- Nawawi ,1996 : 18 / 217)

มัชฮับหะนะฟียะและมาลิกียะ เห็นว่าการสมรสที่มีคำมะฮัรเป็นการสอนอัลกุรอาน นั้นไม่เป็นที่อนุมัติโดยมีหลักฐานจากอัลกุรอานว่า

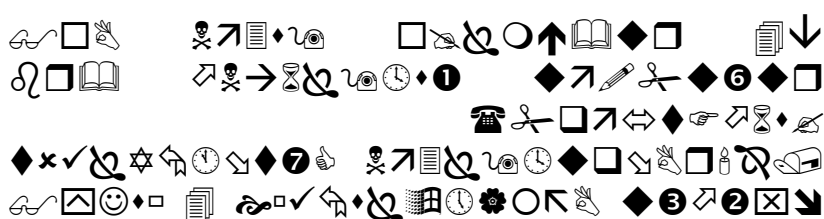

ความว่า “และได้ถูกอนุมัติให้แก่พวกเจ้าที่นอกเหนือจากนั้นในการที่พวกเจ้า แสวงหามาด้วยทรัพย์สินของพวกเจ้าในฐานะเป็นผู้สมรส มิใช่ในฐานะผู้ล่วงประเวณี ดังนั้นหญิงใดที่ พวกท่านเสพสุขด้วยนางจากบรรดาหญิงเหล่านั้น ก็จงให้แก่พวกนางซึ่งสินตอบแทนแก่พวกนาง ตามที่มีกำหนดไว้” (อันนิสาอฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ : 24)

ทั้งนี้เพราะว่าสิ่งที่มีใช้ทรัพย์สินและสิ่งที่ไม่สามารถแปลงค่าเป็นทรัพย์สินได้นั้น จะเป็นคำมะฮัรไม่ได้ โดยการเปรียบเทียบกับกรหย่าร้างกับภริยาอีกคนเพื่อเป็นคำมะฮัร และเพราะ การสอนอัลกุรอานเป็นอิบาดะฮฺ(ศาสนกิจ)ฉะนั้นจึงไม่อนุมัติที่จะคิดเป็นคำมะฮัร เหมือนกับการ ละหมาดและการถือศีลอด เพราะการสอนอัลกุรอานเป็นฟิรฎู จึงไม่อนุมัติให้เอาค่าตอบแทนใดๆ จากการสอนเหมือนฟิรฎูอื่นๆ (al- Kasani , 1327 : 2/564)

มัชฮับหัมบะลียะเห็นว่าการสอนอัลกุรอานเป็นคำมะฮัรนั้น ได้มีการกล่าวไว้ใน ตอนหนึ่งว่า เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ แต่ได้กล่าวไว้ในอีกตอนหนึ่งว่า การสมรสสตรีโดยให้คำมะฮัรเป็น การสอนอัลกุรอานนั้นกระทำได้

เหตุผลที่ไม่อนุมัติการสอนอัลกุรอานเป็นคำมะฮัรตามสายรายงานหนึ่ง ของมัชฮับหัมบะลียะนั้นเพราะ ในการสมรสนั้นคู่สามีภริยาจะไม่ได้รับอนุมัติให้มีการร่วมประเวณี นอกจากต้องมอบทรัพย์สินเท่านั้นมาเป็นคำมะฮัร ดังหลักฐานจากคำตรัสของอัลลอฮฺ I ว่า

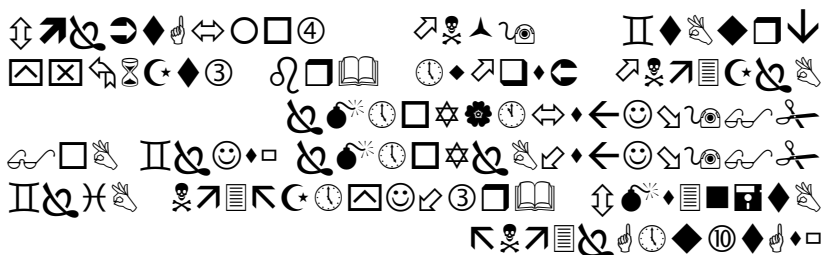

(النساء : من آية 24)

ความว่า “และได้ออนุมัติให้แก่พวกเขา นอกเหนือจากนั้นในการที่พวกเขาแสวงหา มาด้วยทรัพย์สินของพวกเขา ในฐานะเป็นผู้สมรสมิใช่ในฐานะผู้ล่วงประเวณี ดังนั้นหญิงใดที่พวกเขา เสพสุกกับนางจากบรรดาหญิงเหล่านั้น ก็จงให้แก่พวกนาง ซึ่งสินตอบแทนพวกนางตามที่มีกำหนด ไว้” (อันนิสาอฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ : 24)

อายะฮฺนี้กำหนดอย่างชัดเจนว่าสิ่งที่นำมาเป็นมะฮัร ได้นั้นจะต้องเป็นทรัพย์สิน เท่านั้นเช่นเดียวกับคำตรัสของอัลลอฮฺ I ว่า

(النساء : من آية 25)

ความว่า “และผู้ใดในหมู่พวกเขาไม่สามารถมีปัจจัยที่จะสมรสกับบรรดาหญิง อิสระที่มีศรัทธาใดก็จงสมรสกับเด็กสาวของพวกเขาที่เป็นผู้ศรัทธาในหมู่ทาสที่พวกเขา ครอบครอง” (อันนิสาอฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ : 25)

คำว่า (الطول) คือปัจจัย ซึ่งการสอนอัลกุรอานนั้น ไม่ใช่ปัจจัยแต่เป็นเพียงการ ทำอิบาดะฮฺที่ปฏิบัติเพื่อตัวเองเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่อนุมัติให้เป็นค่ามะฮัร เช่นเดียวกับการละหมาด และการถือศีลอด (Ibn Qudamah , 1367 : 6/682-683)

สำหรับหลักฐานที่อนุมัติการสอนอัลกุรอานเป็นค่ามะฮัรตามอีกสายรายงาน มัชฮับหัมบะลีย์นั้น หนีจากสะฮุค อิบนุ สะอฺ เล่าว่า

(زوجنا كما بما معك من القرآن)

((البخاري ، : 5135))

ความว่า “เราสมรสท่านกับนางด้วยสิ่งที่ท่านมีอยู่จากอัลกุรอาน” (al-Bukhari : 5135)

เพราะการสอนอัลกุรอานเป็นผลประโยชน์ที่หะดีษดังกล่าวได้ออมนุ้มตัวอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงออมนุ้มดีให้เป็นคำมะฮัรได้เช่นเดียวกับการสอน ไวยากรณ์หรือวิชาศาสนบัญญัติ (al-Nawawi, 1996 : 18/484)

2.11.1 อัตรามะฮัรจากสิ่งที่เป็นผลประโยชน์ที่ไม่ใช่การสอนอัลกุรอาน

มัซฮับชาฟีอีและมัซฮับหัมบะลีเห็นว่าการอนุญาตให้ระบุมะฮัรที่เป็นผลประโยชน์ เช่น ประโยชน์จากการอาศัยอยู่ในบ้านเรือน หรือประโยชน์จากการทำงาน (al- Sharbini , 1975 : 220 ; Ibn Qudamah , 1367 : 6/682)

มัซฮับหะนะฟีเห็นว่าการระบุมะฮัรที่เป็นผลประโยชน์นั้นมีการแยกแยะสิ่ง ที่นำมาเป็นผลประโยชน์ออกเป็นแต่ละประเด็น (al-Kasani, 1327 : 2/277)

2.11.1.1 ทศนะมัซฮับชาฟีอีและมัซฮับหัมบะลี

มัซฮับชาฟีอีและมัซฮับหัมบะลี เห็นว่าการอนุญาตให้ระบุมะฮัรที่เป็น ผลประโยชน์ เช่น ประโยชน์จากการอาศัยบ้านเรือน หรือประโยชน์จากการทำงาน ดังหลักฐาน ต่อไปนี้

ออมนุ้มดีให้การทำงานของสามีใช้เป็นคำมะฮัรได้ โดยผลประโยชน์ดังกล่าวเป็นของ ภริยา ไม่ว่าจะเป็นการรับใช้นางที่ระยะเวลาชัดเจน เช่นเวลา 1 ปี หรือคำมะฮัรนางคือการสร้างบ้าน ให้แก่นาง ตัดเย็บเสื้อผ้าให้แก่นาง เลี้ยงสัตว์ให้แก่นางตามกำหนดที่เวลาชัดเจน สอนงานประดิษฐ์ ให้แก่นาง สอนวิชาศาสนบัญญัติให้แก่นาง สอนหลักไวยากรณ์ภาษาอาหรับหรือสอนวิชาศาสนาอื่น ๆ หรือการช่วยเหลือนางในสิ่งที่สามารถเอาค่าตอบแทนจากนางได้ ประการเหล่านี้อนุญาตให้เป็น คำมะฮัรได้ และการระบุมะฮัรด้วยสิ่งดังกล่าวนี้ใช้ได้ เพราะเป็นผลประโยชน์ที่ถือเป็น ค่าตอบแทนได้ จึงออมนุ้มดีให้เป็นคำมะฮัรได้เช่นเดียวกับกรณีประโยชน์เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย (Ibn Qudamah , 1367 : 6/682 ; al- Sharbini , 1975 : 3/220)

2.11.1.2 ทศนะมัซฮับหะนะฟีเห็นว่า การระบุมะฮัรจากสิ่งที่เป็นผลประโยชน์ นั้นมีการจำแนกออกเป็นประเด็นดังนี้

1) ผลประโยชน์จากสิ่งของต่าง ๆ

มัซฮับหะนะฟีเห็นว่า ผลประโยชน์จากสิ่งของต่าง ๆ ทั้งสิ่งที่เป็นสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ใช้เป็นคำมะฮัรได้ เพราะประโยชน์เหล่านั้นถือว่าเป็นทรัพย์สิน และในกรณีนี้

อัลกาซานีกกล่าวว่า หากเขาสมรสนางด้วยคำมะฮัรที่เป็นประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การที่ภริยาอาศัยบ้านเรือนของสามี การจีพาทะนะของสามี การใช้สอยที่ดินเพาะปลูกของสามี โดยการกำหนดระยะเวลาในการเอาผลประโยชน์ที่ชัดเจนและแน่นอน ผลประโยชน์ดังกล่าวสามารถระบุเป็นคำมะฮัรได้ เพราะผลประโยชน์เหล่านั้นถือเป็นทรัพย์สิน หรือมีค่าเทียบเท่ากับทรัพย์สินตามกฎหมายอิสลาม และการระบุมะฮัรตอนที่ทำสัญญาสมรสเป็นสิ่งสมควรอย่างยิ่ง และการรับประโยชน์นั้นถือว่าการจ่ายคำมะฮัรทันทีที่รับประโยชน์ (al-Kasani, 1327 : 2/277)

2) การรับใช้นางเป็นคำมะฮัรแก่นาง

รับใช้ภริยาเป็นมะฮัร หากว่าชายได้สมรสกับสตรีโดยถือว่าการรับใช้สตรีระยะเวลาหนึ่งปีเป็นคำมะฮัร การกำหนดอัตรามะฮัรด้วยผลประโยชน์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นถือเป็นโมฆะ และจำเป็นที่ชายต้องจ่ายมะฮัรมิยิลให้แก่ภริยา เพราะว่าการที่สามีรับใช้ภริยาเพื่อเป็นคำมะฮัรเป็นสิ่งที่ไม่อนุมัติ เพราะจะทำให้สามีถูกเหยียดหยาม จึงเป็นสิ่งที่ไม่อนุมัติ เปรียบเสมือนผู้ที่เป็นบุตรได้ว่าจ้างผู้เป็นบิดามารับใช้ถือว่าไม่เป็นการอนุมัติ และการกำหนดผลประโยชน์รับใช้ภริยาเป็นมะฮัรเปรียบเสมือนได้กำหนดมะฮัรด้วยสิ่งที่ไม่มียก เช่น สุกร สุรา ดังนั้นการกำหนดมะฮัรด้วยสิ่งที่ไม่มียกถือเป็นโมฆะ สามีจำเป็นที่ต้องจ่ายมะฮัรมิยิลให้แก่ภริยาเช่นเดียวกับการกำหนดผลประโยชน์ที่รับใช้ภริยาเป็นมะฮัร (al-Kasani , 1327 : 2/278)

3) สมรสกับนางโดยทำงานให้กับนางหนึ่งอย่างที่มีไซ้เป็นการรับใช้นาง

สำหรับการสมรสโดยให้คำมะฮัรเป็นการทำงานให้กับนางหนึ่งอย่าง แต่ทว่างานที่ชายได้กระทำนั้นไม่ใช่งานที่ถูกเหยียดหยามและเป็นการเสื่อมเสียใด ๆ เช่น ทำการเพาะปลูกให้แก่นาง หรืองานอื่นอีกที่เป็นงานนอกบ้านที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียใด ๆ การกำหนดผลประโยชน์ดังกล่าวสามารถใช้เป็นคำมะฮัรในการสมรสได้ นักกฎหมายอิสลามมัซฮับหะนะฟีชี้ให้เห็นเหตุผลการที่สามีได้ทำงานให้กับภริยาตามที่ได้อ้างมาข้างต้นเป็นการทำงานให้กับนางมีไซ้เป็นงานรับใช้นาง เช่นเดียวกับชายได้สมรสกับสตรีโดยสตรีให้ชายเลี้ยงแกะให้กับนางโดยได้กำหนดระยะเวลาที่แน่นอน เช่น หนึ่งปี การกำหนดผลประโยชน์ดังกล่าวเป็นมะฮัรถือว่าการอนุมัติ และนางจะได้รับการเลี้ยงแกะเป็นคำมะฮัร (al-Kasani ,1327 :2/279)

2.12 มะฮัรที่มีเงื่อนไข

บางครั้งมะฮัรมุสลิมมักถูกกำหนดพร้อมกับเงื่อนไขที่เป็นผลประโยชน์กับสามีหรือภริยาและบางครั้งมะฮัรถูกกำหนดพร้อมกับเงื่อนไขที่เป็นผลประโยชน์กับบิดาของภริยาโดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์เงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งฝ่ายสามีและภริยาดังรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.12.1 มะฮัรที่กำหนดพร้อมกับเงื่อนไขที่เป็นผลประโยชน์กับคนหนึ่งคนใดจากคู่สามีภรรยา

อิหม่ามชาฟีอีฮ์กล่าวว่า หากสามีได้ให้มะฮัรกับภรรยาหนึ่งพัน โดยสามีกำหนดเงื่อนไขว่าไม่พานางออกจากประเทศของนาง หรือให้นางออกจากประเทศของนาง หรือภรรยาได้กำหนดเงื่อนไขกับสามีว่า สามีจะต้องไม่ห้ามนางในการจัดการในทรัพย์สิน ภรรยาจะได้รับมะฮัรมิฮิลเพราะเงื่อนไขดังกล่าว (al-Shafi'i, 1973 : 5/226)

อัลมาวัรดีฮ์กล่าวว่า หากสามีให้มะฮัรแก่นางหนึ่งพัน โดยมีเงื่อนไขว่าไม่พานางออกนอกประเทศของนาง หรือพานางออกนอกประเทศของนาง หรือนางมีเงื่อนไขว่า สามีจะไม่ห้ามนางในการจัดการเรื่องทรัพย์สิน นางจะได้รับมะฮัรมิฮิลเพราะเงื่อนไขดังกล่าว (al-Mawardi, 1994 : 9/504-505)

มัซฮับฮนะฟีฮ์เห็นว่า เมื่อเขาสมรสกับนางด้วยมะฮัรมุสัมมา โดยมีมะฮัรมิฮิลของนางมากกว่ามะฮัรมุสัมมา และเขาตั้งเงื่อนไขกับนางในสิ่งที่ประโยชน์กับนาง และทำให้ค่ามะฮัรมิฮิลลดน้อยลงเมื่อนางปฏิบัติสอดคล้องกับสิ่งที่เขาได้วางเงื่อนไขกับนางเช่นหากมะฮัรมิฮิลของนาง 1,000 เขาได้สมรสกับนางเพียง 500 โดยวางเงื่อนไขว่า ห้ามนางออกจากเมืองนี้ หรือจะหย่ากับนางหากนางประพฤติไม่ดี เมื่อนางได้ปฏิบัติเงื่อนไขนั้นสมบูรณ์นางจะได้รับมะฮัรมุสัมมา เพราะนางเต็มใจยินยอมจึงสมควรเป็นมะฮัรแก่นาง แต่หากนางไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข นางจะได้รับมะฮัรมิฮิล เพราะนางไม่ยินยอมด้วยมะฮัรมุสัมมา เว้นแต่เขาต้องวางเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ให้กับนาง เมื่อนางปฏิบัติไม่ได้ มะฮัรมุสัมมาก็ไม่ถูกอนุวัติแก่นางและนางก็จะได้รับมะฮัรมิฮิล แต่ทว่าเมื่อมะฮัรมุสัมมามีจำนวนเท่ากับมะฮัรมิฮิลหรือมากกว่ามะฮัรมิฮิล และนางไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ นางจะได้รับมะฮัรมุสัมมาเท่านั้น (Burhan al-Din, 1315 : 2/458-459)

2.12.2 มะฮัรที่กำหนดพร้อมเงื่อนไข

ในหลักการนั้นมะฮัรที่ระบุในสัญญาสมรสจะตกเป็นของภรรยาตามเงื่อนไขที่กฎหมายอิสลามกำหนดไว้ แต่ในกรณีที่มีการกำหนดเงื่อนไขโดยคู่สัญญาให้บิดาของภรรยาได้รับประโยชน์หรือส่วนแบ่งจากมะฮัรในกรณีเช่นนี้

มัซฮับชาฟีอีฮ์เห็นว่า การสมรสที่ระบุมะฮัรเงินหนึ่งพัน โดยมีเงื่อนไขว่าต้องให้บิดาของภรรยาหนึ่งพันจากเงินมะฮัรดังกล่าว มะฮัรนั้นเป็นโมฆะ เพราะเป็นเงื่อนไขที่ได้ตกลงบนข้อตกลงอีกทีหนึ่ง เสมือนกับการซื้อขายที่มีเงื่อนไขว่า ฉันขายสิ่งนี้กับท่านแล้วท่านจงให้สิ่งที่ฉัน

ขายให้กับท่านกับอีกคนหนึ่ง มะฮัรที่กำหนดเงื่อนไขดังกล่าว เป็นมะฮัรที่เป็นโมฆะ จำเป็นต้องจ่ายมะฮัรมิยิล

การสมรสที่ระบุมะฮัรเงินหนึ่งพันและต้องให้บิดาของภริยาอีกหนึ่งพัน โดยการเพิ่มจากมะฮัรเดิม รวมมะฮัรเป็นสองพัน ซึ่งสามีเป็นผู้ที่จ่ายหนึ่งพันให้กับภริยาและจ่ายอีกหนึ่งพันให้กับบิดาของภริยา มะฮัรที่กำหนดเงื่อนไขดังกล่าวนี้ในอนุมัตติ (al-Rafi' , 1997 : 8/256)

มัซฮับหัมบะลีเห็นว่ อนุมัตติให้บิดาของภริยากำหนดเงื่อนไขเพื่อจะเอาส่วนหนึ่งจากมะฮัรของบุตรสาวเพื่อตัวของเธอเอง

อิบนุกุดามะฮ์กล่าวว่า หากระบุมะฮัรพร้อมเงื่อนไขให้บิดาของภริยาได้รับประโยชน์ หรือการให้บิดาของภริยาได้รับจากส่วนหนึ่งของมะฮัรนางจะได้รับมะฮัรมิยิล (Ibn Qudamah , 1367 : 6/696)

2.13 สิ่งที่เพิ่มนอกเหนือจากมะฮัร

เมื่อสามีภริยามีการตกลงที่จะสมรสด้วยมะฮัรที่ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันได้ แต่เวลาทำสัญญาสมรสจริงฝ่ายชายได้เพิ่มมะฮัรให้กับฝ่ายหญิงนอกเหนือจากมะฮัรที่ได้ตกลงกันได้ก่อนทำสัญญาสมรส ฝ่ายชายจะเพิ่มมะฮัรให้กับฝ่ายหญิงด้วยความเสน่หา ความรัก หรือด้วยเหตุผลใด ๆ ก็แล้วแต่ โดยไม่มีการกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ในมะฮัรที่เพิ่ม นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นเกี่ยวกับการคืนมะฮัรที่เพิ่มจากมะฮัรตัวหลักนั้นดังรายละเอียดต่อไปนี้

มัซฮับซาฟีอีเห็นว่ สิ่งที่เพิ่มนอกเหนือจากมะฮัรถือว่าไม่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ของมะฮัร ดังนั้นหากสามีเพิ่มสิ่งที่นอกเหนือจากมะฮัรให้กับภริยา ถือว่าสิ่งที่เพิ่มนั้นเป็นของกำนัลให้กับภริยา และสิ่งที่ถูกเพิ่มนั้นต้องดำเนินตามกฎเกณฑ์ของของกำนัล (al - Sharbini , 1975 : 3/240)

มัซฮับหะนะฟีและหัมบะลีเห็นว่ สิ่งที่เพิ่มนอกเหนือจากมะฮัรถือว่าเป็นมะฮัรทั้งหมด เมื่อภริยาได้รับสิ่งที่เพิ่มนอกเหนือจากมะฮัรจากสามี สิ่งที่เพิ่มนั้นต้องดำเนินตามกฎเกณฑ์ของมะฮัร (Ibn al-Humam , 1389 : 2/313 ; Ibn Qudamah, 1367 : 6/744)

2.14 มะฮัรที่จ่ายทันทีและมะฮัรที่จ่ายแบบผ่อนผัน

ลักษณะการจ่ายมะฮัรของสามีนั้นนักกฎหมายอิสลามมีการผ่อนปรน อนุมัตติให้สามีผ่อนมะฮัรให้กับภริยาหรือสามีจะจ่ายมะฮัรทั้งหมดทันที หรือจ่ายแบบทันทีครึ่งหนึ่งและจ่ายแบบผ่อนครึ่งหนึ่ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

มัซฮับชาฟีอีและมัซฮับหัมบะลีเห็นว่าการจ่ายมะฮัรนั้นอาจจ่ายไปทั้งหมดหรือจ่ายแบบผ่อนที่มีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนของครึ่งหนึ่งของมะฮัรที่ยังค้างอยู่ เพราะเป็นการตอบแทนในค่าที่ต้องชดเชย แต่หากการจ่ายมะฮัรแบบผ่อนที่มีการกำหนดระยะเวลาในส่วนที่ยังค้างอยู่ไม่ชัดเจน ถือว่าเป็นโมฆะ และหากมีการผ่อนมะฮัรแต่ไม่ได้ระบุการกำหนดเวลาการผ่อน ทศนะมัซฮับชาฟีอีเห็นว่า มะฮัรนั้นเป็นโมฆะ นางจะได้รับมะฮัรมิฮิลแทน (al- Sharbini, 1975 : 3/222 ; Ibn Qudamah. 1367 : 6/693)

อิบน์ญะดามะฮ์กล่าวว่า อนุมัติให้จ่ายมะฮัรทันทีหรือจ่ายแบบผ่อนผันได้ หรือจ่ายมะฮัรทันทีครึ่งหนึ่งและจ่ายแบบผ่อนผันครึ่งหนึ่งเสมือนกับการยินยอมในราคาสินค้าแต่ทว่าหากระบุมะฮัรมุสัหมมาอย่างเดียวกันจะต้องจ่ายมะฮัรทันทีเสมือนกับการตกลงราคาในสัญญาซื้อขาย และหากมะฮัรมีการจ่ายแบบผ่อนแต่ไม่ได้ระบุเวลาผ่อนผัน อิบน์ญะดามะฮ์ กล่าวว่า อนุมัติให้กระทำได้สำหรับเวลาที่ต้องจ่ายมะฮัรนั้นคือเมื่อขาดจากการสมรสเพราะท่านอิหม่ามอะหมัด กล่าวว่า เมื่อท่านสมรสกับนางด้วยมะฮัรแบบจ่ายทันทีและมะฮัรจ่ายแบบผ่อน ไม่ยินยอมการจ่ายมะฮัรแบบผ่อน เว้นแต่คนหนึ่งคนใดจากสามีภริยาเสียชีวิต หรือหย่าร้างในขณะที่ทั้งสองมีชีวิต (Ibn Qudamah, 1367 : 6/693)

มัซฮับหะนะฟีเห็นว่าการระบุในสัญญาสมรสว่า ครึ่งหนึ่งของมะฮัรจ่ายทันที และอีกครึ่งหนึ่งของมะฮัรจ่ายแบบผ่อน และมะฮัรที่จ่ายแบบผ่อนนั้น ไม่ได้ระบุเวลาที่แน่นอน ในกรณีนี้มีการขัดแย้งกันในกลุ่มของทศนะมัซฮับหะนะฟี ส่วนหนึ่งกล่าวว่าเป็นการอนุมัติโดยกล่าวว่า มะฮัรที่ผ่อนผันนั้นจะต้องจ่ายเมื่อคนหนึ่งคนใดจากสามีภริยาเสียชีวิต หรือด้วยการหย่าร้างของทั้งสอง (Ibn al-Humam, 1389 : 2/318)

2.14.1 ภริยาไม่ยินยอมร่วมหอกับสามีก่อนที่นางจะได้รับมะฮัรที่จ่ายทันที

ภริยาไม่ยินยอมร่วมหอกับสามี ก่อนที่นางจะได้รับมะฮัร ท่านอิหม่ามชาฟีอีกล่าวว่า ไม่อนุมัติให้สามีร่วมประเวณีกับภริยาจนกว่าสามีจะจ่ายมะฮัรให้กับภริยา หากว่ามะฮัรทั้งหมดนั้นสามีไม่ได้จ่ายทันที โดยให้เป็นหนี้ที่สามีต้องชำระ ถือว่าอนุมัติให้สามีร่วมประเวณีกับภริยาได้ (al-Shafi'i, 1973 : 5/228)

เมื่อภริยาไม่ยินยอมที่จะร่วมหอกับสามีเพื่อนางจะได้รับมะฮัรจากสามี ลักษณะต่างๆ มี 3 ประการดังนี้

2.14.1.1 มะฮัรที่จ่ายทันทีทั้งหมด จะเป็นการจ่ายมะฮัรทันทีทั้งหมดด้วยสัญญาสมรสหรือเป็นการจ่ายมะฮัรทันทีทั้งหมดด้วยสัญญาสมรสที่พร้อมด้วยเงื่อนไข ดังนั้นเป็นการจ่ายมะฮัรทันทีโดยการทำสัญญาสมรสและการวางเงื่อนไขนั้นเป็นการรับรองหรือการยืนยัน ดังนั้น

ภริยามีสิทธิที่จะปฏิเสธการยินยอมร่วมหอกับสามีจนกว่านางจะได้รับมะฮัรจากสามี เสมือนกับพ่อค้าที่ขายสินค้า เขามีสิทธิที่จะไม่ส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้าจนกว่าเขาจะได้รับค่าสินค้าจากลูกค้า

2.14.1.2 มะฮัรที่จ่ายแบบผ่อนผันโดยการกำหนดเวลา อนุมัติใช้เป็นมะฮัรด้วยการจ่ายมะฮัรแบบผ่อนผันเมื่อมะฮัรที่จ่ายแบบผ่อนผันเป็นสิ่งที่แน่นอน เพราะทุก ๆ สัญญาสมรสที่อนุมัติด้วยมะฮัรที่เป็นทรัพย์สินและมะฮัรที่เป็นหนี้สินก็ย่อมอนุมัติเช่นกัน ด้วยมะฮัรที่จ่ายแบบทันทีและมะฮัรที่จ่ายแบบผ่อนเสมือนกับการค้าขาย เมื่อมะฮัรที่มอบให้นางเป็นมะฮัรแบบผ่อนนางจะต้องยินยอมตัวของนางเองให้กับผู้ที่เป็นสามี นางไม่มีสิทธิที่จะหักห้ามตัวเองจากการร่วมประเวณีกับสามีเพื่อที่จะรอรับมะฮัรจนกระทั่งครบระยะเวลาที่กำหนด เพราะนางยินยอมให้ค่าเช่าจากสิ่งที่เป็นสิทธิของนางคือการรับมะฮัร และนางยินยอมให้ทันทีจากสิ่งที่เป็นสิทธิของสามีนั่นคือการมีสิทธิในตัวนาง เสมือนกับการขายสินค้าด้วยเงินผ่อน ผู้ขายจำเป็นต้องมอบสินค้าให้กับผู้ซื้อ ก่อน ก่อนที่เขาจะได้รับค่าสินค้าครบสมบูรณ์

2.14.1.3 มะฮัรที่ส่วนหนึ่งจ่ายทันทีและอีกส่วนหนึ่งจ่ายแบบผ่อน เป็นการอนุมัติเมื่อระบุจำนวนมะฮัรที่จ่ายแบบทันทีอย่างชัดเจนและระบุจำนวนมะฮัรแบบผ่อนอย่างชัดเจน นางมีสิทธิที่จะไม่ยอมมอบตัวของนางอยู่ร่วมกับสามีจนกว่านางจะได้รับมะฮัรส่วนที่ต้องจ่ายทันทีครบสมบูรณ์ และนางไม่มีสิทธิที่จะหักห้ามการมอบตัวของนางต่อสามีเพื่อที่จะรอรับมะฮัรส่วนที่จ่ายแบบผ่อนจนครบสมบูรณ์ (al- Mawardi, 1994 : 9/530-531)

มัซฮับหะนะฟีเห็นว่า ผู้หญิงต้องไม่ยินยอมร่วมหอกับสามี และเดินทางพร้อมกับสามี จนกระทั่งนางได้รับมะฮัรที่จ่ายแบบทันทีครบถ้วนสมบูรณ์ และการจ่ายมะฮัรแบบทันทีครอบคลุมถึงสิ่งที่สามีภริยาเห็นชอบสอดคล้องกัน ในมะฮัร แม้ว่าจะเป็นมะฮัรที่ต้องจ่ายแบบทันทีทั้งหมดก็ตาม หากว่าสามีภริยามีความเห็นขัดแย้งกัน ในความชัดเจนของเวลาหรือจำนวนของมะฮัรที่จะจ่ายทันที ให้พิจารณามะฮัรจากการปฏิบัติของคนส่วนใหญ่ และทัศนะมัซฮับหะนะฟีเห็นว่า มะฮัรจ่ายแบบทันทีนั้นต้องคำนึงถึงการปฏิบัติของคนส่วนใหญ่และเงื่อนไข ดังนั้นหากมะฮัรจ่ายแบบทันทีมีเงื่อนไขว่าจะต้องจ่ายทั้งหมด ภริยาต้องไม่ยินยอมร่วมหอกับสามีจนกว่านางได้รับมะฮัรทั้งหมดจากสามี หรือมีเงื่อนไขว่าต้องจ่ายให้กับนางครึ่งหนึ่ง นางก็ต้องได้รับมะฮัรครึ่งหนึ่งก่อนที่นางจะยินยอมร่วมหอกับสามี และหากว่าไม่มีการวางเงื่อนไขในมะฮัรจ่ายแบบทันทีและมะฮัรจ่ายแบบผ่อนผันเลย หากการปฏิบัติของคนส่วนใหญ่ มีการจ่ายมะฮัรกันแบบทันทีครึ่งหนึ่ง ละไว้ส่วนที่เหลือจ่ายจนกระทั่งเสียชีวิตหรือเมื่อมีความสะดวกจ่าย หรือเมื่อมีการหย่าร้างกัน กรณีเช่นนี้นางต้องยินยอมร่วมหอกับสามี เพราะนางจะได้รับสิ่งดังกล่าวตามจำนวนที่มีการปฏิบัติของคนส่วนใหญ่ และเงื่อนไขที่กำหนด (Abu Ilham, 1315: 2/472-473)

2.15 การประกันมะฮัรของสามีต่อภรรยา

ในการกำหนดมะฮัรบางครั้งเป็นเงินทอง บางครั้งก็เป็นสิ่งของ หรือบางครั้งก็เป็นสิทธิและผลประโยชน์ แล้วแต่ความสะดวกและความสามารถของแต่ละคน และสามีต้องรับผิดชอบในการปกป้องรักษามะฮัรไม่ให้เกิดการเสียหายไม่ว่ากรณีใด ๆ จนกว่าภรรยาได้รับมะฮัรจากสามี ทั้งในกรณีที่ภรรยาเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะครอบครองมะฮัร หรือภรรยาอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถครอบครองมะฮัรได้ กรณีต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับผิดชอบมะฮัร นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นดังต่อไปนี้

2.15.1 การรับผิดชอบมะฮัรเมื่อเกิดความเสียหาย

เป็นสิ่งที่แน่ชัดว่ามะฮัรเป็นสิทธิของภรรยาแต่เพียงผู้เดียวด้วยการสัญญาสมรส ดังนั้นสามีต้องรับประกันมะฮัรจนกระทั่งภรรยาได้รับมะฮัร เพราะมะฮัรคือทรัพย์สินที่สามีจะต้องแลกเปลี่ยนด้วยสัญญาสมรส จึงจำเป็นต่อสามีจะต้องรับประกันมะฮัรเสมือนกับการรับประกันสิ่งของที่ซื้อขาย

2.15.1.1 มัชฮับชาฟีอีห์เห็นว่า เมื่อสามีจ่ายมะฮัรให้กับภรรยาด้วยมะฮัรที่เป็นสิ่งแน่นอนชัดเจน เช่น เขาได้สมรสกับนางด้วยมะฮัรเป็นผ้าผืนหนึ่ง หรือแหวนวงหนึ่ง สามีจำเป็นต้องรับผิดชอบมะฮัรจนกว่าภรรยาได้รับมอบมะฮัรดังกล่าว เพราะมะฮัรคือสิ่งที่ต้องแลกเปลี่ยนด้วยสัญญาสมรส จึงจำเป็นที่สามีจะต้องรับผิดชอบ เสมือนกับสินค้าที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายจนกว่าผู้ซื้อจะรับมอบ

หากภรรยาได้รับมะฮัรจากสามีแล้ว ความรับผิดชอบของสามีในมะฮัรก็สิ้นสุดลง เพราะความรับผิดชอบต่อมะฮัรได้ตกเป็นของภรรยาอย่างสมบูรณ์แล้ว

หากมะฮัรเกิดเสียหายก่อนที่ภรรยาได้รับมอบจากสามี สิทธิของภรรยาต่อมะฮัรก็สิ้นสุดลงเพราะมะฮัรเกิดการเสียหาย แต่ไม่ได้ทำให้การสมรสนั้นเป็นโมฆะ เพราะการสมรสนั้นอนุวัติโดยไม่ต้องระบุมะฮัรในสัญญาสมรส ดังนั้นการสมรสจะไม่เป็นโมฆะด้วยมะฮัรที่เกิดการเสียหาย จึงจำเป็นที่สามีต้องชดใช้มะฮัรต่อภรรยา และการชดใช้มะฮัรที่เกิดความเสียหายในลักษณะดังกล่าวตามทัศนะมัชฮับชาฟีอีห์มี 2 ทัศนะดังนี้

- 1) ทัศนะใหม่ของมัชฮับชาฟีอีห์เห็นว่า สามีต้องชดใช้นางด้วยมะฮัรมิซิด
- 2) ทัศนะเก่าของมัชฮับชาฟีอีห์เห็นว่า สามีต้องชดใช้นางด้วยสิ่งที่มีราคาเท่า

เทียมกัน (al-‘Imrani ,n.d. : 9/397-398)

2.15.1.2 มัชฮับหะนะฟีฮ์เห็นว่า เมื่อมะฮัรสัมมามีการระบุดูชัดเจนในสัญญาสมรส เช่น ชายสมรสหญิงด้วยมะฮัรบ่านหลังนี้ หรือรดคันนี้ หรือม้าตัวนี้ หรือผ้าผืนนี้ และสิ่งที่ระบุดูชัดเจนในสัญญาสมรสเกิดเสียหายด้วยภัยธรรมชาติ หรือถูกทำให้เสียหาย หรือมะฮัรที่ระบุดูชัดเจนในสัญญาสมรสนั้นปรากฏว่ามีเจ้าของครอบครองอยู่ก่อนแล้ว และจะต้องคืนให้กับเจ้าของ ลักษณะต่าง ๆ นั้นมีกฎเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) เมื่อมะฮัรเกิดการเสียหายหลังจากภริยาได้รับแล้ว ไม่จำเป็นที่ผู้หนึ่งผู้ใดต้องรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นสามีของนางหรือคนอื่นๆ เพราะสามีได้มอบมะฮัรให้กับนางแล้ว และการเสียหายนั้นเกิดขึ้นในการปกครองของนาง และหากนางทำให้มะฮัรเสียหายด้วยน้ำมือของนางเอง ก็เช่นเดียวกันไม่จำเป็นที่ผู้หนึ่งผู้ใดต้องรับผิดชอบ และหากผู้ที่ทำให้มะฮัรเสียหายนั้นเป็นคนอื่น ไม่ใช่ นาง ถึงแม้ว่าจะเป็นสามีของนางหรือคนอื่น เขานั้นจะต้องรับผิดชอบ โดยการชดใช้สิ่งที่เหมือนกันหรือด้วยราคาที่เท่าเทียมกันหากสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่สามารถตราค่าได้

2) เมื่อมะฮัรเกิดการเสียหายก่อนที่ภริยาได้รับจากสามี โดยการเสียหายของมะฮัรเกิดขึ้นในการปกครองของสามี นางมีสิทธิเรียกร้องสิ่งที่เหมือนกันหากมีสิ่งที่เหมือนกัน หรือชดใช้ด้วยราคาที่เท่าเทียมกันหากสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่สามารถตราค่าได้ เพราะสามีต้องรับผิดชอบในสิ่งที่นางไม่ได้รับมอบ และหากมะฮัรถูกทำให้เสียหายในลักษณะที่อยู่ในการปกครองของภริยา หากว่าภริยาเองเป็นผู้ทำให้เสียหาย การทำให้เสียหายนั้นทำให้มะฮัรนั้นสมบูรณ์ โดยคนหนึ่งคนใดไม่ต้องรับผิดชอบ และหากว่าสามีเป็นผู้ทำให้มะฮัรเสียหาย สามีต้องชดใช้ด้วยสิ่งที่เหมือนกัน หรือด้วยราคาที่เท่าเทียมกัน และหากว่าผู้ที่ทำให้เสียหายนั้นเป็นผู้อื่นจากสามี ภริยามีสิทธิเลือกระหว่าง 2 ประการดังนี้

ก. สามีต้องรับผิดชอบด้วยการชดใช้สิ่งที่เหมือนกันหรือราคาที่เท่าเทียมกัน

ข. ผู้ที่ทำให้เสียหายต้องรับผิดชอบด้วยการชดใช้สิ่งที่เหมือนกันหรือราคาที่เท่าเทียมกัน

3) หากปรากฏชัดเจนว่ามะฮัรมีผู้ครอบครอง ถึงแม้ว่ามะฮัรจะอยู่ในการปกครองของสามีหรือภริยา ภริยามีสิทธิเรียกมะฮัรคืนจากสามีในสิ่งที่เหมือนกันหากมีสิ่งที่เหมือนกันและด้วยราคาที่เท่าเทียมกันหากสิ่งนั้นสามารถตราค่าได้

4) หากภริยามีสิทธิครอบครองมะฮัรเพียงครั้งเดียว ให้พิจารณา หากเป็นมะฮัรที่สามารถชดใช้ด้วยสิ่งที่เหมือนกันได้ นางมีสิทธิเพียงครั้งเดียว ส่วนที่เหลืออีกครึ่งเป็นสิทธิของสามี หากเป็นสิ่งที่ต้องตราค่า นางมีสิทธิเลือกระหว่าง 2 ประการ

ก. เอาครึ่งหนึ่งของราคามะฮัรจากสามี

ข. เอาทั้งหมดของราคามะฮัรจากสามี (al -Abyani, 1993 : 1/86-87)

2.15.2 สิทธิของผู้ปกครองในการรับผิดชอบมะฮัร

2.15.2.1 มัชฮับฮาฟิอีย์เห็นว่า ภริยาคือผู้ที่มีสิทธิในมะฮัรทั้งหมดด้วยสัญญาสมรสหากมะฮัรที่นำมาระบุในสัญญาสมรสนั้นเป็นสิ่งที่อนุมัติ และหากมะฮัรที่นำมาระบุในสัญญาสมรสนั้นเป็นสิ่งที่ไม่อนุมัติ นางจะได้รับมะฮัรมิยิลแทน ดังอัลลอฮ์ I ตรัสว่า

(النساء : من أية 4)

ความว่า “และจงให้แก่บรรดาหญิงซึ่งมะฮัรของนางด้วยความเต็มใจ” (อันนิสาอ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ : 4)

หากบรรดาหญิงไม่มีสิทธิในมะฮัรมุสัมาทั้งหมด แน่นอนอัลลอฮ์ I จะไม่ใช่ให้บรรดาหญิงทั้งหลายเป็นผู้ที่รับมะฮัร

หากภริยายังไม่บรรลุนิติภาวะ หรือภริยาเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะแต่วิกลจริต หรือเป็นผู้ที่ล้มละลาย ผู้ที่รับมะฮัรของนางคือบิดาของนางหรือปู่ของนาง เพราะพวกเขาคือผู้รับผิดชอบทรัพย์สินของนาง

หากภริยาเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะ บรรลุนิติภาวะ นางคือผู้ที่มีสิทธิในการรับมะฮัร หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากนาง และผู้ปกครองของนาง จะรับมะฮัรได้ต้องได้รับอนุญาตจากนาง (al-‘Imrani ,n.d. : 9/392)

2.15.2.2 ทศนะมัชฮับหะนะฟีอีย์เห็นว่า เมื่อสัญญาสมรสมีผลสมบูรณ์ มะฮัรมุสัมาจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของภริยาทันที นางเป็นผู้ที่รับมะฮัร หรือตัวแทนของนางจากผู้ที่น่าจะประสงค์ เว้นแต่บางกรณีดังต่อไปนี้

1) หากภริยาเป็นผู้ที่ถูกจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิ เช่นยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือวิกลจริต ผู้ปกครองของนางมีสิทธิรับมะฮัรแทน ไม่ว่านางจะเป็นสาวโสดหรือหญิงหม้าย และการให้ผู้ปกครองเป็นผู้รับมะฮัรนั้นเป็นไปตามหลักการในการดูแลของผู้ที่ไม่มีความสามารถใช้สิทธิ หลังจากนางบรรลุนิติภาวะแล้วนางมีสิทธิในการครอบครองมะฮัร

2) สำหรับภริยาที่บรรลุนิติภาวะ มีสติสัมปชัญญะ นางมีสิทธิรับมะฮัรเพราะเป็นสิทธิของนางโดยตรง และนางมีสิทธิแต่งตั้งตัวแทนตามความประสงค์ เว้นแต่หากนางเป็นสาวโสด อนุมัติให้บิดาของนางเป็นผู้รับมะฮัรของนาง โดยไม่จำเป็นแต่งตั้งบิดาของนางเป็นตัวแทน

นางอย่างเป็นทางการ เพียงแต่การนิ่งเฉยและการยินยอมของนางเป็นการเพียงพอ หากนางเป็นหญิงหม้าย หากการปฏิบัติของคนส่วนใหญ่มีการตัดสินเสมือนกับสาวโสด ในการที่บิดาของนางมีสิทธิรับมะฮัรของนาง อนุมัติให้บิดาของหญิงหม้ายรับมะฮัรของนางเหมือนกับสาวโสด กรณีที่ไม่มีสิ่งหักห้ามเขาจากการรับมะฮัร และหากประเพณีส่วนมากมีการตัดสินระหว่างสาวโสดกับหญิงหม้ายไม่เหมือนกัน บิดาของนางมีสิทธิเป็นตัวแทนในการรับมะฮัรของนางเสมือนกับผู้อื่นที่มีสิทธิเป็นตัวแทนรับมะฮัรของนาง (al - Abyani, 1993 : 1/140)